

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Katedra západoevropských studií

Jitka Fillnerová

**Reforma autonomního statutu Katalánska
a její vztah k možné změně španělské Ústavy a
teritoriálního uspořádání**

Diplomová práce

Praha 2010

Autor práce: **Jitka Fillnerová**

Vedoucí práce: **Doc. Michel Perottino, PhD.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2010

Hodnocení:

Bibliografický záznam

FILLNEROVÁ, Jitka. *Reforma autonomního statutu Katalánska a její vztah k možné změně španělské Ústavy a teritoriálního uspořádání*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií., 2010. 106 s. Vedoucí diplomové práce Doc. Michel Perottino, PhD.

Anotace

Diplomová práce „Reforma autonomního statutu Katalánska a její vztah k možné změně španělské Ústavy a teritoriálního uspořádání“ se zabývá problematikou katalánské autonomie, zejména pak nedávnou reformou autonomního statutu Katalánska v roce 2006. Jedná se o totální reformu, která vyvolala velkou polemiku, dospěla až k Ústavnímu soudu a rozdělila politickou scénu jak na katalánské, tak na španělské úrovni. Rozšíření samosprávy v oblasti kompetencí, financování a symbolické aspekty jako je uznání katalánštiny úředním jazykem a zejména označení Katalánska jako národa způsobuje zvětšování rozdílů mezi jednotlivými autonomními společenstvími a může vést ke snaze ostatních regionů se Katalánsku vyrovnat. Ve španělské Ústavě z roku 1978 není podoba teritoriálního uspořádání jasně vymezena, což nechává autonomním společenstvím prostor pro určování míry své autonomie. V souvislosti s katalánskou statutární reformou se tedy začalo hovořit i o reformě ústavní, která by mohla celý systém vyjasnit a zefektivnit. Za současné politické situace se ale tato změna jeví jako nereálná, protože je k jejímu schválení potřebný souhlas dvou nesmiřitelných rivalů – PSOE a PP. Reforma Ústavy se má týkat konkrétního pojmenování autonomních společenství, úpravy Senátu na fungující komoru zastupující regiony, její evropeizace a uzpůsobení následnictví na španělský trůn.

Annotation

The diploma thesis *Reform of the Autonomous Statute of Catalonia and its relation to the Reform of Spanish Constitution and territorial organization* deals with the issue of Catalan autonomy and in particular with the recent reform of the Statute of Autonomy of Catalonia in 2006. It is a complete reform, which provoked a controversy

leading even before the Constitutional Court and divided the political actors both on the Catalan and on the Spanish level. The extension of autonomy in the areas of competencies, financing, doctrinal aspects relating to the recognition of Catalan as an official language and especially to the denomination of Catalonia as a nation, has caused a growing divergence between autonomous communities and could lead to the aspirations of other to acquire the same status or privileges as Catalonia. The Spanish Constitution does not provide any specific definition of territorial organization, which gives the autonomous communities the possibility to specify the scope and extent of their autonomy. The debate concerning the Constitutional reform, which could make the system more clear and effective, started as a reaction to the statute reform in Catalonia. In the current political context, the reform of the Constitution seems to be unreal as the two main political parties – PP and PSOE - are very deeply opposed and the approval of both would be necessary. The possible constitutional reform would concern (1) denomination of autonomous communities, (2) reform of Senate, which is the chamber representing the regions, (3) Europeanization of the Constitution and (4) modification of the rules of succession.

Klíčová slova

Katalánsko, autonomie, autonomní společenství, autonomní statut, reforma autonomního statutu 2006, Španělsko, Ústava 1978, reforma Ústavy, stát autonomií, teritoriální uspořádání Španělska.

Key words

Catalonia, autonomy, Autonomous Community, Statute of Autonomy, reform of the Statute 2006, Spain, Constitution of 1978, reform of the Constitution, State of Autonomies, territorial organization of Spain.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Jitka Fillnerová

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu mé práce, Doc. Michelu Perottinovi, PhD., za vstřícný přístup a cenné rady.

Zároveň chci poděkovat svým rodičům za všestrannou a vytrvalou podporou po celou dobu mého studia.

OBSAH

ÚVOD	- 10 -
Úvod do problematiky	- 10 -
Motivace a základní hypotézy	- 12 -
Struktura práce	- 13 -
Zhodnocení literatury	- 14 -
Metodologie	- 17 -
Teoretický rámec	- 18 -
1 VÝVOJ KATALÁNSKÉ AUTONOMIE	- 21 -
1.1 Počátky katalánského politického nacionalismu	- 23 -
1.2 Autonomní statut 1932	- 26 -
1.3 Autonomní statut z roku 1979	- 28 -
2 AUTONOMNÍ STATUT 2006	- 31 -
2.1 Katalánské politické strany	- 33 -
2.2 Volební systém	- 38 -
2.3 Vývoj katalánských požadavků na širší autonomii	- 40 -
2.4 Závěry Zprávy Institutu autonomních studií	- 43 -
2.5 Obhájci versus odpůrci a jejich argumenty	- 47 -
2.5.1 Společenské změny	- 48 -
2.5.2 Uplynutí 25 let od původního statutu	- 48 -
2.5.3 Specifické okolnosti vzniku statutu v roce 1979	- 49 -
2.5.4 Reforma v jiných autonomních společenstvích	- 49 -
2.5.5 Ideologické důvody - nacionalismus	- 51 -
2.5.6 Nový statut jako řešení současných problémů	- 52 -
2.6 Přelomové volby v roce 2004	- 52 -
2.7 Cesta k reformě – přes Cortes Generales k referendu	- 53 -
2.8 Změny oproti statutu 1979	- 58 -
2.8.1 Národ	- 59 -
2.8.2 Listina práv	- 61 -
2.8.3 Historická práva	- 62 -
2.8.4 Katalánština	- 63 -
2.8.5 Soudnictví	- 64 -
2.8.6 Kompetence Generalitat	- 64 -
2.8.7 Financování	- 66 -
2.9 Neústavnost	- 68 -
2.10 Referendum o nezávislosti	- 70 -
3 TRANSFORMACE ŠPANĚLSKÉ ÚSTAVY A TERITORIÁLNÍHO USPOŘÁDÁNÍ	- 72 -
3.1 Problémy současného modelu	- 73 -
3.2 Reforma státu autonomií	- 74 -
3.3 Reforma Ústavy	- 77 -
3.3.1 Následnictví	- 80 -
3.3.2 Evropeizace	- 80 -
3.3.3 Pojmenování autonomních společenství	- 81 -
3.3.4 Reforma Senátu	- 82 -
ZÁVĚR	- 86 -
RESUMÉ	- 89 -

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 91 -
PŘÍLOHY	- 100 -
Seznam příloh	- 105 -
Seznam grafů	- 105 -
Seznam tabulek	- 105 -

ÚVOD

Úvod do problematiky

Rok 1978 byl pro Španělsko rokem vzniku nové Ústavy, která po čtyřicetiletém nedemokratickém Frankově režimu konečně zakotvila demokratické principy.

Španělská transformace bývá označována jako dvojitá - země prodělala přechod z diktatury na demokracii a zároveň se přísně centralizovaný stát přetvořil na regionální, decentralizovaný, tvořený 17 autonomními společenstvími¹ s různě silnými historickými kořeny a odlišnou intenzitou vnímání svébytnosti.

„Nejhlasitějším“ španělským regionem v problematice autonomií je Katalánsko, a proto na jeho příkladě můžeme najít zajímavé momenty mající přesah i na celostátní úroveň. Již během demokratické transformace na přelomu 70. a 80. let stálo Katalánsko v čele tzv. historických regionů², které získaly možnost rychlejší cesty k vytvoření autonomie a bylo jim umožněno převzít do svých rukou větší množství pravomocí. Vznikl tak asymetrický model, který je v současné době předmětem debat. Katalánsko chce pro sebe získat větší pravomoci a výhodnější pozici, na druhé straně se ale objevují snahy, především z centra, o homogenizaci modelu a o vyrovnání míry pravomocí v jednotlivých regionech. Ve Španělsku se tak vytváří dva odlišné směry, které se střetávají.

Reforma autonomního statutu se v Katalánsku po 25 letech od jeho první verze dala očekávat, nicméně vyvolala velkou polemiku. Problematická byla již předmluva navrhovaného textu, kde mělo být Katalánsko označeno jako „národ“, což se zdá být v rozporu se základním principem španělské Ústavy, kterým je „nedělitelnost španělského národa“ (článek 2 Ústavy). Předmětem konfliktů byly i další symbolické záležitosti, jako například historická práva nebo povinnost znát katalánštinu. Spory panovaly také v oblasti financování, soudnictví a samozřejmě v rozsahu některých pravomocí. Nový autonomní statut vznikl na politické úrovni, mezi občany není tento

---

¹ Vedle autonomních společenství náleží ke Španělsku také dvě autonomní města na území Maroka – Ceuta a Melilla. Seznam všech autonomních společenství s hlavními městy a mapkou viz příloha č. 2.

² Jako historická společenství jsou tradičně označována Baskicko, Galicie a Katalánsko, většinou se k nim zařazuje také Andalusie. Tato společenství získala svou autonomii na základě článku 151 Ústavy.

problém považován za zásadní, což se prokázalo i v nepřilíh hojně účasti v referendu završujícím dlouhý proces reformy.

Nový autonomní statut se stal předmětem kritiky zejména z Lidové strany (PP, *Partido Popular*), která ho považuje za neústavní a předložila ho k posouzení Ústavnímu soudu. Statut platí od roku 2006, dodnes však nepadl konečný rozsudek. Problematika katalánské autonomie je jedním z hlavních témat vyhocených politických debat na národní úrovni, klidně však není ani samotné Katalánsko, kde nedávno proběhla série několika nezávazných referend o nezávislosti Katalánska.

V současné době, po 30 letech existence státu autonomií, se ve Španělsku stále častěji objevují hlasy volající po reformě tohoto systému, který podle jejich argumentace není funkční a nestojí na pevných základech. Problém je spatřován i v samotné Ústavě, která dnes přestává vyhovovat postupem času vytvořené politické a sociální situaci a je třeba ji přizpůsobit době. Reforma Ústavy je do značné míry spojována právě s reformou celého systému státního uspořádání Španělska a fungování autonomních společenství. Základní body navrhované na reformu jsou čtyři. Jeden se týká královské rodiny, konkrétně zrovnoprávnění mužů a žen v nástupnictví, což je třeba řešit s ohledem na to, že současný následník trůnu nemá mužské potomky a preference mužů je v rozporu také se současným principem rovnosti mezi muži a ženami ve společnosti. Další aspekt, který je třeba v Ústavě zohlednit, je evropská integrace, která v dokumentu z roku 1978 není zakotvena. Poslední dva body se již plně dotýkají státního uspořádání. Jedná se o konkrétní pojmenování jednotlivých autonomních společenství v Ústavě - při jejím vzniku totiž nebylo jasné, jakým způsobem se autonomní regiony zformují. Poslední oblastí, která by se měla změnit, je fungování Senátu. V současné době nezohledňuje tato komora teritoriální uspořádání a není zástupcem jednotlivých regionů na celostátní úrovni, jak tomu ve většině decentralizovaných států bývá.

Události posledních let v Katalánsku tedy vyvolaly celostátní debatu a bude zajímavé si celý proces reformy statutu představit a zasadit ho do kontextu širších debat, které v souvislosti s teritoriálním uspořádáním Španělska probíhají. Katalánský případ neznamená tedy jen reformu jednoho autonomního statutu, ale zároveň i možný počátek dlouhodobějšího procesu přeměny systému uspořádání celého Španělska.

Motivace a základní hypotézy

Při svém předchozím studiu jsem se věnovala Andalusii, kde reforma autonomního statutu proběhla v roce 2007, tedy rok po schválení toho katalánského. V případě Andalusie byla reforma ospravedlněna několika konkrétními problémy, které od 80. let v andaluské politice nastaly a znemožnily efektivní fungování vlády. Svou roli zde samozřejmě hrála i ideologická témata, která směřovala k posílení zvláštního postavení Andalusie ve Španělsku.³ Můžeme si však klást otázku, zda andaluské požadavky nebyly reakcí na nedávné události v Katalánsku a zda se Andalusie spíše nebála, že ztratí s ostatními historickými společenstvími krok. Možný dominový efekt po reformě katalánského autonomního statutu byl a nadále zůstává předmětem mnoha politických i akademických polemik a vede až k debatám o reformě španělského státu autonomií i změně Ústavy z roku 1978, na jejímž základě tato forma politického uspořádání vznikla.

Když jsem s tématem této práce začala pracovat, vnímala jsem současný katalánský proces jako přirozený vývoj historického autonomního společenství, které má v rámci Španělska zvláštní pozici. Podrobnějším studiem jsem však odhalovala i momenty, které s přirozeným vývojem souvisí jen zdánlivě a je za nimi vidět spíše politický podtext. Je tedy otázkou, nakolik je reforma statutu nezbytná pro lepší fungování katalánské politiky a pro řešení současných problémů, a do jaké míry je reformní proces důležitý pro ještě větší odlišení Katalánska od zbytku španělských regionů, které spíše než konstruktivně, působí na španělský teritoriální model destruktivně a vede k politickým sporům odvádějícím pozornost od aktuálních společenských a ekonomických problémů Španělska. Na druhou stranu je možné se ptát, zda katalánský problém nepomůže nastartovat reformu španělského teritoriálního uspořádání, která by měla za následek zlepšení a zefektivnění fungování celého systému a byla tedy benefitem i pro ostatní autonomní společenství. Navrhovaná změna Ústavy, která se v této souvislosti objevila, se také zdá být prospěšná, a to zejména z důvodu reformy Senátu, který je z Ústavy zástupcem španělských regionů, nicméně ve skutečnosti tuto roli nenaplňuje.

V této práci se tedy budu snažit upozornit na nejdůležitější aspekty současné katalánské reformy a zdůraznit momenty, které jsou pro tuto problematiku zásadní.

---

³ FILLNEROVÁ, Jitka (2008). *Zvláštní postavení Andalusie ve Španělsku*. Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií: Praha.

Zaměřím se na faktory, které v procesu nedávné reformy působily a nadále působí. Bude zajímavé odhalit, jaký vztah má změna katalánského autonomního statutu k možné reformě Ústavy a modelu teritoriálního uspořádání, z čeho pramení jeho nedostatky a jakým způsobem se v současné době projevují.

Na základě studia katalánského případu a problematiky možného přerodu státu autonomií se tedy pokusím zjistit, do jaké míry jsou tyto změny pro fungování katalánského a španělského systému nezbytné a nakolik jsou jen výsledkem snah politických aktérů s prozatím ne zcela zřejmým cílem. Je třeba zodpovědět otázku, zda a proč je důležitá reforma Ústavy a jak může španělský systém změnit. Bude mě také zajímat, jaké jsou překážky ústavní reformy a proč k ní doposud nedošlo.

Struktura práce

Tato diplomová práce je po úvodu členěna na tři základní kapitoly. Pro pochopení problémů současného Katalánska a jejich možného přesahu na národní úroveň je nutné detailně poznat, jak se katalánská autonomie vyvíjela. První kapitola se tedy zabývá počátky moderního katalánského nacionalismu (katalanismu). Vyústěním snah katalánských nacionalistů byla samospráva získaná na základě autonomního statutu z roku 1932. Tato však neměla dlouhého trvání, protože po nástupu diktatury Francisca Franca byly jakékoliv autonomní tendence potlačovány. Skutečné, dlouhodobé autonomie bylo tedy dosaženo až v demokratickém režimu potvrzeném Ústavou z roku 1978. Katalánsko získalo jako první španělský region svůj autonomní statut již v roce 1979.

Druhá kapitola nás již uvádí do současnosti - věnuje se reformě katalánského autonomního statutu, která proběhla v roce 2006. V této části stručně představuji katalánský politický systém, přibližuji současný proces reformy statutu, včetně pohledu zúčastněných politických aktérů (zejména politických stran) i katalánské veřejnosti. Podrobně se zde věnuji důvodům, které k reformě vedly, zabývám se nejproblematictějšími aspekty navrhovaného statutu a uvádím s nimi související argumenty. V této kapitole přibližuji vývoj reformních snah Katalánců a uvádím argumenty zastánců i odpůrců změny autonomního statutu. Největší podpora přichází samozřejmě ze strany Katalánska, můžeme zde však najít i odpůrce. Největším odpůrcem posilování autonomie je Partido Popular, jak na španělské, tak na katalánské

úrovni. Změna autonomního statutu vyvolala mnoho vypjatých debat, vybrala jsem proto několik bodů, které považuji za neproblematictější (označení Katalánska jako národa, katalánská listina práv, historická práva, katalánština jako úřední jazyk, soudnictví, kompetence a financování), abych tak přiblížila složitost procesu reformy, která je v Katalánsku v popředí politického zájmu již od roku 2003. V roce 2006, bezprostředně poté, co nový autonomní statut vstoupil v platnost, podala PP stížnost k Ústavnímu soudu. Ten však dodnes nedospěl k finálnímu rozsudku a očekávání jeho rozhodnutí způsobilo napětí, které vyústilo například v nedávno vyhlášenou sérii nezávazných referend o nezávislosti Katalánska.

Třetí kapitola objasňuje formu španělského teritoriálního uspořádání, a je zaměřena na problematické aspekty státu autonomií a zabývá se také možnou změnou Ústavy, která se především s ohledem na uvedené problémy plánuje. Ústava z roku 1978 byla tehdy všeobecně uznávaným politickým úspěchem. V průběhu let se však začaly projevovat její nedostatky. S ohledem na naše téma se jako zásadní jeví její přílišná „otevřenost“. Nenajdeme v ní konkrétní definici vztahů mezi autonomními společenstvími a státem a jejich kompetencí. Na základě této „otevřenosti“ se vytvořil asymetrický model, kde mají jednotlivá autonomní společenství různou míru autonomie. To však způsobuje problémy jak praktické - není jasné jak si jednotlivé úrovně moci mají dělit rozhodování, tak teoretické - je velmi komplikované španělský model pojmenovat. Jisté je, že se systém neustále vyvíjí, je však třeba určit, v jakém stádiu se nachází a kam směřuje.

S souvislosti s reformou Ústavy se hovoří o čtyřech základních bodech: evropeizaci, nástupnictví na trůn, pojmenování autonomních společenství a reformě Senátu. Na Senát se zaměřím nejvíce, protože ten s (ne)fungováním státu autonomií bezprostředně souvisí.

Zhodnocení literatury

Při studiu svého tématu jsem využívala z naprosté většiny španělské materiály. Pro všeobecné poznání fungování španělského systému mi již déle slouží kniha *Política y Gobierno en España* (Alcántara, Manuel; Martínez, Antonia, 2001), kterou jsem využívala při studijním pobytu ve Španělsku. V češtině se španělským politickým systémem zabývá například Říchová (2007, 2009), Katalánsku se pak u nás věnuje

zejména Maxmilián Strmiska, jehož publikace mi posloužily především pro náhled do stranického systému Katalánska.

Z českých autorů je důležité zmínit dílo Miroslava Hrocha: *V národním zájmu: požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století v komparativní perspektivě* (1999). Tato kniha je výrazným počinem v problematice nacionalismu a prostor je v ní věnován také Katalánsku.

Pro teoretický rámec práce jsem čerpala také z anglicky publikovaných děl uznávaných politologů (Glassner 1996, Gunther 2009, Heywood 2008). Kniha Richarda Gunthera *The Politics of Spain* navíc přináší komplexní a aktuální náhled do španělského politického systému.

Materiály, které se podrobněji věnují problematice Katalánska a reformy autonomního statutu se dají najít jen ve Španělsku, stejně jako informace o možnosti změny Ústavy a modelu teritoriálního uspořádání. K získání těchto materiálů jsem využila svůj krátkodobý pobyt v Barceloně, kde jsem docházela do knihovny Consell Consultiu (*Consejo Consultivo, Poradní výbor*)⁴, instituce při katalánské vládě. Zde jsem na doporučení tamních pracovníků čerpala z nejnovějších zdrojů týkajících se současného Katalánska. Ačkoliv Consell Consultiu spadá pod Generalitat, nemůžeme se domnívat, že jsou zde dostupné materiály tendenčně zaměřené. Consell Consultiu vykonává poradní funkci katalánské vlády, neznamená to však, že ji jednostranně podporuje a neshromažďuje názory obou stran. Výbor má sedm členů a v minulosti jimi byli jak příznivci, tak kritici současného reformního procesu. Studie několika z nich jsem při své práci využila. Do první kategorie spadá například Joaquín Tornos Mas, jehož kniha *Los Estatutos de Autonomía de Cataluña* (2007) mi byla velice užitečná zejména pro úvodní (avšak detailní) představení vývoje katalánských snah o autonomii. Ze strany kritiků pak můžu uvést Francesca de Carreras Serru⁵, jehož publikace mi umožnily také kritický pohled na věc. Uvádím například *Reflexiones sobre la propuesta de nuevo estatuto de Cataluña* (2005) a *El Proyecto de nuevo Estatuto de Cataluña* (2007). Do nedávna byl členem Výboru například Marc Carrillo López, který ve svém

---

⁴ Internetové stránky této instituce a knihovny můžeme najít na adrese: <http://www.consultiu.cat/biblioteca>. Od listopadu 2009 se však tato instituce na základě nového autonomního statutu přejmenovala na Consell de Garanties Estatutàries de Catalunya (*Consejo de Garantías Estatutarias*). Změnilo se i složení Výboru.

⁵ Francesc de Carreras Serra (1943). Španělský právník a novinář. V letech 1981 – 1998 působil v Consejo Consultivo. Vystupuje proti katalánskému nacionalismu levicových stran. Je jedním z kritiků reformy statutu a od roku 2005 patří k čelním představitelům asociace Ciutadans de Catalunya, která vystupuje proti katalánskému nacionalismu.

článku *El nuevo Estatuto de Autonomía de Cataluña de 2006 en el marco de las reformas estatutarias en España* (2008) vyjádřil podle mého názoru neutrální stanovisko. Uznávaným odborníkem na autonomní problematiku je také Tajadura Tejada, který se věnuje reformě autonomního statutu jak v praktické (*La reforma del Estatuto de Cataluña: propuestas y límites* (2005), tak i v teoretické rovině (*Significado y alcance del sintagma „realidad nacional“ en los Preámbulos de los nuevos Estatutos de Autonomía de Cataluña y Andalucía* (2008). V období diskuzí o novém autonomním statutu hojně publikoval i Carles Viver Pi-Sunyer, ředitel Instituto de Estudios Autonómicos, který se výrazně podílel na obhajobě reformy.

Co se týče reformy Ústavy a státního uspořádání, jsou důležité zejména příspěvky ústavních právníků. Mohu uvést například Pedra Cruz Villajona nebo Javiera Tajadura Tejadu. Pro zpracování tématiky ústavní reformy jsem využila zejména zprávy vydané Státní radou: *Informe sobre la Modificaciones de la Constitucion Española*, kde jsou velice podrobně shrnuty základní body reformy a navržena jejich možná řešení. V odborné literatuře je hojně zpracována zejména otázka reformy Senátu: Gutiérrez Rodríguez, Francisco (2004): *El Debate sobre la Reforma del Senado*; Rojo García, Javier (2008): *El Senado como Cámara de representación territorial. Propuestas de reforma*; Varela Suanzes-Carpegna, Joaquín (2006): *La Reforma Constitucional del Senado*.

Při své práci jsem využívala samozřejmě také primární zdroje, texty španělské ústavy, autonomních statutů a jiných dokumentů. Většinu je možné najít na internetu, stejně jako řadu průzkumů, výsledků voleb, přehledů a podobně. Španělská Ústava je do češtiny přeložena v knize Vladimíra Klokočky (2004) *Ústavy států Evropské unie...*, kterou jsem pro práci s jednotlivými ústavními články využila.

Publikací zabývajících se děním od poloviny roku 2006 není mnoho, protože proces reformy statutu ještě není dokončen, stále se čeká na výrok Ústavního soudu a nevznikají proto nové podněty pro výzkum. Pro získání informací týkajících se tohoto období jsem tedy využívala především internetové zdroje a online verze španělských deníků. Pomohly mi také emailové konzultace s Consell Consultiu, jehož zástupci mi několikrát ochotně zodpověděli moje dotazy či zaslali podrobnější informace a doporučení.

Metodologie

Tato diplomová práce je případovou studií založenou na kvalitativních metodách. V první části využívá chronologickou deskriptivní metodu a jejím cílem je poskytnout historický kontext základních skutečností zkoumané problematiky. Druhá a třetí část je deskriptivní a obsahovou analýzou primárních a sekundárních zdrojů vycházejících z katalánských institucí a od uznávaných odborníků na katalánskou problematiku.

K vymezení případové studie využívám definice Michala Kořana v publikaci Petra Druláka *Jak zkoumat politiku*: „Případová studie je detailní analýzou případu, který byl zvolen jako objekt výzkumu. Jejím cílem je poskytnout hluboké porozumění nebo příčinné vysvětlení vybraného případu. Musí zohlednit celkový kontext událostí či objektu (sociální, politický, historický), fenoménu či děje a musí zároveň poskytnout komplexní obrázek.“⁶

Poznámky k překladům některých pojmů

V případě katalánské autonomie a vyjednávání o jejich možnostech mají zásadní roli pojmy, se kterými se operuje. Při práci se španělskými zdroji jsem narážela na termíny, jejichž význam není obtížné pochopit, nicméně jejich doslovný překlad do češtiny není možný nebo by mohl způsobit posunutí významu. Chtěla bych proto v úvodu věnovat prostor jejich vysvětlení, abych s nimi mohla v průběhu práce pracovat a nedopustila nejasnosti při výkladu jejich významu. V textu se budu snažit co nejvíce pojmů do češtiny překládat, v některých případech, kde by z kontextu nebyl zřejmý jejich význam, však uvedu raději zde vysvětlený španělský termín.

Singularidad znamená v překladu „jedinečnost“, v katalánském případě se však jedná o vyjádření jakési zvláštnosti, odlišnosti od ostatních autonomních společenství, zdůraznění katalánských specifik, kultury, jazyka atd. S pojmem *singularidad* souvisí i další, ***hecho diferencial*** (rozdílná skutečnost), jež také odkazuje na odlišnost od ostatních autonomních společenství.

---

⁶ KOŘAN, Michal (2008). Jednopřípadová studie. In DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku : Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. 1.vydání. Portál: Praha.

Principio dispositivo (dispoziční zásada) je označení principu španělské Ústavy, která svou otevřeností dává prostor každému autonomnímu společenství upravit si míru samosprávy na základě svého autonomního statutu. Jeho dosah se však v každém autonomním společenství liší.

Nacionalidad v překladu znamená „národnost“. Ve španělštině tomu tak je samozřejmě také, v případě autonomního statutu to však vyjadřuje jakési jemnější, méně sporné vyjádření, kterým se Katalánsko neoznačuje přímo jako národ, ačkoliv je v tomto pojmu příslušnost k národu skrytá. Jako *nacionalidad* už je Katalánsko uznáno ve statutu z roku 1979, vycházelo se přitom z historické a kulturní tradice. Proto bývá někdy jako synonymum *nacionalidad* označováno **nación cultural** (národ v kulturním slova smyslu). Snahami o posílení národní identity postupně vznikly pojmy jako **comunidad nacional** (národní společenství) nebo **realidad nacional** (národní realita). *Realidad nacional* je pojem, který je spojen s Katalánskem a Andalusií a jejich novými statuty, je obsažen v jejich předmluvách. V katalánském případě je použita formulace: „Katalánský Parlament (...) definoval Katalánsko jako národ, španělská Ústava ve svém 2. článku uznává národní realitu Katalánska jako *nacionalidad*“. V andaluském případě není tato definice přiřčena Parlamentu, ale důležitému politickému dokumentu z roku 1919, tzv. Manifiesto de Córdoba“. Tejada si vysvětluje pojem *realidad nacional* jako synonymum pro národ v politickém slova smyslu (*nación política*), ne jako synonymum k pojmu *nacionalidad*, což je podle něj *nación cultural* (TAJADURA TEJADA 2008: 924).

Teoretický rámec

Systém administrativního uspořádání Španělska je v Evropě unikátní a je mu mezi odborníky věnována poměrně značná pozornost. Je tvořeno 17 autonomními společenstvími, z nichž každé z nich má svůj autonomní statut a legislativní a výkonný orgán. Autonomní společenství (*comunidad autónoma*) je „teritoriální veřejná instituce obdařená legislativní autonomií“ (FERRANDO BADIA 1986 :83).

Existuje několik teorií, podle kterých se tento systém nazývá a popisuje, nejedná se totiž o klasickou federaci, kde by měl každý region stejné pravomoci. „V současnosti se značná část politologů shoduje v názoru, že veškeré úsilí o preciznější vymezení kompetenčních pravomocí, které doprovází snahu klasifikovat státy podle vertikální

struktury moci, přináší četné problémy terminologické i klasifikační“ (ŘÍCHOVÁ 2007: 187). V podstatě jediné, co můžeme říci s naprostou jistotou a ve shodě se všemi odborníky je to, že je Španělsko silně decentralizovaný stát. Zde se, stejně jako v několika dalších západoevropských státech, v posledních desetiletích setkáváme se snahou posílit vliv občanů na veřejný život, tzn. „přenést část kompetencí z centra na nové - nižší - územně vymezené celky“ (ŘÍCHOVÁ 2007: 189).⁷

Nejlépe španělskou realitu popsal pravděpodobně Ferrando Badia,⁸ který pro státní uspořádání ve Španělsku vymyslel pojem autonomní stát nebo také regionální stát⁹. Podle Ferranda „regionální stát, na rozdíl od federálního, není tvořen dalšími členskými státy, ale má vnitřní strukturu tvořenou několika politickými centry schopnými vytvářet běžné zákony, nikoliv však „ústavy“; na jedné straně existuje centrální politická moc, na straně druhé pak autonomní společenství. Obě mají legislativní kompetence stanovené jedinou Ústavou“ (FERRANDO BADIA 1986: 93).

Glassner v této formě správy vidí „řešení pro státy, které hledají jakousi střední cestu mezi federalismem a unitárním státem. Významnější autonomie je poskytnuta regionům, které mají jisté odlišnosti od zbytku země. Největší počet států tohoto typu se nachází v Evropě, mohli bychom sem zařadit Velkou Británii nebo Itálii, i když Španělsko se zdá být nejvíce ukázkovým příkladem (GLASSNER 1996: 123).

Pravomoci ponechané výhradně centru jsou ve Španělsku poměrně malé (řízení ozbrojených sil, mezinárodní vztahy, přidělování občanství, přistěhovalectví, soudnictví a měnový systém), proto se přikláníme spíše k federálnímu modelu. V ideálním modelu federálního státu jsou vytvořeny dvě úrovně vlády: celostátní, která je tvořena státními institucemi s legislativní, výkonnou a soudní mocí a vláda v rámci vymezeného území, jejíž instituce jsou obdobné. Jejich pravomoci jsou předem stanoveny v Ústavě (ABAD i NINET, MATEU 2007: 2).

Na federaci můžeme nahlížet z hlediska symetrie, resp. asymetrie systému. Jedná se o různé způsoby, jakými se každá část federálního státu vztahuje k celému systému, státní autoritě a ostatním členům federace (ABAD i NINET, MATEU 2007:

---

⁷ Jednou z cest je tzv. dekoncentrace moci, která trvale zachovává dohled a kontrolu v rukou centra a je především formální změnou vertikální struktury moci. Druhou možností je decentralizace, která je na rozdíl od dekoncentrace spojena s vytvářením autonomně fungujících územně správních jednotek, jejichž výkon pravomocí v rámci přenesených kompetencí je naprosto samostatný a je podřízen pouze právnímu dohledu centra. (Říchová 2007: 189).

⁸ Těmto pojmům se věnuje nejpodrobněji ve své knize FERRANDO, Juan Badía. *El estado Unitario, El Federal y el Estado Autonomico*. (1986). Tecnos: Madrid.

⁹ V Ústavě z roku 1978 se vyskytuje pojem Stát autonomií (*Estado de las autonomías*). V češtině se používá také termín „regionální stát“, v angličtině *regional state*.

3). Symetrický model mají země, kde jednotlivé státy federace mají v zásadě stejný vztah k centrální autoritě.¹⁰ Pokud tento vztah není homogenní, jedná se o asymetrickou federaci. Zde mají jednotky různý rozsah pravomocí, což vyplývá zejména z kulturních, geografických nebo historických odlišností.¹¹

Španělsko však přesně neodpovídá ani jedné kategorii. Současný model teritoriálního uspořádání Španělska vzniknul v roce 1978, kdy byla po dlouhé frankistické diktatuře nastolena demokratická Ústava. Frankistické Španělsko bylo charakteristické přísnou centralizací moci. Regionální hnutí, která byla během nedemokratického zřízení potlačována, se s počátkem nového režimu znovu objevila na politické scéně a bylo nutné s nimi počítat. Nová Ústava vznikala v poměrně krátké době a před jejími tvůrci stál náročný úkol: najít formulaci, která by odpovídala konceptu jednoty španělského státu a zároveň uspokojila požadavky historických národů prostřednictvím autonomních společenství (ABAD i NINET, MATEU 2007: 5). Došlo ke konsensuálnímu řešení, které dalo vzniknout novému, originálnímu, a nutno říct, těžko definovatelnému modelu teritoriálního uspořádání, pro které se nejčastěji uvádí pojmenování „stát autonomií“. Významný podíl na vytvoření tohoto modelu mají periferní nacionalismy. „Bez historických autonomních společenství, zejména Baskicka a Katalánska, si lze jen obtížně představit autonomní stát, alespoň jak ho známe dnes. Váha těchto dvou společenství z hlediska přínosu nápadů a formulací byla zásadní“ (PEÑA DÍEZ 1996: 33).

---

¹⁰ Příkladem symetrického modelu jsou například USA a Austrálie.

¹¹ Takový systém má například Belgie. Za asymetrickou federaci byla považována také Československá socialistická republika do roku 1968.

1 VÝVOJ KATALÁNSKÉ AUTONOMIE

O národních hnutích se ve Španělsku hovoří již od 19. století, nejvíce se pak vzhlíží k úvahám federalistů, konkrétně k myšlenkám katalánského myslitele Pi y Margalla¹². Skutečně však katalánský nacionalismus přichází až za II. republiky¹³, posílen silným autonomním hnutím a vnímáním jazykem, literaturou a tradicemi dané vlastní kulturní identity.

Katalánsko bylo prvním, a také jediným regionem, kterému se podařilo dosáhnout autonomie ještě před občanskou válkou¹⁴ (statut Baskicka byl schválen v říjnu 1936, kdy už válka probíhala). Ačkoliv byl v roce 1938 statut zrušen, Generalitat¹⁵ fungovala v republikánské zóně až do konce války a poté během Frankovy diktatury působila v ilegality.

Po prvních demokratických volbách 15. června 1977¹⁶ vyjednal předseda vlády Suárez¹⁷ obnovení Generalitat a návrat exilového předsedy katalánské vlády

---

¹² Francisco Pi y Margall (1824 - 1901). Španělský politik, myslitel a spisovatel. Byl předsedou vlády za první republiky v roce 1873 a zastáncem federálního modelu státního uspořádání.

¹³ Druhá španělská republika vznikla po odchodu krále Alfonse XIII. 14. dubna 1931 a trvala do roku 1939, kdy po tříleté občanské válce definitivně zvítězili nacionalisté pod vedením Franca. Jednalo se o demokratický režim, nicméně vystupovalo v něm příliš mnoho politických sil na to, aby mohl stabilně fungovat.

¹⁴ Španělská občanská začala 17. července 1936 vojenským pučem proti vládě Lidové fronty. Povstání se rozšířilo z Maroka na území Španělska, jehož poměrně velkou část se nacionalistům podařilo ovládnout. Pod republikánskou kontrolou zůstala 3 nejlidnatější města: Madrid, Barcelona a Valencie. Válka skončila dne 1. dubna 1939, kdy se nacionalistům pod vedením generála Franca podařilo obsadit i zbytek Španělska. Jednalo se o krvavý konflikt, který přerostl hranice Španělska a stal se „předehrou“ 2. světové války. Podobněji například: BEEVOR, Antony (2004). *Španělská občanská válka 1936 - 1939*. Beta – Dobrovský: Plzeň; CASANOVA, Marina (1978). *La guerra de España. El frente Popular abrió las puertas a Franco*. Editorial Fontamara: Barcelona; CÍLEK, Roman (2004). *Krvavá předehra. Španělsko, 1936 - 1939: Občanská válka a zahraniční intervence*. Epoque: Praha.

¹⁵ Generalitat je instituce, ve které se politicky organizuje katalánská samospráva. Je tvořena Parlamentem, předsedou Generalitat a vládou (*Gobierno*). Generalitat je tedy celý systém, ve kterém se organizuje katalánská politika, většinou se však s tímto pojmem setkáváme, když hovoříme pouze o katalánské vládě.

¹⁶ Výsledky voleb podle počtu získaných poslaneckých křesel: UCD (Unión de Centro Democrático) 166 křesel, 34,44 % hlasů; PSOE (Partido Socialista Obrero Español) 118 křesel, 29,32 % hlasů; PCE (Partido Comunista de España) 19 křesel, 9,33 % hlasů; AP (Federación de Partidos de Alianza Popular) 16 křesel, 8,21 % hlasů; PDPC (Coalición Elect. Pacte Democratic Per Catalunya) 11 křesel, 2,81 %, PNV (Partido Nacionalista Vasco) 8 křesel, 1,62 % hlasů. Volební účast 78,83 % (18,590,130 obyvatel). Zdroj: www.elecciones.mir.es.

¹⁷ Adolfo Suárez González (1932) je španělský právník a politik. Předseda vlády v letech 1976 - 1981. Byl prvním demokratickým předsedou vlády po smrti Franca. Vystudoval právo v Salamance a během frankistického režimu působil na několika významných postech, naposledy byl ředitelem španělské televize. Ačkoliv byl po pádu Frankova režimu pro většinu španělského lidu neznámý, podařilo se mu podařilo spojit lidi, kteří podobně jako on přešli k demokratickým hodnotám (se sociálními demokraty, liberály i komunisty) a společně se jim podařilo dovést Španělsko k demokracii.

Tarradellase¹⁸. Katalánsko bylo znovu prvním regionem, který dosáhl pre-autonomie, která po vzniku Ústavy vyústila v roce 1979 v přijetí autonomního statutu. První autonomní volby se v Katalánsku konaly 20. března 1980.¹⁹

Již ke konci 90. let se začalo uvažovat o nutnosti změny ve fungování autonomie a o jejím prohloubení. „V tomto ohledu existovaly 3 možnosti: reforma španělské Ústavy, která se však vzhledem k nedostatku podpory v Kongresu, kde měli většinu lidovci, nejevila jako průchodná; druhou možností bylo prosazení více pro-autonomního čtení Ústavy, o co se však již dříve, ale marně, snažili zástupci autonomních společenství; třetí, a jedinou reálnou možností byla tedy reforma statutu“ (VIVER PI-SUNYER 2008b).

Nový projekt vzniknul v katalánském Parlamentu 30. září 2005. Do Madridu se dostal 2. listopadu téhož roku a byl tak zahájen schvalovací proces *Cortes Generales*. Ten vyvrcholil 10. května 2006 souhlasem Senátu. Cesta ke konečnému schválení Senátem však byla dlouhá a složitá. Rozhodující byla dohoda mezi premiérem Zapaterem a lídrem katalánské strany *Convergència i Unió* (CiU), Arturem Masem²⁰. Dohoda obsahovala důležité změny v dokumentu, který původně navrhoval katalánský Parlament. Ústupek znamenal odloučení katalánské ERC (*Esquerra Republicana de Catalunya*), která projekt iniciovala. Změny ale umožnily pozdější souhlas Senátu. Dne 18. června byl text schválen v lidovém referendu, kterého se však nezúčastnilo ani 50 % Katalánců.

Otázka, která vzbudila největší polemiku, byla rozhodně definice Katalánska jako národa (*nación*), která v dokumentu schváleném katalánským Parlamentem figurovala. Text nakonec obsahuje formulaci, která byla dohodnuta mezi vládou a CiU: „Parlament Katalánska, přebírajíc cítění a vůli katalánského lidu, definoval s většinou

---

¹⁸ Josep Tarradellas i Joan (1899 - 1988). Předseda Generalitat v exilu od roku 1954 do 1980. V katalánské politice působil od roku 1919, za ERC byl zvolen do španělského i katalánského parlamentu. Ve 30. letech působil také v katalánské vládě. Během II. republiky byl pro své názory proti pravicové vládě odsouzen k vězení, po vítězství Lidové fronty ve volbách roku 1936 se do politiky vrátil. Po skončení občanské války odešel do Francie. V roce 1954 se stal předsedou Generalitat v exilu a v této funkci byl oficiálně potvrzen až po Frankově smrti. Po prvních demokratických autonomních volbách ukončil politickou kariéru a odešel do důchodu.

¹⁹ Výsledky voleb podle počtu získaných poslaneckých křesel: CiU 43 křesel, 27,8 % hlasů; PSC-PSOE 33 křesel, 22,4 % hlasů; PSUC 25 křesel, 18,8 % hlasů; CC-UCD 18 křesel, 10,6 % hlasů; ERC 14 křesel, 8,9 % hlasů; PSA-PA 2 křesla, 2,7 % hlasů. Volební účast 61,3 % (2,718,888 obyvatel). Zdroj: www.elecciones.mir.es.

²⁰ Artur Mas Gavarró (1956). Španělský liberální politik zastávající katalánské pozice, předseda *Convergencia y Unió*, od roku 2004 šéf opozice. V letech 2001 do 2003 byl prvním tajemníkem Generalitat.

podporou Katalánsko jako národ. Španělská Ústava v článku 2 uznává národní realitu Katalánska jako *nacionalidad*²¹ (*Předmluva Autonomního statutu z roku 2006*).

Dalším důležitým aspektem nového statutu bylo financování, kompetence, soudní moc a práva a povinnosti občanů. V těchto oblastech dosáhla katalánská vláda v porovnání s předchozími normami významných pokroků ve prospěch vlastní samosprávy, a to i přes to, že její původní cíle směřovaly ještě dál.

Pro Partido Popular je však nový statut protiústavní, podle ERC je naopak jen zlomkem původního návrhu. Výzvy republikánů odmítnout návrh v blízkém se referendu vedly dokonce k pádu katalánské vlády a předčasným volbám. Situace v Katalánsku není klidná ani v současné době, o čemž svědčí i nedávná referenda o katalánské nezávislosti.

1.1 *Počátky katalánského politického nacionalismu*

Problematikou nacionalismu se zabývá například Miroslav Hroch a na základě jeho analýzy si můžeme uvědomit mnohoznačnost tohoto pojmu a obtížnost jeho definice. Dokonce i on sám se konkrétní definici vyhýbá a dává přednost „diferencovanému užívání několika termínů mnohem výstižnějších, protože odstíněnějších a také lépe odpovídajících historické situaci, v níž probíhal proces formování moderních národů“ (HROCH 1999: 12). Nacionalismus v pojetí západních jazyků přirovnává spíše k českému pojmu vlastenectví.

Katalánce zařazuje Hroch mezi tzv. nevládnoucí etnické skupiny, které „mohly navázat na zbytky přežívajících institucí, které připomínaly středověký „národní“ stát“ (HROCH 1999: 14).²¹

„Transformace nevládnoucích etnických skupin v moderní národ tvořila svébytný vývojový typ a probíhala, jak již bylo řečeno, jako národní hnutí, jímž rozumíme cílevědomé úsilí dosáhnout pro tuto etnickou skupinu všech atributů plně zformovaného moderního národa, tj. odstranit všechny deficity, které jí k plnohodnotné národní existenci chyběly“ (HROCH 1999: 14). V každém národním hnutí rozlišuje Hroch tři fáze. Fáze A byla obdobím učeneckého zájmu motivovaného osvíceneckých patriotismem, láskou k vlasti a etnické skupině. Fáze B byla obdobím národní agitace, která vycházela především z řad vlastenců, vzdělanců. Ve fázi C označující masové

---

²¹ Do stejné skupiny zařazuje také Čechy, Chorvaty, Nory a Iry.

hnutí již „dosáhlo národní hnutí také úplné sociální skladby, takže zde již jednoznačně můžeme hovořit nikoli o etnické skupině, nýbrž o zformovaném národu“ (HROCH 1999: 16).

Katalanismus je hnutí, které klade důraz na obnovení vlastní historie a kultury, aby tak podpořilo vnímání společné identity a příslušnosti k vlastnímu, od španělského odlišnému, národu (TORNOS MAS 2007: 26). Hájí katalánskou osobitost v kultuře a jazyku a vůli po samosprávě.

V 18. století, po válce o španělské dědictví a následném úpadku Španělska, se Katalánsko dostalo blíže kontinentální Evropě, jejímu obchodu a průmyslové revoluci. Zde můžeme spatřovat první výraznější ekonomický odklon Katalánska od zbytku státu. Katalanismus byl tedy výsledkem nejprve ekonomického, a poté kulturního obrození, oba tyto jevy spolu do určité míry souvisely. Do Katalánska dorazila evropská renesance - návrat k počátkům je zde směřován před rok 1714²², kdy bylo Katalánsko po nástupu Bourbonů na španělský trůn zbaveno všech privilegií a nezávislých institucí, byla zrušena katalánská ústava, pozastavena činnost univerzit a zakázáno používání katalánského jazyka.

Katalánské zemské vědomí ožilo až jako program politické federalizace Španělska během I. republiky (1873 – 1874). Jen okrajový vliv měla od poloviny 19. století skupina učenců a umělců, který udržovala vědomí katalánské svébytnosti a formulovala ji jako jazykově-etnickou specifikou regionální, nikoli národní (HROCH 1999: 28). Fáze A v Hrochově pojetí byla tedy v Katalánsku velmi slabá.

Ke konci 19. století se začaly nezávisle formovat skupiny, v roce 1892 se spojily do Unió Catalanista, jejíž činnost se stala ideovým základem katalanismu. V témže roce vznikl první oficiální text, který požaduje obnovení institucí katalánské samosprávy, tzv. Bases de Manresa. Toto již můžeme považovat za fázi B.

K masovému hnutí (fáze C) můžeme Katalánsko přirovnat na počátku 20. století, kdy již v roce 1901 vznikla Lliga Regionalista, první moderní politická strana v Katalánsku, která v roce 1907, v koalici s dalšími katalánskými stranami²³, dokázala

---

²² Tehdy skončily války o španělské dědictví (1701 - 1714). Jejich příčinou byl spor o následnictví na španělském trůně poté, co v roce 1700 vymřela španělská větev Habsburků. Po skončení konfliktu na španělský trůn nastoupil vnuk francouzského krále Ludvíka XIV., Filip z rodu Bourbonů. Katalánsko se v tomto konfliktu postavilo na stranu protifrancouzské koalice, kterou tvořily Anglie, Nizozemí a Rakouska a Svatá říše římská, což mělo v důsledku negativní dopad na jeho autonomii.

²³ Koalice se nazývala Solidaridad Catalana a existovala mezi roky 1906 a 1909. Největšího úspěchu dosáhla ve volbách v roce 1907, kdy získala 41 ze 44 křesel, která se v Katalánsku volila. V roce 1909 se ale v souvislosti s vlnou nespokojenosti po celém Španělsku rozpadla, projevila se totiž různorodost této koalice.

zvítězit ve volbách s regionalistickým programem, jenž Prat de la Riba²⁴, který je považován za otce moderního katalánského nacionalismu, nazval *La nacionalitat catalana*. Strana byla ideologicky konzervativní, křesťanskodemokratická a jejím hlavním úkolem bylo vytvoření Mancomunidad de Cataluña²⁵, což byl první pokus o samosprávu v Katalánsku, spočívající ve spojení čtyř katalánských provincií. Mancomunidad se skládala z Všeobecné rady (*Asamblea General*) s 96 poslanci ze všech čtyř provincií, předsedy (*Presidente*), jímž byl předseda barcelonské Rady, a Stále rady (*Consejo Permanente*), která měla na starosti různé agendy, jako například kulturu, zemědělství, telekomunikace apod. Mancomunidad však neměla účinnou legislativu ani vlastní zdroje, proto je její význam spíše kulturní - založení sítě knihoven nebo vznik Institutu katalánských studií (*Instituto de Estudios Catalanes*). Důležitým politickým pokusem byl projekt statutu Katalánska, který inicioval nový předseda Mancomunidad, Francesc Cambó²⁶. Projekt byl v Katalánsku schválen v lednu 1919, nicméně vzápětí byl odmítnut na národní úrovni.

Ačkoliv projekt z roku 1919 nevstoupil v platnost, stal se důležitým základem pro ty následující. Obsahoval několik titulů (kapitol), jejichž struktura byla obdobná jako u pozdějších dokumentů. Zahrnoval stanovení teritoria a katalánské občanské příslušnosti, vymezení kompetenci, regionální vlastnictví, regulaci kompetenčních střetů mezi státem a autonomním společenstvím a vnitřní organizační strukturu tvořenou Parlamentem, výkonnou mocí a předsedou vlády (*Presidente*).

Po puči generála Prima de Rivery v roce 1923²⁷ bylo jasné, že autonomní požadavky mohou být vyslyšeny až v jiném režimu, respektive v nové republice (TORNOS MAS 2007: 24 - 25).

---

²⁴ Enric Prat de la Riba i Sarrà (1870 - 1917). Katalánský politik, novinář a spisovatel. Je považován za jednoho ze zakladatelů moderního katalánského nacionalismu. Podílel se na několika projektech, které se zabývaly katalanismem, jeho snahy vyvrcholily v roce 1901 založením Lliga Regionalista, jejímž byl předsedou. Od roku 1907 předsedal barcelonské provinční radě (*Diputacion provincial de Barcelona*). Jako předseda barcelonské Rady inicioval v roce 1914 vznik tzv. Mancomunidad de Cataluña a stal se jejím předsedou. Na tomto postu působil do své smrti, poté byl nahrazen Francescem Combóu.

²⁵ Vznikla v roce 1914 a její činnost byla ukončena nástupem diktatury generála Prima de Rivery, rozpuštěna byla roku 1925.

²⁶ Francesc Cambó i Batlle (1876 - 1947). Spoluzakladatel a lídr Lliga Regionalista, ministr několika španělských vlád a poslanec během II. republiky.

²⁷ Od počátku 20. století se Španělsko potýkalo s ekonomickou krizí a politickou nestabilitou, která vyústila v září 1923 ve státní převrat generála Prima de Rivery. Ten nastolil diktaturu, která však byla značnou částí společnosti, včetně krále Alfonse XIII., akceptována. Ekonomická situace se ale ani pod striktní vládou zásadně nezlepšila a vzrůstala aktivita republikánských stran. V roce 1930 podal Rivera demisi a odešel do Francie, kde záhy zemřel.

1.2 Autonomní statut 1932

Diktatura Prima de Rivery nebyla katalánské autonomii nakloněna, což však vyústilo v radikalizaci regionálního cítění, začaly se dokonce objevovat požadavky na katalánský stát. Takto radikální postoje již nedávaly žádnou šanci na přežití monarchie a jediným řešením bylo spojit se s ostatními španělskými republikány, zvrátit monarchistický režim a dosáhnout nového vztahu se státem, který by uznal katalánskou autonomii alespoň tak, jak ji navrhoval projekt z roku 1919. Opoziční a republikánské síly se sešly v San Sebastianu, kde formulovaly společnou strategii pro nastolení republiky. Výsledkem tohoto setkání nebyla žádná psaná dohoda, nicméně předcházely mu hluboké diskuze, po kterých bylo dosaženo úspěchu v podobě řešení katalánské otázky na základě principu autodeterminace. Podle kritiků však Katalánci řešili jen svoje vlastní zájmy a nemysleli přitom na nejvhodnější schéma pro celé Španělsko.²⁸

V dubnu 1931 se ve Španělsku konaly volby a v Katalánsku byly ve znamení jasného vítězství koalice levicových nacionalistů, tvořené stranami ERC a USC (*Unión Socialista de Catalunya*). Předseda ERC, Francesc Macià²⁹, bezprostředně po volbách jednostranně vyhlásil Katalánskou republiku jako integrální součást Iberské federace, což nově vzniknuvší prozatímní vládu II. republiky značně znepokojilo. Jejím zástupcům se ale nakonec podařilo s katalánskými nacionalisty dohodnout. Katalánci však plně nepřijali autoritu centrální moci v Madridu a vymohli si provizorní autonomní vládu s administrativními kompetencemi, která dostala název „Generalitat“. To mělo pro Katalánce značný symbolický význam, jednalo se totiž o obnovení historického pojmu, který má své kořeny až ve 13. století.³⁰

Provizorní vláda nové republiky pověřila dočasnou Generalitat, aby připravila nový autonomní statut. Za tímto účelem vznikla komise, složená z Partido Catalanista Republicano (*Katalánska republikánská strana*), Acció Catalana Republicana (*Katalánská republikánská akce*), ERC a USC. Projekt byl vypracován v rekordním čase (od 10. do 20. června), téměř jednohlasně schválen jednotlivými katalánskými radnicemi a jednoznačně podpořen katalánským lidem v referendu. V srpnu 1931 tak

---

²⁸ Kritiky byli především Miguel Maura a Zamora, reprezentanti konzervativního republikanismu. (Citováno v TORNOS MAS 2007: 30).

²⁹ Francesc Macià i Llussà (1859 - 1933). Předseda ERC, v letech 1932 - 33 byl předsedou Generalitat.

³⁰ Králi Aragonu ve 13. století při vybírání obchodní daně, která byla označována generalidad, sloužila komise Diputación del General. Postupně se název generalidad ujal i pro označení komise a stal se tak jeho oficiálním názvem. Tento úřad působil zvláště v Katalánsku, Aragonu a Valencii, kde se dodnes používá pro označení tamní vlády.

bylo „vyjádření katalánské vůle“ postoupeno k projednání do Madridu. Tam se ale projekt pozastavil, protože v té době mělo přednost vytváření nové republikánské Ústavy³¹ (přijata 9. prosince 1931), jejíž první článek definoval Španělsko jako „integrální stát“. V diskuzi o statutu se tedy pokračovalo až v květnu následujícího roku. Nyní se už mohlo vycházet z ústavního textu a vztah těchto dvou dokumentů se stal samozřejmě klíčovou otázkou. Je nutné zmínit, že katalánský text vznikl v kontextu a návaznosti na předchozí návrhy katalánského nacionalismu, nikoliv s ohledem na znění Ústavy.

Předmluva, tradičně nejvíce citlivá část podobných dokumentů, je charakteristická zejména třemi principy - právem na sebeurčení katalánského lidu, nedostatečným odkazem na španělskou Ústavu (katalánský statut nevychází explicitně z Ústavy, sám definuje katalánské a centrální pravomoci a naznačuje, jakým směrem by se španělský systém měl ubírat, tzn. směrem k federaci hispánských národů) a věrností republiky (TORNOS MAS 2007: 33).

Ve španělském Kongresu byl nový statut po mnoha pozměňovacích opatřeních schválen dne 9. září 1932.³² V původní verzi se například Katalánsko definovalo jako „Republika v rámci španělského státu“, v Kongresu byla tato definice upravena tak, aby byla v souladu s novou Ústavou, změnila se tedy na umírněnější „Katalánsko jako autonomní region v rámci španělského státu“. I přes veškeré změny však Katalánsku zůstala samospráva, Generalitat byla tvořena Parlamentem, Výkonnou radou a předsedou.

Druhá španělská republika však byla velice nestabilním režimem a když tedy přišla v roce 1934 k moci pravicová vláda, autonomní statut byl zrušen. Po volbách na jaře roku 1936, kdy se k moci dostala levicová Lidová fronta (*Frente Popular*), byla autonomie znovu obnovena. Během občanské války, která propukla o několik měsíců později, však nemohla naplno fungovat a definitivně skončila po pádu Katalánska do rukou frankistů v lednu roku 1939.

Katalánská vláda během diktatury působila v exilu. Jejím prvním útočištěm se stala Francie, po německé okupaci byl však předseda Companys³³ vydán zpět do

---

³¹ V plném znění dostupná z: http://www.congreso.es/constitucion/ficheros/historicas/cons_1931.pdf, ověřeno 9.2.2010.

³² Celé znění dostupné z: <http://www.tufs.ac.jp/ts/personal/hirotate/documentacion/autonomia-catalunya/Estatuto%20de%20autonomia%20de%20Cataluna%201932.pdf>, ověřeno 9.2.2010.

³³ Lluís Companys i Jover (1882 - 1940). Španělský politik a advokát. Předseda ERC od roku 1931 a předseda Generalitat od roku 1934 a během občanské války.

Španělska a v říjnu 1940 zastřelen. Poté stál v čele exilové vlády Josep Irla³⁴, který v roce 1945 sestavil vládu z významných osobností. Nejvýznamnější podíl na zachování katalánské vlády však přísluší Josepu Tarradellasemu, který je považován za nositele legální kontinuity Generalitat. Na španělské ambasádě v Mexiku, které neuznalo Frankův režim, ho jako předsedu Generalitat v roce 1954 zvolili bývalí poslanci katalánského Parlamentu. Tarradellas působil ve Francii a ke konci Frankovy diktatury již začal navazovat kontakty s „novými“ katalánskými představiteli.

1.3 *Autonomní statut z roku 1979*

Teprve po demokratické transformaci získalo Katalánsko samosprávu, která vydržela fungovat několik desetiletí a stala se neodmyslitelnou součástí regionální politiky. Statut z roku 1979 je bezesporu nejvýraznějším zlomem v historii katalánské autonomie.

Okolnosti jeho vzniku jsou však, stejně jako u statutu z roku 1932, složité. Konečné podobě dokumentu předcházely návrhy, které se postupně měnily a upřesňovaly. Návrh, který původně přicházel z Katalánska, je znám pod názvem Statut ze Sau.

Jednání byla vzhledem k tomu, že bylo na co navazovat a kde se inspirovat, jednodušší než ve 30. letech. S právem na sebeurčení se v této době již počítalo, Ústava zaručovala právo na autonomii národnostem a regionům, které tvoří integrální součást Španělska. Projednávané body spadaly do rámce Ústavy, jediná možná problematická otázka se týkala odkazu na identitu a historii, což bylo v porovnání s dřívějšími požadavky přijatelné a vyjednávání tak bylo snazší.

Statut přiznává Katalánsku autonomii vzhledem k její národní realitě (*realidad nacional*) a vytváří autonomní společenství Katalánska. Teritoriálně je region dělen na obce a kraje. Kompetence jsou rozděleny na exkluzivní, sdílené a výkonné. Samosprávnými orgány jsou Parlament, předseda vlády, Výkonná rada neboli vláda, Consell Consultiu, Síndic de Greuges (obdobu úřadu ombudsmana) a Sindicatura de Comptes (Účetní dvůr). Statut ze Sau tvořil základ pro další jednání s národními orgány.

---

³⁴ Josep Irla i Bosch (1874 - 1958). Španělský politik, předseda Generalitat od roku 1940 do roku 1954. Generalitat v té době působila v exilu. Ve 30. letech by také poslancem španělského Kongresu a ke konci občanské války byl předsedou katalánského Parlamentu.

V Kongresu představily jednotlivé parlamentní skupiny svá stanoviska a připomínky. Nejvýraznější nesouhlas přicházel z pravé části politického spektra - Nová síla (*Fuerza Nueva*)³⁵ rezolutně odmítla projekt jako celek. Středová Demokratická koalice (*Coalición Democrática*)³⁶ formulovala své negativní postoje mírněji, shrnula je do několika bloků, neodsoudila však projekt jako takový. Některé regionální strany vystoupily s negativními stanovisky, které vyplývaly z jejich původu: Aragonská regionální strana (*Partido Aragón Regionalista*) vznesla mimo jiné výhrady k regulaci Archivu aragonské koruny (*Archivo de la Corona de Aragón*)³⁷, která umožňovala Katalánsku zasahovat do archivu více, než jiné regiony, kterých se také týká. Z Andalusie se zase ozývaly požadavky na zachování andaluské kultury mezi emigranty, kteří do Katalánska v hojném počtu přicházeli. Socialisté nepředložili žádné protesty, vyjádřili naopak souhlas s autonomním procesem a ochotu hledat v rámci Ústavy co nejsolidárnější řešení, které zároveň umožňuje další rozvoj autonomního státu. Nepředložili proto nesouhlasné stanovisko a snažili se usnadnit vyjednávání a hledání kompromisů. Pozice vládní UCD (*Unión de Centro Democrático*, Svaz demokratického středu) byla spíše zdrženlivá, považovala katalánský návrh za maximalistický a předložila mnoho připomínek.

Pro vyjednání konečné podoby textu byl vytvořen výbor, jehož členy byli ze strany státu zástupci jednotlivých politických uskupení v *Cortes Generales* a ze strany Katalánska zástupci místních politických stran. V srpnu 1979 tento výbor zveřejnil definitivní text, který oproti původnímu Statutu ze Sau zaváděl podstatné změny, a to především na základě připomínek UCD. „Vzhledem k tomu, že španělská Ústava je z hlediska teritoriálního uspořádání velmi otevřená a interpretace toho, co je a co už není v souladu s ní, je různá, bylo třeba vyjednávat“ (TORNOS MAS 2007: 79). Debata však byla neveřejná, takže veřejnosti je znám pouze celkový výstup.

Politické strany se tedy, ačkoliv měly stejný cíl, prezentovaly odlišně. To potvrzuje například Montserrat Gubiernau: „Když Katalánsko získalo právo na určitý stupeň autonomie, role jednotlivých politických stran se změnila. Nyní už neměly společný cíl, spíše se přely o to, co je vlastně „Image of Catalonia“ (GUIBERNAU 1997: 92 – 93).

---

³⁵ Strana obhajující ideje frankismu i po smrti Francisca Franca.

³⁶ Koalice vytvořená pro volby 1979. Byla tvořena středo-pravicovými stranami.

³⁷ Jedná se o archiv zabývající se Aragonským královstvím, které v letech 1164 - 1707 zahrnovalo podstatnou část Středozeří. Zájem na něm tedy má několik autonomních společenství (zejména Aragon, Valencie a Mallorca) a katalánské zvýhodnění ve správě jeho dokumentů kritizují.

Ačkoliv byla zachována struktura a filosofie textu, některé jeho části byly, jak jsem již zmínila, změněny. V 1. článku je termín *realidad nacional* nahrazen pojmem *nacionalidad*. Bylo tak učiněno s ohledem na článek 2 Ústavy, která přiznává autonomii „národnostem a regionům (*nacionalidades y regiones*)“. Nepřímo tak zmizelo uznání Katalánska jako národa, které bylo v původní verzi skryto pod pojem *realidad nacional*. Mohlo by se zdát, že změna jednoho pojmu v podstatě nic nemění, toto „slovíčkaření“ nicméně bývá mnohdy zásadnější a komplikovanější než vyjednávání o kompetencích. Podle ERC však statut nepřinesl řešení katalánského problému, který „nepomine, dokud nebude obnovena katalánská suverenita“ (*ABC, 30.11.1979*).

Na rozbor všech změn není v této práci prostor a není to ani jejím cílem, proto jsem se rozhodla uvést jen změnu v tomto prvním článku, který je zajímavý i z hlediska toho, co se odehrávalo v jednání o reformě autonomního statutu v roce 2006.

Po decentralizaci Španělska a vzniku nového autonomního statutu se tedy Katalánsko těšilo z mnoha pravomocí, které mu byly přisouzeny. Kompetencemi katalánské vlády se zabývají články 9 - 11 Statutu. Konkrétně můžeme uvést například katalánské občanské právo, sociální problematiku (ochrana žen a mladistvých, sociální péče), kulturu, péči o kulturní dědictví, muzea, knihovny, archivy, místní správu, ochranu přírody, cestovní ruch, dopravu - silnice, železnice a letiště lokálního významu, rybolov ve vnitřních vodách nebo sport a volný čas. V souladu se státní legislativou pak Generalitat mohla působit v oblasti soudnictví, ekonomiky, energetiky, životního prostředí a rybolovu.

2 AUTONOMNÍ STATUT 2006

Reforma autonomního statutu, neustávající polemiky o platnosti a ústavnosti jeho obsahu nebo postoj katalánské veřejnosti k autonomii, to je jen náčrt současného katalánského a následně i španělského problému.

Kromě silné politické kontroverze vyvolala reforma statutu také širokou právní debatu zahájenou již před parlamentním řízením v Katalánsku a později i v *Cortes Generales*. „Právní spory se týkaly následujících témat: zda vůbec může statut autonomního společenství prostřednictvím jeho reformy určovat rozsah svých kompetencí; stanovovat kritéria pro financování autonomní politiky; regulovat vztahy Generalitat se státem a Evropskou unií a zda je možné do něj začlenit listinu práv, aby tak omezil výkon veřejné moci“ (CARRILLO LÓPEZ 2008: 27). Dějištěm právnických polemik se stala akademická půda a odborné časopisy, prostor poskytly také publikace Instituto de Estudios Autonómicos (*IEA, Institut autonomních studií*)³⁸.

V této části práce se proto pokusím co nejlépe vystihnout momenty, které jsou pro pochopení tohoto komplexního tématu důležité. Uvedu argumenty, které se objevují na obou názorových pólech a poté se zaměřím na samotný proces, kterým současný katalánský statut od počátku prošel a v jaké fázi se nachází dnes.

Než se začneme věnovat snahám Katalánska o získání větší autonomie, je nutné si představit, jak katalánský politický systém funguje.³⁹ Zaměřím se zejména na nejdůležitější politické strany, které v Katalánsku působí. Jedná se o podstatný článek celého procesu, proto je důležité přehledně si představit jejich základní charakteristiku, postoje a pozici na současné politické scéně.

Institucionální systém, ve kterém je katalánská samospráva organizována se nazývá Generalitat. Nejdůležitějšími orgány Generalitat jsou Parlament, předseda Generalitat a Výkonná rada (*Consejo ejecutivo*). Ke Generalitat náleží i správní orgány

---

³⁸ Orgán při Radě pro institucionální otázky katalánské vlády Generalitat. Vznikl v roce 1984 a měl sloužit vládě jako výzkumný nástroj v otázce autonomií, který by přispěl k zavedení kvalitní samosprávy v Katalánsku.

³⁹ Katalánským politickým systémem se zabývá například Maxmilián Strmiska (2003). *Katalánské politické strany a regionální stranicko-politický systém v letech 1977 - 2002*. AP: Brno. , zaměřuje se především na politické strany. Španělský politický systém je stručně popsán v příloze č. 1, podrobněji například: ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. (2009) *Západoevropské politické systémy : komparace politických systémů*. Oeconomica: Praha nebo GUNTHER, Richard (2009). *The Politics of Spain*. Cambridge University Press: Cambridge.

a administrativa autonomního společenství. Dalšími institucemi jsou Výbor pro statutární garance (*El Consejo de Garantías Estatutarias*)⁴⁰, která kontroluje soulad statutu s Ústavou, Úřad ochrany spravedlnosti (*El Síndico de Agravios*), který spolupracuje s ombudsmanem při dohlázení na dodržování lidských práv, Účetní dvůr (*La Sindicatura de Cuentas*) kontrolující zacházení s veřejnými prostředky a Rada pro audiovizuální komunikaci (*El Consejo Audiovisual*). V rámci Katalánska má zvláštní statut údolí Aran, které má svůj vlastní parlament. Jurisdikce je z Generalitat vyňata, přestože má Katalánsko svůj Nejvyšší soud⁴¹, který je vrcholnou instancí v rámci katalánského teritoria a je kompetentní v občanském, trestním a sociálním právu a administrativních sporech. Katalánská rada soudní moci je vládní orgán soudní moci v Katalánsku, oddělený od španělské Vrchní rady soudní moci. Podílí se na jmenování členů katalánského Nejvyššího soudu a podporuje fungování soudnictví v různých oblastech (podílí se na přípravě rezolucí, připravuje nařízení, informuje Parlament o fungování soudní administrativy apod.).

Stejně jako v ostatních autonomních společenstvích, i v Katalánsku funguje parlamentní systém s jednokomorovým Parlamentem. Ten je složen ze 135 poslanců volených na základě poměrného systému na čtyři roky.⁴² Termín voleb není shodný s volbami do *Cortes Generales*. Parlament má legislativní pravomoci v oblastech, které jsou Katalánsku na základě Ústavy a autonomního statutu přisouzeny. Hlavními funkcemi Parlamentu jsou níže popsaná volba předsedy Generalitat, jmenování senátorů, kteří reprezentují Katalánsko ve španělském Senátu, volba ombudsmana, schvalování rozpočtu a schvalování jednotlivých zákonů. Parlament také kontroluje katalánskou vládu.⁴³

Nejvyšším reprezentantem Katalánska je předseda Generalitat⁴⁴ Zastupuje Katalánsko ve vztahu ke státu, dalším autonomním společenstvím a ostatním státním institucím a je naopak určitým vyslancem státu v autonomním společenství. Předseda Generalitat je volen Parlamentem (*procedimiento de investidura*), může být vystaven hlasování o nedůvěře (*moción de censura*) nebo má naopak možnost o důvěru sám požádat (*cuestión de confianza*). Kandidát na předsedu musí být v Parlamentu schválen

---

⁴⁰ Tato instituce vznikla v listopadu 2009 na základě autonomního statutu z roku 2006. Jedná se o přetvořený Consejo Consultivo.

⁴¹ Jeho soudce ale jmenuje král na návrh španělské Vrchní rady soudní moci (*Consejo General del Poder Judicial*), která při návrhu spolupracuje s Katalánskou radou soudní moci (*Consejo de Justicia de Cataluña*).

⁴² Další podrobnosti k volbám do Parlamentu v příloze č. 3.

⁴³ Parlamentu se věnuje Titul II, Kapitola I katalánského autonomního statutu.

⁴⁴ Úřadu předsedy Generalitat se věnuje Titul II, Kapitola II katalánského autonomního statutu.

absolutní většinou hlasů, v případném druhém kole hlasování stačí prostá většina. Pokud podporu nezíská, proces se opakuje s jiným kandidátem. Pokud po dvou měsících od prvního hlasování není zvolen žádný kandidát, Parlament je rozpuštěn a předseda Generalitat svolá do čtyřiceti až šedesáti dní nové volby. Předseda Generalitat řídí a koordinuje činnost katalánské vlády, která se oficiálně nazývá Výkonná rada. Ta je představitelkou výkonné moci na katalánském teritoriu a je tvořena předsedou a místopředsedou Generalitat a ministry (*Consejeros*). Rada schvaluje návrhy zákonů, jmenuje vyšší administrativní zaměstnance a má za úkol také schvalovat projekty spolupráce mezi autonomními společenstvími.

2.1 Katalánské politické strany

V Katalánsku existuje více než 90 politických uskupení, já se zde budu zabývat pouze stranami, které jsou přítomny v katalánském Parlamentu. Rozmístění těchto politických stran v ideologickém spektru je patrné z grafu č. 1 v závěru této části na straně 38.

Katalánský stranický systém se od systémů ve zbytku Španělska odlišuje. Většina politických stran je výhradně katalánská (CiU, ERC, ICV), což je důsledek existence vlastních institucí. Regionálnímu stranickému systému se věnuje Maxmilián Strmiska. Z jeho studie vyplývá, že regionální systém ze své podstaty „nemůže představovat jakousi zmenšenou kopii toho, co se děje v celostátním stranickém systému. (...) Aby totiž mělo smysl hovořit o regionálním systému politických stran, musí se jednat o soustavu charakterizovanou přiměřenou originalitou a celostností souhrnu interakcí stran – operačních jednotek“ (STRMISKA 2003: 7).

„Součástí regionálního stranického systému však mohou být i neregionální strany, jinak řečeno regionální pobočky celostátních stran. Regionální filiálky celostátních stran však nelze považovat za regionální strany, protože – byť mohou disponovat a obvykle vskutku disponují jistou mírou organizační autonomie – se nejedná o samostatné formace regionální obediencie s vlastními zdroji ideově-politické legitimace volební mobilizace, jež by byly dostatečně odlišné od zdrojů používaných mateřskou celostátní stranou či stranami“ (STRMISKA 2003: 7). „Soudobá katalánská stranická soustava zahrnuje regionální strany a spadá jednoznačně do kategorie regionálních stranických systémů“ (STRMISKA 2003: 9).

Strana **Convergència i Unió (CiU)**, *Convergencia y Unión, Konvergence a Jednota*⁴⁵ vznikla v roce 1978 spojením *Convèrgencia Democràtica de Catalunya (CDC, Convergencia Democràtica de Catalunya, Demokratická konvergence Katalánska)*, která byla založena v tajnosti roku 1974 a v politickém spektru se řadí do levého středu, a *Unió Democràtica de Catalunya (UDC, Unió Democràtica de Catalunya, Demokratická jednota Katalánska)*, což je středo-pravicová křesťansko demokratická strana založená během II. republiky. Tato dvě uskupení utvořila v roce 1978 koalici, která v katalánské vládě dominovala v letech 1980 až 2003 pod vedením Jordiho Pujola⁴⁶, zakladatele CDC. „S jistou nadsázkou mohla být Demokratická konvergence Katalánska definována jako „pujolistické hnutí“, jehož soudržnost a identita je do značné míry závislá na klíčové osobě jejího vůdce Jordiho Pujola“ (STRMISKA 2003: 30).

Koalice představila v každých volbách společné kandidáty (75 % z CDC a 25 % z UDC). Obě strany spojuje katalanismus, rozchází se však v názorech na některá ekonomická a sociální témata. V 90. letech došlo v koalici k problémům, protože CDC chtěla získat větší vliv. Kompromisně se nakonec vytvořil federální vztah mezi oběma stranami (stalo se tak 2. prosince 2001), nicméně koalici nadále vede představitel CDC, jímž se po odchodu Jordiho Pujola stal Artur Mas.

Hlavním cílem CiU je stát se většinovou katalánskou stranou, což obnáší splnění náročného úkolu. Je nutné vhodně propojit dvě osy, které protínají katalánskou politiku: levice - pravice a Katalánsko - Španělsko. Dařilo se jí to více než 20 let, kdy v Katalánsku dominovala. V roce 2003 však byla po autonomních volbách vytvořena koalice PSC, ERC a IC, v těch následujících roku 2006 opět získala CiU nejvyšší počet hlasů, nicméně nepodařilo se jí utvořit koalici a u moci tak zůstala koalice levicových stran.

Vzhledem ke své umírněnosti a pragmatismu se CiU stala žádaným partnerem PSOE i PP na národní úrovni, byla totiž nutná její podpora pro vyslovení důvěry jejich vládě. V období socialistické vlády Felipe Gonzálese⁴⁷ byl vliv předsedy katalánské Generalitat Pujola tak velký, že byl dokonce označován za „vice-prezidenta vlády“,

---

⁴⁵ Oficiální web této strany: www.ciu.cat.

⁴⁶ Jordi Pujol i Soley (1930). Zakladatel CDC a tvůrce její ideologie. Pro Katalánsko má velký význam, svým pragmatismem pro něj dokázal získat výhody na národní scéně díky podpoře Aznara. Stál v čele katalánské vlády od roku 1980 do 2003.

⁴⁷ Felipe González Márquez (1942). V letech 1974 - 1997 byl předsedou PSOE a od roku 1982 do 1996 předsdou španělské vlády, což představuje jedno z nejdelších období předsednictví v historii. Pod jeho vedením socialisté několikrát ve volbách získali absolutní většinu.

ačkoliv neměl poslanecký mandát. V roce 2006, při vyjednávání o revizi katalánské autonomie, pak předseda vlády José Luis Rodríguez Zapatero vyjednával raději s představiteli CiU, než se socialistickým předsedou Generalitat (GUNTHER 2009: 157).

Partit dels Socialistes de Catalunya (PSC, Partido de los Socialistas de Cataluña, Strana socialistů Katalánska)⁴⁸ vznikla v roce 1978 spojením 3 socialistických stran. Jedná se o sesterskou stranu celostátní PSOE, PSC je však, na rozdíl od socialistů v jiných autonomních společenstvích Španělska, nezávislá. Je však součástí parlamentní skupiny socialistů v Kongresu.

PSC slaví v Katalánsku úspěchy ve všeobecných, evropských i obecních volbách, v těch do katalánského parlamentu však vedení strany nebylo schopno dostatečně motivovat voliče, což umožnilo hegemonii CiU až do roku 2003. Montserrat Gubiernau tento problém připisuje spojení PSC s PSOE. „Přestože PSC vždy obhajovala, že jí federální struktura PSOE nechává dostatek prostoru pro hájení katalánských zájmů, většinou byly upozadňovány“ (GUBIERNAU 1997: 97). Ani ve volbách v roce 2003 nedosáhla PSC na vítězství, nicméně dohodou s ERC a ICV (tzv. Pacto de Tinell - viz dále) se jí podařilo utvořit vládní koalici. Roku 2006 byla tato smlouva obnovena. Ve volbách do Kongresu v roce 2008 získala PSC 25 mandátů. Vzhledem k tomu, že je součástí parlamentní skupiny PSOE, vydobyla si v socialistických vládách vždy jedno ministerské křeslo.⁴⁹

Původ strany, tedy sloučení několika uskupení při jejím vzniku, je patrný dodnes. Mezi socialisty můžeme spatřovat dvě tendence, jejichž směry se značně rozcházejí. Tzv. katalanisté, jejichž nejvýznamnější osobou je Pasquel Maragall⁵⁰, usilují o federální asymetrickou podobu⁵¹ Španělska a hájí jedinečnost Katalánska. Chtějí získat středové a levicověji orientované voliče CiU. Tzv. tradicionalisté vidí Španělsko blíže unitárnímu modelu, kladou důraz na sociální stát a zabývají se spíše národní než autonomní úrovní politiky. To může být důvodem, proč nejsou

---

⁴⁸ Oficiální web této strany: www.socialistes.cat.

⁴⁹ Do roku 2006 byl předseda PSC José Montilla v Zapaterově vládě ministrem průmyslu, po něm funkci převzal Joan Clos, také z PSC. V současné vládě je z PSC na postu ministryně obrany Carme Charón a Celestino Corbacho je ministrem práce a imigrace.

⁵⁰ Pasqual Maragall i Mira (1941). V letech 1982 až 1997 byl starostou Barcelony, mezi roky 2003 a 2006 předsedou Generalitat.

⁵¹ Asymetrickým modelem se budu zabývat v druhé kapitole práce.

v Katalánsku schopni motivovat větší počet voličů. Jejich vedoucím představitelem a zároveň reprezentantem tradice PSOE v Katalánsku, je Josep Borrel⁵².

Současným předsedou PSC je José Montilla⁵³, který je zároveň předsedou katalánské vlády.

Esquerra Republicana de Catalunya (ERC, Izquierda Republicana de Cataluña, Katalánská republikánská levice)⁵⁴ vznikla v roce 1931 a dominovala katalánské politice během II. republiky. Po dobu Frankovy diktatury vedla exilovou vládu a její představitel Josep Tarradellas byl zvolen v roce 1954 jejím předsedou. „Jeho jmenování předsedou pre-autonomie premiérem Suárezem mělo velký symbolický vliv, přispělo k legitimizaci demokratické transformace v regionu a nadlouho zmírnilo katalánský nacionalismus“ (GUNTHER 2009: 157).

ERC je levicová strana představující postmateriální a ekologická témata a ideologicky je poměrně radikální. Usiluje o republikánské zřízení (což je ve Španělsku mezi relevantními stranami ojedinělý jev) a samostatný katalánský stát, který by se skládal z tzv. Països Catalans (*Katalánské země*), které nezahrnují jen současné katalánské provincie, ale také autonomní společenství Valencie a Baleárské ostrovy, některé části Aragonu, francouzský region Roussillon, Andorru a město Algher v italské Sardinii (viz mapka v příloze č. 4). Je však nutné podotknout, zejména s ohledem na časté srovnávání baskických a katalánských nacionalistů, že „o vše usiluje v rámci demokratických institucí a odmítá násilí jako prostředek pro prosazení svých cílů“ (GUNTHER: 157).

Pro politické strany je tedy ERC partnerem, který se bude snažit využívat všech impulsů týkajících se vyšší míry autonomie. V jiných oblastech, jakými jsou například doprava, urbanismus nebo zdravotnictví, nepředstavuje ERC žádný problém.

V roce 2003 obdržela ERC v regionálních volbách přes 16 % hlasů, v roce 2006 pak téměř 15 %. Coby třetí politická síla však za nejsilnějšími CiU a PSC-PSOE značně zaostává. Jako koaliční partner je však přijatelná pro obě strany - její nacionální požadavky jsou blízké radikálnějšímu křídlu CiU a její levicová orientace umožňuje spolupráci se socialisty.

---

⁵² Josep Borrell Fontelles (1947). V letech 2004 - 2007 byl předsedou Evropského parlamentu, od roku 2002 se podílel také na práci Konventu, který připravoval Evropskou ústavní smlouvu.

⁵³ José Montilla Aguilera (1955). Od roku 2000 je předsedou PSC, od roku 2006 předsedou Generalitat. Byl také ministrem průmyslu, turismu a obchodu v Zapaterově vládě.

⁵⁴ Oficiální web této strany: www.esquerra.cat.

Předsedou strany je od roku 2008 Joan Puigcercós.

Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida i Alternativa (ICV - EuiA, Iniciativa por Cataluña Verdes - Izquierda Unida y Alternativa, Iniciativa pro Katalánsko- Zelení - Spojená a alternativní levice)⁵⁵ je koalice vytvořená pro volby v roce 2003 a ty následující. V roce 1987 vznikla nejprve ICV, a to fúzí několika stran. Nejdůležitější z nich byly Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC, *Partido Socialista Unificado de Cataluña, Sjednocená socialistická strana Katalánska*), Partit dels Comunistes de Catalunya (PCC, *Partido de los Comunistas de Cataluña, Strana komunistů Katalánska*) a levicoví nacionalisté.

PSUC byla založená v roce 1936 a hrála důležitou roli během frankismu, kdy působila v ilegalitě. Ve volbách mezi lety 1976 - 1979 slavila značné úspěchy, byla druhou nejsilnější stranou. Od 80. let však její vliv postupně klesal a z tohoto trendu se nevymanila dodnes. Od voleb roku 1999 je až 5. silou v Katalánsku. Pod vlivem eurokomunismu⁵⁶ se transformovala v Esquerra Unida i Alternativa, a přiblížila se novým společenským hnutím jako je například ekosocialismus⁵⁷. Před volbami v roce 1995 se spojila s ekologickou stranou Les Verds.

Strana je charakterizována jako levicová, nacionální (prokatalánská) a zelená.

Funkci předsedy ICV vykonává Joan Saura Laporta a lídrem EUiA je Jordi Miralles i Conte, oba stojí v čele svých stran od roku 2000.

Partit Popular de Catalunya (PP, Partido Popular de Cataluña, Lidová strana Katalánska)⁵⁸ vznikla současně s celonárodní PP v roce 1989. Je jedinou „závislou“ stranou v Katalánsku, je součástí celostátní PP. V Katalánsku má obtížnou pozici zejména z toho důvodu, že se během demokratické transformace plně nepostavila za katalánskou autonomii a neprezentovala se jako antifrankistická.

Nyní je čtvrtou politickou silou v Katalánsku a je známá negativním postojem k posilování katalánské autonomie. Je to středopravicová, křesťanskodemokratická konzervativní strana. Předsedkyní PP v Katalánsku je Alicia Sánchez-Camacho.

---

⁵⁵ Podrobnější informace o této koalici na: www.iniciativa.cat a www.euia.cat.

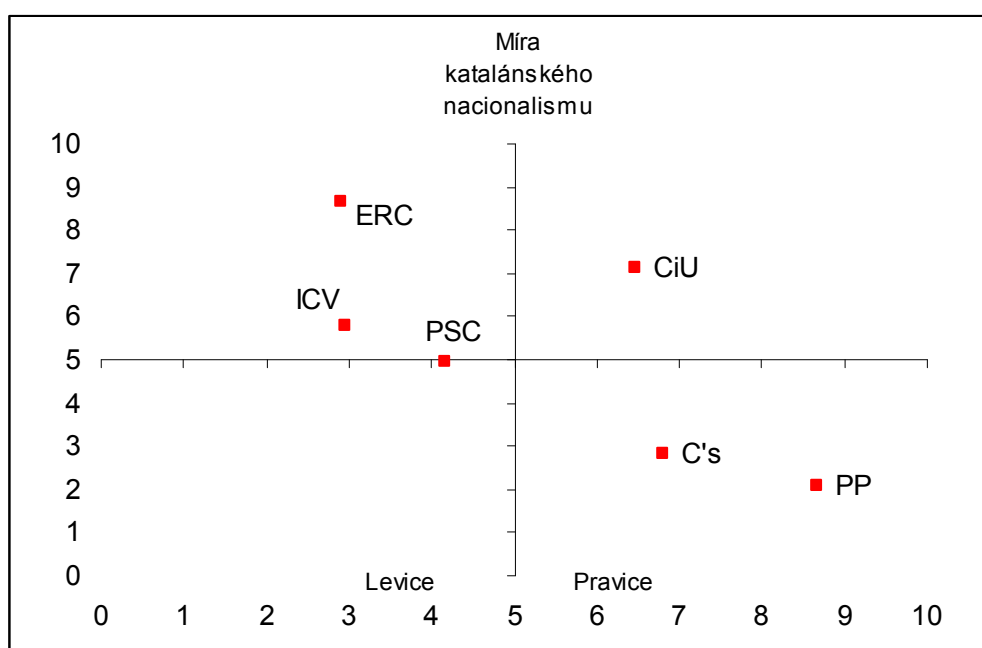
⁵⁶ Eurokomunismus: varianta komunismu, která se na začátku 70. let rozšířila v komunistických stranách některých západoevropských zemí (zvláště Itálie, Španělska, Francie). Vznikla jako pokus o integraci Nové levice do etablovaných komunistických stran a zároveň o její přijatelnost pro umírněné voliče.

⁵⁷ Ekosocialismus je ideologie vysvětlující destrukci životního prostředí nenasytnou touhou po zisku, která je příznačná pro kapitalismus (HEYWOOD 2008: 89).

⁵⁸ Další informace o této straně na jejím oficiálním webu: www.ppcatalunya.com.

Partido de la Ciudadanía (C's, oficiálně *Associació Ciutadans de Catalunya*; *Strana občanů*)⁵⁹ je poměrně novou silou na katalánské politické scéně, byla založena v roce 2006 a její představitelé ji prezentují jako asociaci, která nemá přímo politické cíle. Jde spíše o platformu pro rozvíjení debaty o aktuálních problémech. Strana podle svých dvou manifestů, které doposud vydala, hodlá řešit reálné problémy a nestavět svůj program na autonomní politice a problému identity, který považuje za smyšlený. Předsedkyní strany je María Teresa Giménez Barbat. Z autonomních voleb v roce 2006 vyšla strana v pořadí šestá a má tak v katalánském Parlamentu tři křesla.

Graf č. 1: Umístění politických stran na ideologických osách

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z povolebních průzkumů 2546 v roce 2003 a 2660 v roce 2006. Průzkumy jsou dostupné z www.cis.es, staženo 6.2.2010.

Poznámka: Respondenti měli umístit politickou stranu na škále 1- 10 podle míry nacionalismu a podle ideologie. Umístění v tomto grafu je dáno průměrem hodnot z obou průzkumů.

2.2 Volební systém

Katalánský volební systém je podobný tomu do Kongresu, samozřejmě se však liší počtem volených zástupců. V případě Katalánska je do autonomního Parlamentu voleno 135 členů. Voliči vybírají mezi jednotlivými stranami, nemohou dávat preferenční hlasy ani měnit pořadí kandidátů. Strana musí získat 3 % hlasů, aby se

⁵⁹ Informace a dokumenty týkající se C's lze najít na: www.ciutadansdecatalunya.info.

mohla dělit o křesla v Parlamentu. Volební systém je proporcí a hlasy se přepočítávají na základě d'Hondtovy formule⁶⁰, která zvýhodňuje větší strany. Hlasy se rozdělují podle provincií na základě počtu obyvatel: Barcelona má 85, Tarragona 18, Girona 17 a Lleida 15 zástupců.⁶¹

V Katalánsku můžeme také sledovat zajímavý fenomén, kdy se volební chování mění podle typu voleb, liší se také voličská účast. Největší zájem mezi voliči vyvolávají volby do španělského Kongresu, nejnižší účast je v obecních volbách.⁶² V autonomních volbách volí občané stranu, která je jim nejbližší, zatímco když tato jejich strana ve všeobecných volbách nekandiduje nebo nemá šanci prosadit svůj program, raději se rozhodnou pro stranu, která jim je ideologicky vzdálenější. Z tohoto důvodu volby do Kongresu v Katalánsku vyhrává PSC, zatímco v autonomních volbách více než 20 let dominovala CiU.

Do Kongresu⁶³ volí Katalánsko 47 poslanců (31 provincie Barcelona, 6 Gerona a Tarragona a 4 Lérida). Jejich počet vyplývá z velikosti populace daného autonomního společenství, respektive provincie. Do Senátu⁶⁴ Katalánsko posílá 24 senátorů. Každá provincie volí 4 zástupce a za každý další milión obyvatel je do Senátu katalánským Parlamentem jmenován jeden senátor. Do roku 2007 bylo jmenováno 7 senátorů, od posledních voleb má však Katalánsko vzhledem k nárůstu populace o jednoho senátora více.

---

⁶⁰ Podstata metody spočívá v tom, že se počet hlasů pro každou stranu jednotlivě dělí postupně čísly ze stanovené číselné řady (tzv. „volební dělitel“), počet vypočtených podílů je limitován počtem kandidátů této strany. Tyto podíly se posléze seřadí od nejvyššího k nejnižšímu a vznikne tak řada tolika podílů, kolik se v daném volebním obvodu rozdělují mandátů. Mandáty se přidělí stranám v pořadí, v jakém jsou seřazeny hodnoty „jejich“ vypočtených podílů hlasů. Popis podle www.esu.cz.

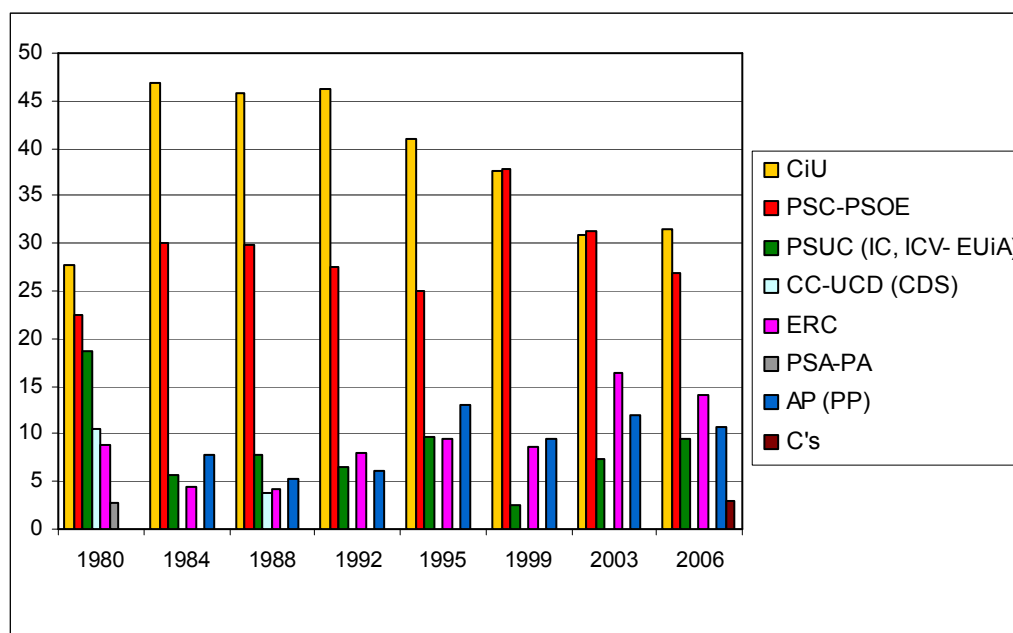
⁶¹ Katalánsko je pro volby do autonomního Parlamentu rozděleno do 4 volebních obvodů podle provincií, ve kterých se volí přímo, přičemž počet obsazovaných mandátů se řídí populační velikostí obvodu. Proto se někdy může stát, že se počet křesel v Parlamentu zvýší či sníží. Každý obvod volí minimálně 6 poslanců plus jednoho poslance na 40 000 obyvatel, v Barceloně na 50 000.

⁶² Pro ilustraci uvádím účast ve 2 posledních volbách v každé kategorii: Kongres 2004 75,96 %, 2008 70,3 %; Katalánský parlament 2003 62 %, 2006 56,77 %; Obecní zastupitelstva 2003 61, 48 %, 2007 53,88 %, Evropský parlament 2004 39,8 %, 2009 36,94 %. Zdroj: www.mir.es, staženo 29.1.2010.

⁶³ Kongres nemá podle Ústavy pevně stanoven počet členů, musí však být v rozmezí 300 - 400. V současnosti jich má 350.

⁶⁴ Počet Senátorů se může vzhledem k počtu populace měnit. Počet volených senátorů je 208, počet jmenovaných se tedy mění. V současnosti má Senát 264 členů.

Graf č.2: Výsledky voleb do katalánského Parlamentu (v %)

Zdroj: vlastní zpracování podle dat z www.idescat.cat, staženo 26.1.2010

2.3 Vývoj katalánských požadavků na širší autonomii

Ze strany katalánských nacionalistů byla reforma navrhována již po prvních autonomních volbách v roce 1980, tedy v samých počátcích katalánské autonomie. Konkrétně ERC podmínila reformou statutu své hlasování pro zvolení Jordi Pujola prvním předsedou vlády v Katalánsku.⁶⁵ Pujol ustoupil a reformu zahrnul do svého vládního programu, nicméně po dobu své vlády v letech 1980 - 84 nepodnikl žádnou iniciativu, která by se tímto směrem ubírala. Spíše než reformě byl nakloněn hledání dalších možností prostřednictvím jiného náhledu na statut a Ústavu (CARRERAS SERRA 2005: 44).

V následujících letech klesla popularita a vliv ERC a proto se k možnosti reformy statutu Katalánsko vrátilo až o 15 let později, v roce 1999. Tehdy ve volbách do katalánského Parlamentu sice těsně zvítězili socialisté, nicméně díky volebnímu systému obdržela nejvíce křesel CiU a za podpory PP při hlasování o důvěře se opět stala vládnoucí stranou. Předsedou Generalitat se tehdy opět stal Jordi Pujol (CiU). PSC, ERC a ICV vytvořily v roce 2000 v katalánském Parlamentu Komisi pro zlepšení

⁶⁵ Hlasování se konalo 24. dubna 1980.

samosprávy (*Comisión de estudio sobre la mejora de autogobierno*) a uzavřením dohody o znovunastolení debaty o reformě našly společné téma pro příští volby. Od této chvíle je reforma ústředním tématem katalánské politiky.

Opoziční PP se s CiU dohodla na zablokování reformy autonomního statutu. „Jordi Pujol si byl vědom rizik a potíží, které by reforma mohla přinést a preferoval více kompetencí prostřednictvím vyjednávání s centrální vládou nebo právní přehodnocení statutu v rámci Ústavy. Až v polovině roku 2003, s Arturem Masem v čele strany a se špatnými prognózami pro příští volby, se CiU rozhodla vyhnout se střetům s jinými stranami - zejména s ERC, která byla jejím hlavním rivalem v otázce nacionalismu - a vsadila nejen na reformu, ale rovnou na zcela nový statut. Od té doby se stala totální revize současného statutu hlavním politickým cílem všech stran, s výjimkou PP“ (CARRERAS SERRA 2005: 45). Závěrečný dokument vydaný komisí byl tedy v prosinci roku 2002 schválen všemi stranami kromě lidovců. V březnu 2003 vznikl Výbor pro vypracování návrhu reformy statutu (*Ponencia para elaborar el Informe sobre la propuesta de Reforma del Estatuto*), která začala pracovat v dubnu.

Každá strana připravila svůj návrh, všechny byly zveřejněny v průběhu jara 2003. Je však nutné zdůraznit, že se nejednalo o detailně propracované texty, šlo spíše o programy pro účely nadcházejících autonomních voleb. Nejradikálnější návrh představila ERC, která v rozsáhlém textu požadovala konfедераční model vztahu nebo volnou asociaci mezi Katalánskem a Španělskem.⁶⁶ Plán se velmi podobal baskickému Plánu Ibarretxe⁶⁷. Zástupci CiU vytvořili také rozsáhlý návrh⁶⁸, kde požadovali zejména zlepšení samosprávy, dovolání se historických práv, ochranu vlastní identity, kultury a jazyka a reformu Ústavy. Obhajovala také katalánskou jedinečnost (*singularidad*), která je Ústavou přisouzena historickým národnostem (*nacionalidades*). Federalizaci státu odmítají jako neústavní, což skutečně dokazuje článek 145 Ústavy, který federalizaci autonomních společenství nepřipouští. Socialisté⁶⁹ a ICV⁷⁰ byli umírněnější, přišli spíše

---

⁶⁶ Constitució de l'estatut lliure de Catalunya. Dostupné z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/bases_estatut_erc.pdf, staženo 28.12.2009.

⁶⁷ Jako Plán Ibarretxe bývá označována radikální reforma baskického autonomního statutu, na jehož základě by byla vytvořena volná asociace mezi Baskickem a Španělskem. Návrh prezentoval v roce 2003 baskický *lehendakari* (název pro pozici předsedy vlády v Baskicku) Juan Jose Ibarretxe, byl však v roce 2005 odmítnut v *Cortes Generales*.

⁶⁸ Bases per a un nou estatut nacional de Catalunya. Dostupné z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/bases_estatut_ciu.pdf, staženo 28.12.2009.

⁶⁹ Plán socialistů se nazýval Bases per a l'elaboració de l'estatut de Catalunya. Dostupné z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/bases_estatut_soc.pdf, staženo 28.12.2009.

⁷⁰ Plán ICV se nazýval Bases per a la Reforma Constitucional i Estatutària. Dostupné z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/bases_estatut_icv.pdf, staženo 28.12.2009.

s obecnějšími principy a jejich návrhy požadovaly větší autonomii pouze v rámci stávající Ústavy (například prostřednictvím článku 150.2 Ústavy, který dovoluje „přenášet na autonomní společenství organickým zákonem z oblastí státní působnosti ty pravomoci, které jsou svou povahou pro takové přenesení vhodné“ - viz dále).

Autonomní volby konané 16. listopadu 2003⁷¹ daly vzniknout tripartitní vládě PSC, ERC a ICV, jednalo se tedy o „levicovou vládu s nacionálními prvky“ (TORNOS MAS 2007: 104). Ta dala určující impuls pro reformu. Vládní strany vytvořily společný dokument, známý jako „Pacto de Tinell“ a CiU byla ze strany nejvíce podporující posílení autonomie odsunuta na druhou kolej. Tato dohoda byla založena na čtyřech bodech:

- Rozsáhlejší a lepší samospráva, větší kvalita demokracie
- Nový ekonomický impuls pro Katalánsko
- Katalánsko, společensky vyspělý národ
- Nová teritoriální a environmentální politika

V prvním bodě se skrýval příslib nového autonomního statutu pro Katalánsko. Vláda nechala zřídit parlamentní výbor, který by vytvořil návrh statutu tak, aby mohl být prezentován jako legislativní návrh zákona. Tento výbor se poprvé sešel 12. února 2004 a tvořili ho vždy 4 zástupci z každé parlamentní skupiny, celkem měl tedy 20 členů. Jeho činnost však nebyla příliš efektivní. „Proces vytváření nějaké právní normy vyžaduje určitý výchozí text, z kterého se na základě připomínek a doplňků vytvoří finální verze. Jedinečnost procesu vzniku statutu z roku 2006 spočívá v tom, že nevychází z žádného textu ani základu, jehož obsah by se postupně vyvíjel“ (TORNOS MAS 2007: 106). Vypracováním prvního náčrtu, který by mohl být použit jako východisko pro parlamentní výbor pověřila vláda Instituto de Estudios Autonómicos. Jeho práce⁷² byla důležitým podkladem pro následné jednání parlamentního výboru, zejména v právních otázkách (CARRILLO LÓPEZ 2008: 26 - 27).

---

⁷¹ Výsledky voleb podle počtu získaných poslaneckých křesel: CiU 46 (30,9 %); PSC-CpC 42 (42 %); ERC 23 (16,4 %); PP 15 (11,9 %); IV-EA 9 (7,3 %). Volební účast 62,5 % (3,319,276 obyvatel). Zdroj: www.elecciones.mir.es.

⁷² Zpráva Institutu autonomních studií, *Informe sobre la reforma del Estatuto*. Instituto de Estudios Autonómicos, Barcelona, 2003. Jedná se o studii vydanou v červenci 2003, jsou zde uvedeny teoretické základy reformy.

2.4 Závěry Zprávy Institutu autonomních studií

Tento dokument byl vytvořen Institutem pro autonomní studia ve spolupráci s akademickou komisí, ve které byli zastoupeni Enoch Albertí z Universidad de Barcelona, Joaquim Ferret z Universidad Autónoma de Barcelona a Enric Argullol a Carles Viver Pi-Sunyer z Universidad Pompeu Fabra. Práce byla koordinována ředitelem Institutu, kterým tehdy byl Antoni Bayona. Dvoustředstránková zpráva této komise byla důležitým podkladem pro vyjednávání o podobě návrhu nového statutu, proto bych se nad jejím obsahem chtěla pozastavit. Na této zprávě můžeme pozorovat, jak obhájcí statutu argumentují věcně a naznačují konkrétní problémy. Odpůrci operují spíše s „choulostivými“ doktrinárními otázkami, jako jsou historická práva, národ apod., o kterých lze polemizovat snadněji, než o faktických funkčních nedostatcích. *Informe sobre la reforma* zmiňuje problémy, o kterých se v textech zabývajících se touto problematikou dočteme jen velmi zřídka, na druhé straně se nezabývá pojmy národ nebo historická práva a shrnuje je do požadavku většího uznání katalánské jedinečnosti (*singularidad*).

Autoři zde v úvodu několikrát zmiňují, že španělská Ústava dává široký prostor pro podobu samosprávy. Pro ilustraci uvádím například: „snahy Katalánska o autonomii jsou uznány v Ústavě ve velice flexibilní podobě“, její možný široký výklad pak dává prostor „různým alternativám v rámci Ústavy“ (s. 13) a nechává tak podobu teritoriálního uspořádání „značně otevřenou, což ji odlišuje od jiných federálních nebo regionálních modelů, kde jsou řešení konkrétněji definována“ (s. 14).

Ve zprávě jsou představeny hlavní nedostatky současné podoby statutu. Na základě rozboru této zprávy proto můžeme identifikovat hlavní důvody pro reformu tak, jak ji prezentovali zástupci Katalánska. Lze je shrnout do několika bodů:

1. **Není možné přesně stanovit vlastní politiky v komplexních oblastech.** Přílišná fragmentace kompetencí znemožnila výkon mnoha pravomocí, které jsou původně exkluzivní. To ve skutečnosti znamená omezení jejich počtu a „je obtížné najít oblast, do které by nějakým způsobem nezasahovaly státní kompetence“ (s. 20).

2. **Omezené výkonné funkce.** Autonomní společenství nemají plné kompetence pro výkon státní legislativy na jejich území. Článek 149.1 Ústavy přisuzuje státu výlučné kompetence v různých oblastech a podle článku 154 je na území autonomního společenství

jmenován pověřenec státu⁷³, který zde nejen koordinuje, ale i řídí státní správu (s. 21 - 22). Bylo by tedy vhodné sjednotit administraci těchto záležitostí.

3. **Nepřizpůsobení státní a soudní administrativy autonomnímu modelu.** Státní aparát je neustále přítomen v autonomní politice, a to i v oblastech, kde to není nezbytné. To má negativní dopad na rozvoj autonomie obecně, nejen v Katalánsku. Stejný problém vidí autoři i v oblasti soudnictví. Zdůrazňují, že ačkoliv je soudní moc podle Ústavy jednotná, neznamená to, že by nemohla mít Generalitat více pravomocí (s. 28).

4. **Nedostatečné zastoupení ve státních institucích a politikách.** Tento problém se nevztahuje jen na Katalánsko. Jedná se o oblast, kde by právě společenství s takto silnějším postavením mohlo pomoci rozpohybovat proces, který by skutečně pomohl vyřešit některé obtíže současného autonomního systému. Ve srovnání s federálními modely jiných států je reprezentace španělských autonomních společenství na státní úrovni minimální. Navíc v Ústavě není, jak už bylo řečeno, teritoriální model pevně stanoven. Autoři zde poukazují především na Senát, který v „současné podobě rozhodně neplní funkci komory reprezentující teritoria, ačkoliv je to napsáno v Ústavě“ (s. 28). Tento problém se tedy netýká jen Katalánska, což je ve zprávě také zdůrazněno. Tato otázka jde nad rámec reformy autonomního statutu, ačkoliv se zde autoři pozastavují nad tím, jakým způsobem by se daly v tomto kontextu zohlednit *singularidades* některých společenství, jakým je právě Katalánsko. Nedostatečné zastoupení autonomních společenství je také v Generální radě soudní moci (*Consejo General de Poder Judicial*). Jmenování soudců do těchto orgánů probíhá také jen na základě rozhodnutí státní moci.⁷⁴ Autoři však připomínají existenci článku 53 v katalánském statutu z roku 1979, který umožňuje Generalitat „jmenovat vlastní zástupce do finančních institucí a veřejných podniků, jejichž kompetence mají dopad na katalánské teritorium“. Nový statut by proto

---

⁷³ V současné době tuto pozici vykonává Joan Rangel i Tarrés.

⁷⁴ Generální rada soudní moci má 20 členů a předsedu (předseda Ústavního soudu). Členové jsou jmenováni v *Cortes Generales* (10 v Senátu, 10 v Kongresu).

charakter tohoto článku mohl více zdůraznit (s. 33) a garantovat tak Katalánsku právo na své zástupce v orgánech státní správy.

Kritika zaznívá také na podobu spolupráce mezi analogickými státními a autonomními funkcemi, které působí spíše odděleně (s. 30). Neexistují ani trvalejší vztahy mezi státem a Generalitat. V současnosti fungující *Comisiones mixtas* byly vytvořeny spíše pro konkrétní otázky a nejsou pevně institucionálně zakotveny. Reforma by umožnila stabilitu spolupráce a pomohla by vyřešit problémy, které se obtížně řeší podle kompetenčních kritérií (s. 30).

5. **Nedostatečné zastoupení Katalánska v Evropské unii a v zahraničí.** V roce 1979, kdy vznikal katalánský autonomní statut, nebylo Španělsko členem Evropských společenství, proto není vztah mezi ním a Katalánskem nijak zakotven. V současné době se evropská legislativa dotýká mnoha katalánských kompetencí, je proto nutné zavést mechanismy, které by umožnily účast Katalánska v evropských záležitostech. Autoři však přiznávají, že je obtížné zavádět podobu vztahu mezi autonomním společenstvím a Evropskou unií, když není pevně stanoven ani jeho vztah se státem. Jako značný pokrok vpřed je zde zmíněno zřízení Konference pro evropské záležitosti (*Conferencia para asuntos relacionados con las Comunidades Europeas*). Jako přínos je hodnocena také účast zástupců Katalánska v rámci některých výborů Evropské komise, je zde však vysloven požadavek na zastoupení při Radě ministrů v případě, že se v ní projednávají záležitosti dotýkající se exkluzivních pravomocí Katalánska (s. 33). Jako příklad nedostatečného zastoupení španělských regionů v EU⁷⁵ autoři připomínají skutečnost, že při volbách do Evropského parlamentu je Španělsko vedeno jako jeden volební obvod, což je v decentralizovaném státu skutečně neobvyklé.⁷⁶ Zahraniční politika jako taková je exkluzivní pravomocí státu. Podle autorů by se však, při

---

⁷⁵ Pro zastoupení regionů slouží na úrovni EU Výbor regionů. Zde má Španělsko 21 stálých zástupců. Každé autonomní společenství jmenuje jednoho zástupce, zbylí 4 jsou reprezentanti lokální samosprávy. Za Katalánsko zde působí José Montilla Aguilera, předseda Generalitat (PES) a z místní samosprávy Jordi Hereu i Boher, starosta Barcelony (PES, Strana evropských socialistů) a

⁷⁶ Ve skutečnosti je do více obvodů rozdělena jen Velká Británie (11), Irsko (4), Belgie (3) a Francie (8). Německo a Rakousko představují jen 1 volební obvod. Německé regiony však v oblastech jejich exkluzivních pravomocí jednají přímo.

„flexibilnějším čtení Ústavy“ (s. 35), mohla například přeshraniční spolupráce provádět efektivněji na úrovni autonomního společenství.⁷⁷

6. **Absence dostatečného, stabilního a garantovaného financování.** V souvislosti s finančním režimem se hovoří především o existenci dvojího modelu - společného a tzv. *foral*⁷⁸. Překvapivě není část věnovaná problematice financování nijak rozsáhlá, ačkoliv je to jeden z důvodů, kterým politici argumentují nejvíce. V této zprávě je požadována větší transparentnost přerozdělovacích mechanismů a větší aktivita dosud nečinného státu, který si v tomto ohledu ponechává rozhodování i v oblastech, které spadají pod kompetence katalánské vlády (s. 36).

7. **Nedostatečné uznání a garance katalánské jedinečnosti.** Ústava z roku 1978 uznává diverzitu Španělska na několika místech. Předmluva zaručuje ochranu všech národů a jejich kultur, tradic, jazyků a institucí. Zásadní je článek 2, kde je v tomto ohledu důležité zejména rozlišení mezi regionem a národností, když se mluví o výkonu práva na autonomii. Odtud je zřejmá možnost odlišného přístupu k jednotlivým autonomním společenstvím. Článek 3 pak označuje různé jazykové varianty existující ve Španělsku za společné kulturní dědictví, které je hodno speciálního respektu a ochrany. Nelze zapomenout také na první dodatek Ústavy, odkazující na historická práva, která mohou být ve statutech aktualizována a upřesněna. V Ústavě je tedy dostatek zásad, které uznávají „plurinacionalitu“ státu, podle autorů jsou však právě specifika Katalánska nedostatečně vystižena. Ustanovení, která v oblasti jazyka, kultury a občanského práva najdeme ve statutu, neobsáhla všechny možné účinky a stát také neprojevil dostatečnou ochotu uznat diverzitu v případě výkonu vlastních kompetencí. Podpora a ochrana

---

⁷⁷ Katalánská vláda však v zahraničí poměrně aktivně působí, má samostatný Odbor pro zahraniční záležitosti. Katalánsko se účastní několika meziregionálních projektů - například CRPM (Conferencia de Regiones Periféricas y Marítimas), ARFE (La Asociación de Regiones Fronterizas Europeas) nebo Cuatro Motores para Europa (společně s Bádenskem-Wurtemberskem, Lombardií a regionem Rhône-Alpes). Katalánsko se také podílí na rozvojové pomoci (La Agencia de Cooperación al Desarrollo). Oficiální delegace má například v Německu, Velké Británii, Francii, USA, Argentině nebo Mexiku. Existuje také 120 zahraničních katalánských center, která mají za úkol propagovat Katalánsko ve společnosti a starat se o Katalánce žijící v zahraničí.

⁷⁸ *Foral* je přídavné jméno od slova *fuera* (výsada). Ve Španělsku se používá v souvislosti s odlišným postavením Baskicka a Navarry.

katalánštiny také vykazuje značné nedostatky, zejména z toho důvodu, že není zařazena mezi exkluzivní kompetence. Kulturní diverzita je v Ústavě zakotvena velmi široce (čl. 149.2 Ústavy) a stát si svou roli v této otázce podle autorů vykládá velmi expanzivně, stejně jako v otázce katalánského občanského práva (čl. 149.1.8 Ústavy) (s. 37).

Všemi těmito nedostatky a jejich konkretizací by se měl nový statut zabývat, protože právě ten je nejhodnější normou, kde mají být zdůrazněna specifika daného společenství (s. 38).

8. Obavy ze ztráty legislativních pravomocí Generalitat.

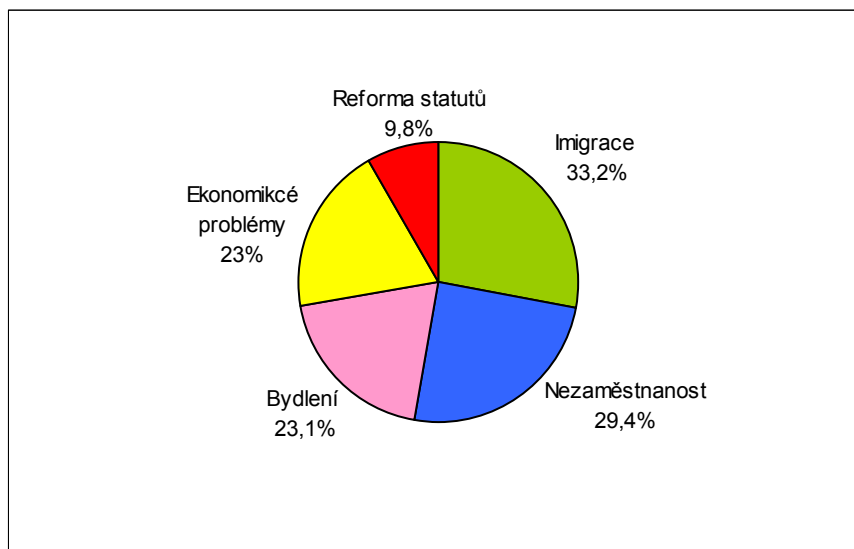
Nakonec autoři vyjadřují obavy nad omezením katalánské legislativní činnosti. Zdůrazňují, že státní a autonomní zákony nemohou být posuzovány hierarchicky, ale konkurenčně, mají stejnou platnost a účinnost a v případě střetu není možné nadřazovat státní zákon autonomnímu. Oceňují však, že Ústavní soud v případě podezření na neústavnost některé normy postupuje na základě presumpce ústavnosti.

2.5 *Obhájci versus odpůrci a jejich argumenty*

Otázka autonomie je v Katalánsku dlouhodobě tématem číslo jedna. Pozice jednotlivých politických aktérů k této otázce je často aspektem, který ovlivňuje vládní nebo opoziční spolupráci, přispívá nebo naopak znemožňuje dohody a nepřímo tak ovlivňuje i ostatní politická témata. Je proto nutné, abychom si představili hlavní argumenty, které používají zastánci a odpůrci posilování katalánské autonomie, lépe tak pochopili události na politické scéně tohoto autonomního společenství a mohli se také pokusit odhalit faktory, které ve svém důsledku mohou mít i celonárodní dopad.

Je nutné podotknout, že vůle po reformě vychází z naprosté většiny z řad politiků, tedy shora. Majoritní část katalánské populace nevidí v nedostatečné autonomii zásadní problém, mnohem více je zajímá nezaměstnanost, imigrace, bydlení a terorismus, což upřesňuje graf č. 3. Po přiblížení situace v katalánské společnosti a politice můžeme představit argumenty, které pro a proti reformě statutu zaznívají.

Graf č. 3: Hlavní problémy Katalánska před hlasováním o Statutu

Zdroj: Vlastní zpracování podle: Průzkum č. 2610. Barómetro de Opinión Cataluña, 2.12.2005. Dostupné z www.cis.es, staženo 9.2.2010.

Poznámka: Respondentům byl zadán úkol vyjmenovat tři největší problémy tehdejšího Katalánska. Uvádím zde čtyři nejčastěji zmíněné a pro porovnání ukazují, kolik procent dotázaných mezi největší problémy zařadilo reformu statutů.

2.5.1 Společenské změny

Katalánsko se od přelomu 70. a 80. let změnilo společensky i politicky a je nutné tomu přizpůsobit současný statut. Zdůrazňuje se především globalizace, technologické změny, změny v imigračních tocích, informační společnost a integrace do Evropských společenství.

Kritici změny tvrdí, že k mnoha významným změnám samozřejmě došlo, „v žádném případě však neospravedlňují celkovou revizi statutu. Katalánská vláda může realizovat nezbytné politiky v daných oblastech prostřednictvím jednotlivých reforem, které původní statut umožňuje“ (CARRERAS SERRA 2005: 48).

2.5.2 Uplynutí 25 let od původního statutu

Další argument hájící změnu autonomního statutu je podobný, týká se dovršení 25 let jeho existence, tedy příhodné možnosti pro revizi.

Kritici zde namítají, že dlouhé trvání dokumentu svědčí naopak o jeho kvalitě, zejména pokud jde o text ústavního typu (CARRERAS SERRA 2005: 48). Zde však narážíme na problém, protože umístění autonomního statutu v hierarchii právního řádu také není jasné. Jistě splňuje některé parametry ústavního textu (obsahuje preambuli, definuje instituce, pro jeho změnu je třeba kvalifikovaná většina apod.), nicméně statut Ústavě podléhá. I když je vymezení autonomie zejména na statutech, musí být v souladu s Ústavou.

2.5.3 Specifické okolnosti vzniku statutu v roce 1979

V Katalánsku vznikl autonomní statut jako v prvním ze všech španělských regionů již v roce 1979, tedy necelý rok po schválení španělské Ústavy. Zastánci současné reformy tvrdí, že tehdejší text vznikl ve specifických podmínkách a bylo by vhodné vytvořit nový tak, aby odpovídal současnému stavu. „Tímto argumentem je však v podstatě původní statut zpochybněn, což delegitimizuje i celý proces demokratické transformace a aktuální ústavní systém“ (CARRERAS SERRA 2005: 48). Irelevantní je také proto, že naprostá většina základních právních norem vzniká v nějakém přechodném období, ať už po přechodu k demokracii, při změně uspořádání státu nebo při rozdělení či sloučení několika státních celků. Proti hovoří také rozbouřená katalánská politická scéna, za kterých současná reforma probíhá, v kontrastu s konsensuální náladou v období demokratické tranzice.

Na druhou stranu je pravdou, že v době vzniku statutu se tvůrci nemohli opřít o zkušenosti z fungování systému, což současné reformě nahrává. Fungování státu autonomií bylo v průběhu let dále upřesněno, například Autonomními pakty z let 1981 a 1992, běžnou legislativou nebo ústavní jurisdikcí. Tyto zkušenosti mohou být do nového statutu zapracovány a mohou přispět ke zlepšení fungování katalánské politiky.

2.5.4 Reforma v jiných autonomních společenstvích

Potřeba změny autonomního statutu bývá ospravedlňována tím, že v ostatních autonomních společenstvích v poslední době reforma také proběhla nebo probíhá.

Španělsko se v poslední době skutečně nachází v období reformy autonomních statutů části ze 17 autonomních společenství, kterými je tvořeno.

„Od reformy autonomních statutů započaté v letech 1993/1994 se projevuje to, co bychom mohli nazvat jako „paradox reformy statutu“. Tento paradox spočívá v tom, že všechny autonomní statuty, kromě těch náležících společenstvím, která dosáhla samosprávy prostřednictvím článku 151 Ústavy (Baskicko, Katalánsko, Galicie a Andalusie), byly již reformovány, mnoho z nich více než jednou“ (JIMÉNEZ ASENSIO 2004: 102). Z toho však vyplývá, že porovnávání se statuty, které vznikly jiným způsobem, není na místě. Katalánsko se může porovnávat s Galícií, kde padl návrh na reformu po autonomních volbách až v roce 2005; Andalusíí, která si nový autonomní statut prosadila v roce 2007 a šla spíše v katalánských šlépějích a Baskickem. Právě poslední jmenované způsobuje mezi katalánskými elitami určitý komplex. Baskicko si již v minulosti vydobylo například vlastní systém financování⁷⁹, které je jedním z klíčových bodů katalánské reformy.

Tabulka č. 1: Reformy autonomních statutů od roku 2005

	Autonomní parlament	Španělský Kongres*	Ratifikace referendum	Platnost
Valencie	1.7.2005	9.2.2006	-	10.4.2006
Katalánsko	30.9.2005	31.3.2006	18.6.2006	19.7.2006
Andalusie	2.5.2006	2.11.2006	18.2.2007	19.2.2007
Baleárské ostrovy	13.6.2006	21.12.2006	-	2.3.2007
Aragon	21.6.2006	15.3.2007	-	23.4.2007
Kanárské ostrovy	13.9.2006	staženo		
Castilla y León	29.11.2006	30.10.2007	-	30.11.2007
Castilla-La Mancha	29.1.2007	projednáváno		
Extremadura	10.9.2009	projednáváno		

* V autonomních společenstvích, kde není vyžadováno referendum (viz dále), je posledním krokem schválení v *Cortes Generales*.

Je zajímavé položit si otázku, z jakého důvodu k reformě nepřistoupila tato čtyři společenství už dříve. Jiménez Asensio upozorňuje na to, že jednou z překážek reformy

⁷⁹ Odlišný režim financování vyplývá z tzv. *régimen foral*, který je zakotven v prvním dodatku Ústavy.

těchto statutů mohla být povinnost v poslední fázi předložit obsah statutu v lidovém referendu, což ukládá čl. 152.1 Ústavy.⁸⁰ Tato autonomní společenství se tedy snažila vylézt co nejvíce možných kompetencí z dosavadního ústavního rámce a k reformě se tedy přistoupilo až na počátku 21. století. Společenství, která ke své autonomii dospěla prostřednictvím článku 151 Ústavy, tedy mají specifickou proceduru reformy. Autor zde poukazuje na zranitelnost argumentu o rovnosti mezi autonomními společenstvími, o které se při kritice katalánských požadavků hovoří. „Nemůže být stejné to, s čím ústavodárce zacházel odlišně“ (JIMÉNEZ ASENSIO 2004: 103).

2.5.5 Ideologické důvody - nacionalismus

Katalánští představitelé požadují nový autonomní statut také proto, že chtějí zakotvit vnímání katalánské *singularidad*, zdůrazňují při tom svůj jazyk, kulturu a historii. Všechny tyto okolnosti již byly zohledněny v předchozím statutu a dokonce už ve 30. letech. Již na počátku 20. století se o prosazení katalanismu do politiky pokoušel Enric Prat de la Riba, který je pokládán za „otce“ moderního katalánského nacionalismu.

Z ideologického hlediska je reforma statutu nejdůležitější pro katalánskou stranu ERC, ale i pro CiU, v jejichž programech má nacionalismus významné místo, ačkoliv pro každou stranu z jiného pohledu. ERC je „skutečná“ nacionalistická strana, která usiluje o úplnou samostatnost. Pro ní je tedy nový statut spíše „jednou zastávkou na cestě k nezávislosti. Pro tuto stranu nebude statut nikdy splňovat její očekávání.“ (CARRERAS SERRA 2005: 50). Tuto skutečnost jsme mohli v praxi vidět při referendu o novém statutu, kde ERC doporučila svým voličům hlasovat proti, protože pro ni byly ústupky učiněné katalánskými vyjednavací nepřijatelné. Heslo ERC v kampani před referendem znělo „Nyní je na řadě ne: Katalánsko si zaslouží víc“ („*Ahora toca no: Cataluña merece más*“). CiU je umírněnější, důležitost reformy v ideologické oblasti spatřovala v uznání Katalánska jako národa a v katalánské *singularidad*, zejména na základě historických práv a katalánštiny jako oficiálního jazyka. Postoje CiU byly pro vyjednávání reformy klíčové, byla stranou, se kterou byla španělská vláda nejvíce ochotna vyjednavat. Ačkoliv stála původně mimo reformní iniciativu, ujala se role reprezentanta Katalánska a byl to její předseda, který se nakonec

---

⁸⁰ Referendum pro reformu katalánského statutu vyžaduje článek 56 Statutu z roku 1979.

se španělským premiérem dohodl na konečné, pro obě strany přijatelné, verzi nového statutu.

Jsou to právě nacionální témata, která byla v politických i akademických kruzích nejvíce rozebírána. Podle průzkumů veřejného mínění však občané těmto tématům nepřikládají zásadnější význam. Ve skutečnosti ideologické změny ve statutu rozhodně nezlepší fungování autonomního společenství ani státu a nejpálčivější problémy Katalánců, jakými jsou podle průzkumů nezaměstnanost, ekonomické problémy, imigrace a obavy z terorismu, rozhodně vyřešit nepomohou. Nejdiskutovanější téma tak ve skutečnosti zůstává jen na politické úrovni a nutno říct, že se s ním strávený čas dal využít na řešení konkrétních problémů.

2.5.6 Nový statut jako řešení současných problémů

Diskutabilním, nicméně velmi silným a působivým argumentem, je šance prostřednictvím nového statutu vyřešit tíživé problémy katalánské společnosti. Nový statut skutečně obsahuje řadu změn, které zefektivňují jednotlivé politiky, nicméně nelze ho považovat za „kouzelnou hůlku, která vše vyřeší“ (CARRERAS SERRA 2005: 49). Příležitost změny k lepšímu však pozitivně (více než ideologie) působí na průměrného voliče, což je samozřejmě důležitý článek reformního procesu vzhledem k tomu, že na jeho konci je schválení statutu v lidovém referendu.

2.6 Přelomové volby v roce 2004

Důležitým faktorem, který ovlivnil úsilí Katalánska, byly všeobecné parlamentní volby v březnu 2004. Vítězství PSOE a souhlasná vyjádření nového premiéra Zapatera v předvolebních setkáních vnesla do diskuze nové světlo. Vládní strany v Katalánsku pochopily jedinečnou příležitost pro prosazení svých požadavků (TORNOS MAS 2007: 104). Politické prostředí v Katalánsku však nemůžeme považovat za klidné a názory stran za jednotné. Opoziční CiU se dostala do pozice strany snažící se vytěžit co nejvíce z Ústavy (zůstat však v jejím rámci), která umožňuje široký výklad v otázce teritoriálního uspořádání státu. Usilovala o to, aby se z ERC stala maximalistická strana s přehnanými požadavky. Partido Popular zahájila masivní kampaň proti této iniciativě

s cílem oslabit předsedu vlády. Lidovci reformu nepovažují za důležitou, jedná se podle nich o hrozbu pro španělskou jednotu a premiér tím jen splácí dluh, který musí katalánským stranám uhradit za jejich podporu v Kongresu. „V této náladě se odehrává jednání o novém statutu nejprve na půdě katalánského Parlamentu a poté v *Cortes Generales*. Nemá nic společného s atmosférou v roce 1979, bohužel připomíná spíše situaci v roce 1932“ (TORNOS MAS 2007: 105).

Jeden z kritiků posilování katalánské autonomie, Fransesc de Carreras Serra, přináší zajímavý pohled na tehdejší situaci, když říká, že Katalánsko představilo přílišné požadavky, u nichž bylo předem jasné, že rozhodně nebudou v plném rozsahu v Kongresu vyslyšeny. Tehdejší politická konstelace však tomuto záměru neodporovala, protože u centrální vlády byla PP, která vždy vystupovala proti dalšímu rozvíjení autonomií. Všechny předvolební průzkumy nasvědčovaly tomu, že PP svou pozici vládní strany obhájí i ve volbách v březnu 2004. V případě neschválení katalánského návrhu by tedy „vina“ padla na PP. Tehdejší opoziční lídr a předseda PSOE Zapatero před volbami, které byl odsouzen prohrát, neměl co ztratit a na předvolebním mítinku v listopadu 2003 přislíbil podporu katalánskému návrhu při projednávání v Kongresu. Teroristické útoky v Madridu, které byly provedeny jen několik dní před volbami však přinesly nečekaný zvrat.⁸¹ Socialisté ve volbách zvítězili a Zapatero vytvořil vládu, ke které potřeboval podporu nacionalistických stran z Kanárských ostrovů (*Coalición Canaria*, CC) a Katalánska (ERC a IC-V) (CARRERAS SERRA 2007: 277). Situace se tak velmi zkomplikovala a „tripartitní katalánská vláda způsobila jednu z nejokázalejších tragédií naší demokracie: hluboce zklamala v Katalánsku a vedla ke konfliktu ve zbytku Španělska“ (CARRERAS SERRA 2007: 277).

2.7 Cesta k reformě – přes *Cortes Generales* k referendu

Z katalánského Parlamentu vzešel poněkud maximalistický text, s jehož schválením v plné podobě pravděpodobně nikdo nepočítal. Byl však 30. září 2005 širokou většinou schválen - ze 135 poslanců se 120 vyslovilo pro (CiU, PSC, ERC a ICV-EU), zatímco 15, všichni z PP, hlasovali proti návrhu.

---

⁸¹ PP se za každou cenu snažila připsat útoky teroristické skupině ETA, přestože již existovaly důkazy, že za nimi stála Al-Káida. Ta zaútočila kvůli podpoře španělské vlády Spojeným státům ve válce v Iráku.

Proces reformy se však pozdržel a zkomplikoval v *Cortes Generales*. Zde od samého počátku narážel na tvrdou opozici parlamentní skupiny PP. Ta se nejprve snažila poukázat na neústavnost návrhu, což Ústavní soud odmítl s tím, že samotný návrh nemůže být protiústavní, posuzovat ho může až v případě, že vstoupí v platnost. Významný krok vpřed přinesla dohoda premiéra Zapatera s šéfem katalánské opozice a předsedou CiU Arturem Masem v lednu 2006. Tehdy vznikla jakási předběžná dohoda o definici Katalánska v novém statutu a o modelu financování. Předcházelo jí však jednání všech katalánských stran (kromě PP) s centrální vládou. „Výsledek jednání měl za následek odmítnutí návrhu ze strany ERC (která považovala pozici CiU vůči řešení financování a termínu *nación* za nedůslednou) a dohodu mezi PSC a ICV“ (CABELLOS ESPIÉRREZ 2006: 2). Reformní proces měl tedy negativní vliv na katalánskou politiku, protože způsobil rozpad tripartitní koalice na jaře 2006 a nutnost svolat předčasné volby na listopad téhož roku. Odrazil se však i na centrální vládě, která ztratila podporu ERC. Dokonce i uvnitř politických stran se názory na reformu lišily a vznikly tak i vnitřní problémy.

Po komplikovaném politickém vyjednávání byl nakonec dne 30. března 2006 vydán *Boletín Oficial de las Cortes Generales*⁸², v němž byl zveřejněn definitivní text schválený plénem Kongresu. Nakonec ho podpořila absolutní většina poslanců když se jich 189 vyslovilo pro, 154 proti a 2 se zdrželi hlasování.⁸³ Změny, kterých bylo dosaženo na národní úrovni se týkaly předmluvy a úvodní části, soudní moci v Katalánsku, dále kompetencí a institucionálních vztahů Generalitat, financování a dodatků. V Senátu text prošel beze změn a byl schválen 128 hlasy, proti hlasovalo 125 poslanců a 6 se zdrželo hlasování.⁸⁴

V souladu s článkem 151 Ústavy byl návrh reformy 18. června 2006 postoupen Kataláncům v referendu. Všechny katalánské politické strany kromě ERC a PP vyzvaly voliče k vyslovení souhlasu s novým statutem. CiU vedená Arturem Masem se, přestože byla v opozici, aktivně podílela na utváření konečné verze statutu a byl to právě Mas, kterému se podařilo s centrální vládou dospět k dohodě, která byla přijatelná pro obě strany. Její volební kampaň se nesla ve znamení porovnávání roku 1979 se současností, její heslo znělo „1979 nebo budoucnost?“ („1979 o futur?“). Socialisté, vedení

---

⁸² V Čechách bychom mohli takovýto dokument přirovnat k úřednímu věstníku.

⁸³ Pro se vyslovily PSOE, CiU, PNV-EAJ, EA, CC, IU, ICV, BNG, proti PP a ERC a hlasování se zdržely CHA, NA-BAI (viz seznam zkratk).

⁸⁴ Pro byly stejné strany jako v Kongresu (které jsou přítomné zároveň v Senátu), proti byly jen PP a ERC, PAR, a EA se zdržely hlasování.

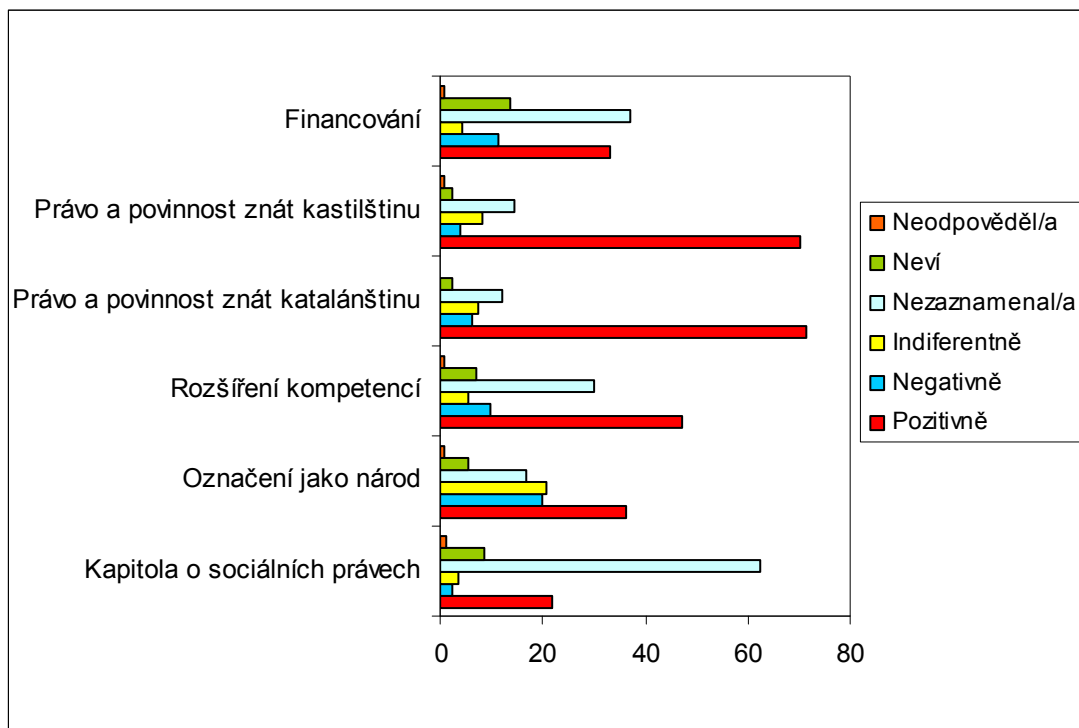
Pasqualem Maragall, byli vládní stranou, která statut iniciovala, žádali tedy také voliče o vyslovení souhlasu. Heslem PSC v kampani bylo „Ano: zvítězí Katalánsko. Ne: zvítězí PP“ („*Sí: guanya Catalunya. No: guanya el PP*“).

ERC v čele s předsedou Josepem Lluísem Carod-Rovirou vyzývali k odmítnutí statutu. Ačkoliv je ERC stranou, která stála u zrodu nového statutu, významně se podílela na jeho tvorbě a byla členem tehdejší vlády, před referendem se postavila proti. Nesouhlasila s konečným, „okleštěným“, zněním textu, ke kterému se dospělo v Kongresu. Jejím předvolebním heslem se tedy stalo: „Nyní je na řadě ne, Katalánsko si zaslouží víc“ („*Ara toca no: Catalunya mereix més*“). ICV-EuiA v čele s Joanem Sauro se také vyslovila pro. Byla tehdy také členem vlády a účastníkem celého procesu vytváření nového statutu, který považovala za velký posun oproti tomu z roku 1979. Její heslo znělo stručně a jasně: „Ano statutu“ („*Sí a l'Estatut*“).

Jedinou katalánskou relevantní stranou, která se proti statutu vyslovovala od počátku, byla PP. Její heslo „Řekněte ne, myslete na Katalánsko“ („*Di no. Piensa en Catalunya*“) proto nebylo překvapením. Poukazovali na možnou hrozbu jednotě Španělska, narušení solidarity mezi španělskými regiony a přílišnou regulaci života občanů. Reforma podle nich znesnadňuje vládu a stabilitu v zemi a emocionálně vzdaluje Katalánsko od Španělska. Upozorňují také na to, že dvouletý reformní proces odvedl pozornost vlády od problémů, které je, na rozdíl od reformy, skutečně třeba řešit. Je signifikantní, že PP jako jediná vedla kampaň ve španělštině. Ostatní strany, jak můžeme vidět na jejich heslech, oslovovaly občany pouze katalánsky.

Výzkumy veřejného mínění, které se konaly před referendem, upozornily na zajímavé skutečnosti. Názorně si je můžeme představit na následujících grafech.

Graf č. 4: Hodnocení obsahu Statutu z roku 2006 (v %)

Zdroj: Vlastní zpracování podle: Průzkum č. 2643. Pre-referendum Estatuto de Cataluňa, 22.5.2006. Dostupné z www.cis.es, staženo 9.2.2010.

Graf č. 5: Znalost obsahu Statutu 2006

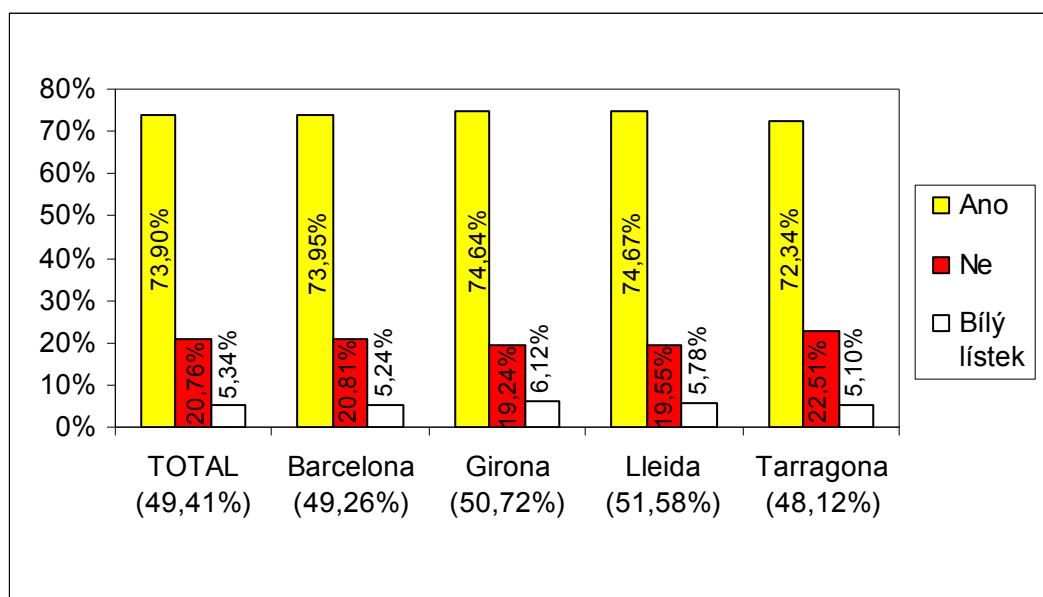

Zdroj: Vlastní zpracování podle: Průzkum č. 2643. Pre-referendum Estatuto de Cataluňa, 22.5.2006. Dostupné z www.cis.es, staženo 9.2.2010.

Výsledky referenda jsou patrné z následujícího grafu:

Graf č. 6: Výsledky referenda 18.6.2006

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z *www.elmundo.es*, staženo 5.2.2010

Poznámka: V závorkách je uvedena volební účast v dané provincii.

Katalánci vyslovili statutu drtivou podporu, avšak účast byla pro politické představitele zklamáním. Dávali si za cíl alespoň 50% účast.⁸⁵ Nízká účast nahrála lidovcům, jejichž předseda Mariano Rajoy ihned upozornil na to, že dva ze tří Katalánců statut nepodpořili (*El Mundo*, 19.6.2006). Pro srovnání můžeme uvést, že při prvním autonomním referendu na podporu statutu v roce 1979 přišlo k urnám 59,7 %, z nichž 88,15 % hlasů bylo souhlasných. ERC uvedla, že vysoká neúčast je „ukázkou deziluze, kterou celý reformní proces vyvolal a která je jistě způsobena přílišným zúžením textu“ (*El Mundo*, 19.6.2006). Socialisté nicméně výsledek, i přes nepřesvědčivou účast, obhajovali a odmítali, že by mohl „delegitimizovat vítězství „ano“ a vítězství Katalánska“ (*El Mundo*, 19.6.2006).

Úspěšné referendum bylo posledním krokem na cestě k novému autonomnímu statutu, který tedy mohl dne 9. srpna 2006 vstoupit v platnost. Nový právní rámec samosprávy je dán Organickým zákonem ze dne 19. června (*Ley Orgánica 6/2006, de 19 de julio, re reforma del Estatuto de autonomía de Cataluña*).

⁸⁵ Celkový počet oprávněných voličů byl 5.309.767 (podle *Juntal electoral central*), skutečně se pro vyslovilo tedy 2 623 560 voličů.

2.8 Změny oproti statutu 1979

Nový statut neobsahuje jen faktické změny, podstatně se liší také rozsahem. Odlišný rozsah dvou statutů můžeme porovnat v tabulce číslo 2.

Tabulka č. 2: Porovnání rozsahu statutů z roku 1979 a 2006

	1979	2006
Kapitoly (<i>Títulos</i>)	4	7
Články (<i>Artículos</i>)	57	223
Dodatky (<i>Disposiciones Adicionales</i>)	7	15
Přechodná opatření (<i>Disposiciones Transitorias</i>)	8	2

Faktické změny můžeme stručně shrnout do několika bodů. Jedná se buď o zcela nové oblasti samosprávy, nebo o jejich podstatné rozšíření a upřesnění:

1. Předmluva: Definice Katalánska jako *nación*
2. Titul I: Základní práva a základní povinnosti
3. Titul II: Institucionální změny
4. Titul III: Soudní moc v Katalánsku
5. Titul IV: Kompetence, určení typologie a zpřesnění fungování a oblastí samosprávy
6. Titul V: Vztahy Generalitat s jinými státními institucemi, s ostatními autonomními společenstvími a s Evropskou unií, zahraniční činnost Generalitat
7. Titul VI: Financování, vytvoření vlastního daňového úřadu (*Agencia Tributaria*), spolupracujícího se státním

Téměř každá změna s sebou přinesla polemiku o její nutnosti, případně i ústavnosti. Ráda bych se proto nyní zabývala těmi nejdůležitějšími a zároveň nejproblematictějšími částmi nového autonomního statutu.

2.8.1 Národ

O definici pojmu národ se pokoušelo nespočetně politologů a historiků, dosud se však nepodařilo najít takovou, která by uspokojila všechny.⁸⁶ Pro širší definici můžeme použít slova Heywooda, který uvádí, že „národy jsou definovány kombinací kulturních a politických faktorů. Kulturně jsou to skupiny lidí spjatých společným jazykem, náboženstvím, dějinami a tradicí. Národy se však samy definují koncem konců existencí společného občanského vědomí, které se nejvýrazněji a nejčastěji projevuje v přání získat nebo udržet státnost“ (HEYWOOD 2008: 154). Katalánští politici se na základě zejména kulturních faktorů snaží dosáhnout co nejvýznamnějšího uznání katalánské jedinečnosti a zdůraznit tak své výjimečné postavení v rámci Španělska, mimo jiné prostřednictvím uznání Katalánska jako národa.

Definice Katalánska jako národa se stala tématem pravděpodobně největšího počtu debat a pochybností o ústavnosti. Španělská Ústava se zakládá na principu „nedělitelnosti španělského národa“ (čl. 2), z čehož vyplývá, že ve Španělsku existuje národ jen jeden. Tentýž článek však dále připouští rozdíl mezi regiony a národnostmi (*regiones y nacionalidades*) a uznává jejich právo na autonomii. Na toto upozorňují zastánci reformy, kteří si z uvedeného rozdílu odvozují právo na zvláštní režim. Odlišná povaha různých autonomních společenství je podle nich zřejmá z předmluvy, článků 2 a 3 a z prvního dodatku španělské Ústavy. Uznání národní jedinečnosti Katalánska znamená uznání odlišnosti od ostatních autonomních společenství, na čemž můžeme založit například právo na větší kompetence a odlišnou pozici v rámci státu autonomií. „Je zřejmé, že jedním z hlavních cílů katalánské reformy bylo posílení národního charakteru katalánské politické společenství, nicméně tento nárok nikdy nebyl vázán na (nepochybně neústavní) požadavek svrchovanosti ani zrovnoprávnění Ústavy se statutem“ (VIVER PI-SUNYER 2008a: 34).

Při polemikách o tom, zda je Katalánsko region (*región*), národnost (*nacionalidad*), národ (*nación*), národní společenství (*comunidad nacional*) nebo národní realita (*realidad nacional*), neustále narážíme na rozdílné názory na výklad a význam těchto pojmů. Tejada například upozorňuje na to, že „pokud uznáním národní jedinečnosti (*singularidad nacional*) rozumíme to, že se Katalánsko jako národnost

---

⁸⁶ Definici národa můžeme hledat například v díle Ernesta Gellnera: *Národy a nacionalismus* (1993) nebo Miroslava Hrocha: *V národním zájmu: požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století v komparativní perspektivě* (1999).

(*nacionalidad*) utváří jako instance teritoriální politiky obdařené možností samosprávy v rámci Ústavy, není třeba žádné reformy, protože takovéto uznání je již obsaženo ve statutu z roku 1979 (čl. 1)⁸⁷ (TAJADURA TEJADA 2005: 61). Když hovoří o pojmu *realidad nacional* domnívá se, že jím Katalánsko a Andalusie chtějí vyjádřit, že jsou národy. Pro zdůraznění kulturní dimenze národa stačí termín *nacionalidad*, který už ve statutu figuruje. Jediný smysl prosazení pojmu *realidad nacional* tedy může být uznání jeho politického smyslu, což je obtížně slučitelné s Ústavou (TAJADURA TEJADA 2008: 929).

Obtížností chápání pojmu *nación* se zabývají i jiní autoři. Z řad obhájců reformy můžeme uvést argument Vivera Pi-Sunyera, který se domnívá, že „mnohovýznamný termín *nación* nemůže čelit neústavnosti kvůli jeho aplikaci na *realidades nacionales* odlišných od té španělské, protože se těmito nepřisuzují charakteristiky, které Ústava vyhrazuje pro španělský národ: svrchovanost a původ suverénní moci. Nepřímý odkaz na katalánský národ v předmluvě statutu z roku 2006 tedy, kromě toho, že pro svůj nenormativní charakter nemůže být předmětem návrhu na neústavnost, není vázán na jakékoliv myšlenky svrchovanosti“ (VIVER PI-SUNYER 2008a: 34).

Sánz Pérez naopak hodnotí použití pojmu *nación* v předmluvě jako neústavní, a to i přesto, že předmluva vlastně jen popisuje to, co se odehrálo v katalánském Parlamentu. „Ústavní soud již při několika příležitostech objasnil význam konceptu národa ve 2. článku Ústavy i v předmluvě, potvrzující, že Ústava zavedla komplexní stát, ve kterém se funkce státu vykonávají jak ve státních institucích, tak v autonomních společenstvích obdařených politickou autonomií, které jsou vyjádřením práva na autonomii národností a regionů tvořících španělský národ, společnou a nedělitelnou vlast všech Španělů“ (SÁNZ PÉREZ 2006: 79).

V návrhu, který vzešel z katalánského Parlamentu v září 2005, figurovalo označení Katalánska jako národa v předmluvě i v prvním článku. Po modifikacích v *Cortes Generales* však toto označení zůstalo jen v předmluvě, a to ještě nepřímou. Je zde uvedeno že, „Katalánský Parlament, přebírajíc vůli Katalánců, širokou většinou definoval Katalánsko jako národ. Španělská Ústava se svým druhým článkem uznává národní realitu Katalánska jako *nacionalidad*.“ Explicitně tedy věta „Katalánsko je národ“ není obsažena ani v předmluvě, ani v textu. Obhájci reformy navíc připomínají, že předmluva nemá normativní charakter (VIVER PI-SUNYER 2008a: 34). Rozdílný

---

⁸⁷ Katalánsko se, jako *nacionalidad* a pro získání samosprávy, stává autonomním společenstvím v souladu s Ústavou a současným statutem, které je jeho základní institucionální normou (článek 1 Statutu)

názor má SÁNZ PÉREZ, který říká, že právní relevancí předmluv nelze argumentovat. „Předmluva kteréhokoliv zákona nemůže jít proti principům Ústavy“ (SÁNZ PÉREZ 2006: 80). Ústavní právník Tejada vychází z toho, že „pouze na základě stanov předmluvy není možné tvořit normy, předmluva sama o sobě není zdrojem objektivního práva. Předmluva má tedy normativní charakter do té míry, kde se může podílet na určení významu stanov dokumentu, jehož je předmluvou“ (TAJADURA TEJADA 2008: 923). Předmluva tvoří jakousi spojku mezi minulostí a budoucností, představuje kontinuitu daného právního řádu (TAJADURA TEJADA 2008: 920).

Objevily se však také pochybnosti o „ústavnosti článku 8.1 statutu, který definuje Katalánsko jako „*nacionalidad*“, nicméně dává přívlástek „národní“ katalánským symbolům: vlajce, svátkům a hymně. PP zde upozorňuje na článek 4.2 Ústavy, který označuje vlajky a znaky jako symboly autonomních společenství“ (*El País*, 29.11.2009).

Definitivně tedy v současné době nemůžeme určit, která ze stran je blíže pravdě, pokud nějaká objektivní pravda v tomto ohledu existuje. Lze se jen těžko domnívat, že by konečné řešení uspokojilo obě strany. Výrok Ústavního soudu je proto netrpělivě očekáván.

2.8.2 Listina práv

Když hovořím o Listině práv, mám na mysli Titul I nového statutu, který se zabývá základními právy a povinnostmi. Začlenění takovéto listiny do jiného dokumentu, než je Ústava, vyvolalo pochybnosti o jeho ústavnosti. Mohlo by se jednat o omezení veřejných práv garantovaných konstitucí.

Obhajobu tohoto kroku představuje například Carrillo López. Ústava podle něj dává prostor pro zahrnutí takovéto deklarace, odkazuje zejména na to, že „Ústava udává základní a nezbytné institucionální uspořádání politické autonomie, což však neznamená vyloučení možnosti autonomního zákonodárce rozhodnout se začlenit do jeho aparátu takový obsah, jehož cílem je přisouzení větší důležitosti výkonu samosprávy; to znamená přesněji vyjádřit rozsah politické autonomie, kterou statut jako základní institucionální norma autonomního společenství zřizuje“ (CARRILLO LÓPEZ 2008: 32 - 33). Zde opět narážíme na argument založený na nedostatečné konkrétnosti španělské Ústavy, která autonomním společenstvím v roce 1978 stanovila pouze

základní orientaci, ale ponechávala jim prostor pro dotvoření způsobu jejich fungování. Můžeme zmínit například článek 147.1 Ústavy, který udává, co by autonomní statuty měly obsahovat (pojmenování, teritoriální vymezení, organizaci institucí atd.), na druhé straně zde můžeme najít články, které uvádí, co autonomní statuty mohou obsahovat jako doplněk. Jedná se například o článek 3.2 Ústavy, který uznává jazyky příslušných autonomních společenství na základě jejich statutů jako oficiální; nebo například článek 133.2 dovolující společenstvím, v souladu s Ústavou a zákony, zakládat a vymáhat vlastní daně. K tomuto článku směřují argumenty ospravedlňující například vlastní režim financování. Pro další argument využívá Carrillo López komparativní právo. V decentralizovaných státech není neobvyklé, že by regionální ústavy nebo statuty měly jako integrální součást vlastní listinu nebo deklaraci práv, katalánský statut z roku 2006 tedy není výjimkou (CARRILLO LÓPEZ 2008: 34). Listina práv je jedním z upřesnění politické autonomie, zavádí limity a utváří principy působení samosprávy. Principy listiny práv potvrzují ty stanovené Ústavou, práva, která jsou zde navíc, jsou pouze přidanou hodnotou pro aktivity veřejné moci v Katalánsku, kterou statut může obsahovat aniž by odporoval ústavním stanovám.

Monreal Ferrer však naopak komparativní právo využívá pro podložení svých negativních postojů k této otázce. Srovnávání se Švýcarskem, USA nebo Německem je podle něj relativní, protože struktura Helvétské konfederace je ve světě unikátní, členské státy Spojených států existovaly ještě dříve než Spojené státy samotné a *Länder* v Německu nepředstavují vhodný příklad vzhledem k tomu, že v jejich jednotlivých ústavách není obsažena žádná norma podobná článku 147.2 španělské Ústavy, který uvádí obsah autonomních statutů (MONREAL FERRER 2007: 301).

2.8.3 Historická práva

V návrzích na nový katalánský statut byl odkaz na historická práva ústředním tématem. Je obsažen v předmluvě, v článku 5 Statutu a v několika předpisech týkajících se financování a kompetencí Generalitat.

Katalánská samospráva se zakládá na právu na autonomii národností a regionů, které zaručuje Ústava, ale také na „historických právech katalánského lidu, jeho sekulárních institucích a katalánské právní tradici (...), které nový statut „vnáší a aktualizuje tím článek 2, druhé přechodná ustanovení a další opatření Ústavy, od

kterých se odvíjí uznání jedinečné pozice Generalitat ve vztahu k občanskému právu, jazyku, kultuře a jejich promítnutí do oblasti vzdělávání a institucionálního systému v působnosti Generalitat“ (čl.5 Statutu). Tato jedinečná pozice katalánské Generalitat zdůvodňuje specifický režim kompetencí, které se k tomuto článku vztahují. Konkrétně to znamená režim financování (Titul VI), některé aspekty právního režimu (čl. 112 - 114), teritoriální organizaci (čl. 154 a 155), občanské právo (čl. 123), jazykový režim (čl. 128), vzdělávání (čl. 125), kulturu (čl. 145) a veřejnou bezpečnost (čl. 163) (PEMÁN GAVÍN 2006: 20 - 21).

Hojně se setkáváme s názorem, že katalánský nacionalismus je do značné míry ovlivněn tím baskickým. V otázce historických práv se však s tímto setkáváme nejčastěji. Hovoří o nich první dodatek Ústavy, který uznává historická práva územních výsad (*regiones forales*), za které však bývají tradičně považovány pouze Baskicko a Navarra. Odtud pramení časté námitky odpůrců reformy, kteří zde spatřují prvky neústavnosti. Carreras Serra dokonce označuje historická práva za imaginární (CARRERAS SERRA 2007: 283).

Zmínka o historických právech jako základu katalánské samosprávy však podle zastánců rozhodně nevede k neústavnosti textu. Obsah článku 5 Statutu „popisuje realitu“ (VIVER PI-SUNYER 2008a: 35). Po modifikacích v Parlamentu byl navíc odstraněn i odkaz na první dodatek Ústavy uznávající historická práva územních výsad, což odkazuje na výše zmíněné regiony.

2.8.4 Katalánština

Nový statut na základě článku 6 uvádí katalánštinu spolu s kastilštinou jako oficiální jazyk Katalánska a ukládá Kataláncům právo a povinnost znát oba tyto jazyky. K naplnění této povinnosti přijme veřejná moc nezbytná opatření. Diskriminace z důvodu použití jednoho či druhého jazyka je však nepřipustná. Katalánština se stává upřednostňovaným prostředkem komunikace ve veřejné správě a v médiích v Katalánsku (čl. 6.1 Statutu). Právo na použití katalánštiny je uplatňováno při jednání ve veřejné správě, je také zavedeno do vzdělávacího systému. Žáci by měli při ukončení studia prokázat znalost obou oficiálních jazyků.

Povinnost znát katalánštinu byla také předmětem ústavních pochybností, zejména z toho důvodu, že podle Ústavy se povinnost znalosti jazyka vztahuje pouze ke

kastilštině. Podle Vivera Pi-Sunyera však „statut nezavádí ústavní, ale statutární povinnost, což Ústava ani Ústavní soud neznemožňuje“ (VIVER PI-SUNYER 2008a: 35). Připomíná také, že nedodržení této povinnosti s sebou nenese žádné sankce.

Uznání katalánštiny jako úředního jazyka je pro Katalánsko citlivou záležitostí, jedná se o jeden ze znaků katalánské identity. Pokud se budeme snažit hledat obdoby této problematiky v zahraničí (přestože španělský systém nelze přesně přirovnat k jinému), v Belgii, Švýcarsku či Rakousku jsou jazyky některých regionů jako oficiální či dodatečně uznány a aplikovány.

2.8.5 Soudnictví

V oblasti soudnictví usiluje Katalánsko především o přiblížení soudní moci na autonomní úroveň. Autonomním statutem byl vytvořen nový orgán, Soudní rada Katalánska (*Consejo de Justicia de Cataluña*). Tato instituce nespadá pod *Consejo General del Poder Judicial de España*, nesmí však jednat v rozporu s jeho kompetencemi. Nejvyšší soud Katalánska (*El Tribunal Superior de Justicia de Cataluña*) je poslední instancí na území autonomního společenství.

V této oblasti směřuje kritika především k jednomu ze zásadních principů španělské Ústavy, který hovoří o jediné soudní moci ve státě.

2.8.6 Kompetence Generalitat

Rozšíření kompetencí bylo jedním z hlavních důvodů reformy. Katalánští představitelé samozřejmě nepopírají, že jim režim nastolený po roce 1978 umožnil obnovit jejich instituce, „vzhledem k omezené normativní autonomii, tzn. možnosti podle základních společných principů vydávat vlastní zákony, je však výsledkem nízká kvalita samosprávy“ (CARRILLO LÓPEZ 2008: 42). Cílem reformy je tedy jednak rozšířit kompetence, ale také celkově zkvalitnit samosprávu.

Autonomní kompetence vychází zejména z článků 148, 149.1 a 150 Ústavy. Tyto jsou však všeobecně považovány za velmi otevřené, což znamená nedostatečně ústavně definované. Je tedy zřejmé, že v tomto ohledu za této situace nikdy nemůže být o ústavnosti či neústavnosti rozsahu kompetencí jasno.

Zabývat se do detailu více než 60 články, které se v novém statutu věnují kompetencím (čl. 110 - 173), není v možnostech této práce. Pokusím se proto vystihnout ty nejdůležitější aspekty. Reformu v oblasti pravomocí můžeme rozdělit do dvou směrů: určení typů kompetencí Generalitat a konkretizace jednotlivých oblastí kompetencí a určení jejich dílčích částí, které spadají pod Generalitat (CABELLOS ESPIÉRREZ 2006: 11).

Klasifikaci pravomocí nalezneme v člancích 110 - 112 Statutu. V oblasti exkluzivních pravomocí (*competencias exclusivas*) působí Generalitat v průběhu celého procesu, tzn. od zákonodárné až po výkonnou fázi (čl. 110 Statutu). Sdílené pravomoci (*competencias compartidas*) se týkají oblastí, ve kterých mají zákonodárnou pravomoc jak autonomní společenství, tak stát. Stát zde stanoví základní legislativu a na Generalitat je pak její další rozvoj a výkon. (čl. 111 Statutu). U výkonných pravomocí (*competencias ejecutivas*) má pak zásadní roli stát, který má zákonodárnou pravomoc a vydává nařízení, v jejichž rámci může Generalitat působit (čl. 112 Statutu).

Změny tedy způsobují teritoriální přerozdělení moci, což představuje podstatný zásah do systému a dává prostor pro pochybnosti o jeho ústavnosti. Nejasná definice kompetencí v Ústavě neustále způsobuje napětí mezi státem a společenstvími, protože si ji každý chce vykládat ve svůj prospěch. Zásadní roli zde sehrál Ústavní soud, jehož jurisdikce mnoho pravomocí objasňovala. Velmi důležitá byla zejména rozhodnutí v prvních letech fungování státu autonomií. Jeho podoba a způsob fungování se tedy vytvářely v průběhu času, a to především na základě jurisdikce Ústavního soudu, který postupně zpřesňoval význam různých článků Ústavy, konkrétně pak její osmou částí (*Título VIII*), jež se zabývá autonomními společenstvími.

Obhájci reformy argumentují dalším upřesněním vymezení autonomních kompetencí a funkcí, které každé z nich přísluší. Ve statutech může být zpřesněn prostor jimi vymezených kompetencí, nelze v nich však určovat oblasti kompetencí státních. Je tedy otázkou, zda je přesunutí některých pravomocí z jedné kategorie do druhé v souladu s Ústavou. Na druhou stranu jsou statuty nedílnou součástí španělského ústavního rámce a mohou tedy Ústavu doplnit, čímž může dojít k tomu, že vymezení autonomních pravomocí ve statutu může nepřímou (záporně) ovlivnit rozsah kompetencí státních. Je však třeba zdůraznit, že zde hovoříme o tom, jaký dopad na pravomoci státu může mít jeden autonomní statut. Ve Španělsku je však takových statutů 17 a je obtížné si představit, jak by každý z nich rozsah státních kompetencí určoval odlišně.

Nabízí se také otázka, zda je vůbec ještě možné již tak rozsáhlé pole autonomních pravomocí v rámci Ústavy rozšířit. Autonomní společnosti, především ta historická, se na svou stranu snažila po dobu fungování své samosprávy přesunout co nejvíce rozhodování, jež bylo ústavním rámcem dovoleno. Prostor pro další rozšíření se tedy nyní obtížně hledá a existují pochybnosti, zda se v souladu s Ústavou (zejména s článkem 149.1, který vymezuje exkluzivní kompetence státu) dají ještě nějaké pravomoci přidat nebo prohloubit. Tímto problémem se zabývá například Jiménez Asensio a dochází k závěru, že pro další rozšiřování kompetencí již v Ústavě není prostor a pro jejich naplnění bude tedy nutná její reforma (JIMÉNEZ ASENSIO 2004: 104 - 105).

Na druhou stranu však poukazuje na řešení, které bylo nalezeno nacionálními stranami, nicméně nepřistoupilo se na něj. Jedná se o možné více „pro-autonomní čtení“ Ústavy, které je možné na základě článku 150.1 a 2. V něm se objevují další mechanismy pro rozšíření kompetencí (přesun a delegace pravomocí nebo přidělení legislativy). Tyto mechanismy však doposud byly a jsou státem i Ústavním soudem vykládány extenzivně ve prospěch státu (JIMÉNEZ ASENSIO 2004: 106).

V oblasti kompetencí tedy můžeme vycházet ze statutů, Ústavy a jurisdikce Ústavního soudu. Během 30 let se však shromáždilo mnoho názorů a možností jejich výkladu a v současné době je obtížné se ve všech orientovat. Čím více je možností, tím více je prostoru pro argumenty. Jak jsme si mohli nyní ověřit, pro obhajobu svého postoje si ho může najít v podstatě každý. V zásadě existují tři možnosti, jakým způsobem lze vyřešit otázku širších kompetencí. Jedná se o již zmíněný článek 150 Ústavy, dále o reformu statutu a konečně také reformu samotné konstituce. Její změna by mohla zohlednit dosavadní jurisdikci soudu a umožnit nalézt kompromisní řešení mezi centrální a regionální mocí. Mohl by tak vzniknout nový základ, který by v oblasti kompetencí jednak „uzavřel“ dosud „otevřenou“ Ústavu a zároveň vyhověl některým oprávněným požadavkům, které se v průběhu let ze strany autonomních společností objevily.

2.8.7 *Financování*

System financování autonomních společností je ve Španělsku založen na dvou rozdílných principech. První, všeobecný, se řídí podle Ústavy, daných statutů a zákona,

vycházejícího z článku 157.3 Ústavy, tzv. LOFCA⁸⁸, jež je součástí ústavního systému (*bloque de constitucionalidad*). Druhý princip se týká Baskicka a Navarry a zajišťuje těmto dvěma teritoriím vlastní daňový systém a odlišný přístup ke stanovování kvót příspěvků do státní pokladny.

Katalánský systém náležel do první kategorie a ani po reformě se od tohoto principu nevzdaluje. Základní zdroje financí Generalitat jsou tvořeny výnosy z vlastních daní (*impuestos*), dávek a poplatků (*tasas*) a speciálních poplatků (*contribuciones especiales*); výnosů z přidělených státních příspěvků; doplatků ke státním příspěvkům nebo příjmů z Meziteritoriálního kompenzačního fondu (*Fondo de Compensación Interterritorial*). V rámci kompetencí státu a Evropské unie má Generalitat normativní právo stanovovat typy zdanění nebo například daňové výjimky (CARRILLO LÓPEZ 2008: 46).

Z nejvýznamnějších změn můžeme uvést například vytvoření katalánského Daňového úřadu (*Agencia Tributaria*), který má na starosti správu vlastních daní, stará se však i o přidělené státní prostředky. Katalánsku připadá 50 % daní z příjmů fyzických osob, 50 % z DPH (španělsky *IVA*) a 58 % ze speciálních daní jako například z alkoholu nebo tabákových výrobků.

Otázka financování byla jedním z hlavních bodů celé reformy. „Mnoho katalánských politiků potvrdilo, že pokud se uspokojivě nevyřeší katalánské požadavky v této oblasti, nepovede reformní proces k vyřešení politických problémů. V oblasti financování však centrální vláda jasně předeslala, že statut není místem nebo nástrojem pro řešení takovéto rozhodující otázky. Proto reforma statutu nemůže mít dopad na systém financování autonomního společenství. Přistoupit na to by totiž znamenalo přijmout patnáct takových modelů“ (TAJADURA TEJADA 2005: 67 - 68). Španělská Ústava nezavádí přesná pravidla pro autonomní financování, dějištěm pro vyjednávání o této otázce by se podle Tejady měla stát Rada pro fiskální a finanční politiku (*Consejo de Política Fiscal y Financiera*).

---

⁸⁸ Ley Orgánica de Financiación de las Comunidades Autónomas (*Organický zákon o financování autonomních společenství*)

2.9 Neústavnost

Politické prostředí, ve kterém návrh nového statutu vznikal, stejně jako výše uvedené problematické záležitosti, naznačovalo, že ani po jeho schválení nebude všemi stranami přijímán. Možnost různého výkladu Ústavy a snaha Katalánska vytěžit z ní maximum dávají prostor pro pochybnosti, konflikty a v krajním případě také ústavní stížnosti, kterých bylo podáno několik. Jejich přehled můžeme vidět v této tabulce:

Tabulka č. 3: Přehled ústavních stížností

Předmět střetu	Ústavní stížnost	Navrženo
Soubor článků*	8045/2006	Více než 50 členů PP v Poslanecké sněmovně
Soubor článků*	8675/2006	Španělský Ombudsman
Článek 177	8829/2006	Vláda autonomního společenství Murcia
Soubor článků*	9501/2006	Vláda autonomního společenství Valencie
Soubor článků*	9330/2006	Vláda autonomního společenství La Rioja
13. dodatek	9491/2006	Vláda autonomního společenství Aragón
13. dodatek	9568/2006	Vláda autonomního společenství Baleárské ostrovy

* Napadených článků je velké množství, proto uvádím odkaz na www.derecho.com, kde lze pod uvedenými čísly dané články najít.

Podle očekávání vzešla stížnost ze strany PP, podal ji však také ombudsman (*Defensor del Pueblo*) a autonomní společenství Murcia, Valencie, La Rioja a Aragon a Baleárské ostrovy. Lidovci napadli text jako celek s tím, že se jedná o skrytou změnu Ústavy, podobně se vyjádřil také ombudsman. O jeho právu na takovouto stížnost však existují pochyby, protože jeho kompetence se týkají pouze garance ústavních práv a svobod. Okolní autonomní společenství nesouhlasila s opatřeními týkajícími se správy vodních toků, financování a bilaterálního principu vztahů mezi Generalitát a státem (čl. 177), problémy byly také s Archivem aragonské koruny (13. dodatek).

Ústavní stížnosti byly podány vzápětí po schválení autonomního statutu, konkrétně PP ji představila 31. července 2006. Dodnes však nepadl konečný verdikt nad ústavností či neústavností této normy. Po celou dobu se Ústavní soud potýká s interními

problémy. Rozložení odpůrců a příznivců reformy mezi 12 jeho členy⁸⁹ bylo prakticky vyrovnané, nastaly však komplikace s jeho usnášení schopností. Proces také zdrželo několik dalších ústavních stížností. PP například obvinila soudce Pabla Pereze Trempse, že se podílel na vytváření autonomního statutu tím, že v roce 2004, ještě dříve, než se stal ústavním soudcem, vypracoval akademickou studii pro Generalitat (*El Mundo*, 6.2.2007). Tremps patří do tzv. progresivní skupiny soudců Ústavního soudu a jeho obviněním by byl pro rozhodování ve výhodě konzervativní blok, alespoň při hlasování o stížnosti, kterou proti statutu navrhla PP. Z druhé strany byl pak v únoru 2007 obviněn konzervativní soudce Jorge Rodríguez Zapata, a to ze stejného důvodu (*ABC*, 6.3.2007), této stížnosti však Ústavní soud nevyhověl. Obě strany se tedy po celou dobu snaží získat pro sebe většinu, respektive udržet rovnováhu sil při hlasování o statutu. Situace se ještě zkomplikovala 18. května 2008 úmrtím konzervativního soudce Calvy. V prosinci 2007 navíc vypršel mandát 4 soudcům, vzhledem k neshodám mezi PP a PSOE se však nedospělo k navržení jejich náhradníků (je třeba 3/5 většina v každé z komor). Jejich mandát byl prodloužen a mají nadále možnost rozhodovat, úplný mandát má však již jen 6 soudců (*La Vanguardia*, 19.5.2008). Při nerozhodném hlasování má předsedkyně soudu, nyní progresivní María Emilia Casas, tzv. *voto de calidad*, kterým se přikloní k jedné ze stran a definitivně rozhodne.

V polovině dubna 2010 vše nasvědčovalo tomu, že definitivní rozsudek padne. Byla připravena jeho již pátá verze, nicméně plénum opět nedospělo k závěru. Problém spočívá v tom, že čtyřem ze dvanácti ústavních soudců již vypršel mandát a jeden zemřel, jejich doplnění však závisí na dohodě mezi PP a PSOE, která se zdá být nemožná. Poměr soudců navíc není rozsudku nakloněn, protože konzervativní a progresivní tábory jsou vyrovnané. Přípravou šesté verze rozsudku byl pověřen místopředseda Ústavního soudu Guillermo Jiménez. Konečný rozsudek se tedy znovu odkládá a Ústavní soud čelí v současné době velkému tlaku a napětí se vyhrotilo i na politické scéně a vede i ke konfliktu mezi PSC a PSOE. Z Katalánska se ozývají hlasy volající po určité změně v Ústavním soudu, chtějí upřesnit způsob jmenování, což premiér Zapatero odmítl (*La Vanguardia*, 27.4.2010). Autonomní strany chtějí, aby po vypršení mandátů ústavních soudců byla daná přesná pravidla pro jmenování jejich nástupců. PSOE v tom vidí problém z toho důvodu, že se nedokáže dohodnout s PP. Ta

---

⁸⁹ Aktuální složení Ústavního soudu lze najít na jeho oficiálním webu www.tribunalconstitucional.es.

za současné situace odmítá změny v Ústavním soudu, protože „nechce měnit pravidla uprostřed hry“ (*El País*, 19.4.2010).

Vzhledem k nutnosti sepsání nové verze rozsudku je velmi nepravděpodobné, že by bylo rozhodnuto před katalánskými autonomními volbami, které se mají konat na podzim (*Diario de Navarra*, 16.4.2010).

2.10 Referendum o nezávislosti

Více než tři roky čekání na rozhodnutí Ústavního soudu způsobily napětí a tlaky na politické scéně, se kterými se neustále setkáváme. Vidina negativního rozsudku vyvolala v Katalánsku bouřlivou reakci. Opozicí kritizovaný premiér Zapatero však uvedl, že pokud by se dnes hlasovalo znovu, „podpořil by statut se stejným přesvědčením o jeho ústavnosti“ (*El País*, 2.12.2009). Reagoval tak na poslední události v Katalánsku, kdy 26. listopadu 2009 všech 12 katalánských deníků publikovalo shodnou úvodní stranu s titulkem „Důstojnost Katalánska“ (*La dignidad de Cataluña*), v němž katalánský statut hájí a varují před jeho zpochybněním. Situaci ještě vyhrotilo následné referendum o nezávislosti, které se konalo 13.12.2009.⁹⁰ Nebylo právně závazné, nicméně pouhé jeho zorganizování svědčí o značně turbulentní náladě v Katalánsku. Prosincové referendum proběhlo v 166 menších obcích a bylo první ze série plánovaných, které se mají uskutečnit na jaře, tentokrát ve velkých městech, kde se očekává menší podpora. V prvním referendu vyslovilo nezávislosti podporu více než 90 % voličů, nicméně účast dosáhla pouze necelých 30 %, což představuje zhruba 200 tisíc lidí. V dalším referendu, které se konalo 28. února 2010 se pro nezávislost vyslovilo dokonce 92 % voličů, nicméně účast jen o málo přesáhla 20 %, tentokrát to představovalo asi 60 tisíc obyvatel z 81 obcí. Organizátorům referenda se tedy nepodařilo zmobilizovat nikoho jiného než skutečné zastánce nezávislosti, kterých je podle různých odhadů v celé katalánské společnosti 18 – 20 % (*El País*, 28.2.2010). Třetí kolo referend se konalo 25.4.2010. Tentokrát se k urnám dostavilo pouze 17,3 % voličů, což představovalo asi 225 tisíc obyvatel. Z nich se 92,47 % vyslovilo pro nezávislost, nicméně nízká účast zůstala nejvýraznějším výstupem celé, nyní již můžeme potvrdit že neúspěšné, iniciativy.

---

⁹⁰ Referendum uspořádala organizace *Coordinadora Nacional per la Consulta sobre la Independencia*, jejímž cílem je prostřednictvím nezávazných referend přinutit politickou reprezentaci k uspořádání závazného plebiscitu.

Ačkoliv nový autonomní statut funguje již téměř 4 roky, není o jeho platnosti doposud rozhodnuto a situace rozhodně není klidnější než v době jeho projednávání. Situaci kritizoval také bývalý premiér Felipe González, který vyjádřil obavy z přílišné závislosti politiky na soudní moci. Narážel tak zejména na to, že osud katalánského statutu, schváleného autonomním i národním parlamentem a katalánským lidem v referendu, je již téměř čtyři roky v rukou Ústavního soudu (*La Vanguardia*, 13.1.2010). Katalánský problém se tedy přenesl na národní úroveň a tvoří jednu z hlavních třecích ploch mezi dvěma nejsilnějšími politickými stranami. Dalšími palčivými problémy, které ještě zostřují tvrdý politický boj jsou imigrace a terorismus, v poslední době zejména ekonomická krize a nezaměstnanost. „Polarizace je tedy ve Španělsku značná a občas se týká i oněch témat, jež v minulosti ústily v občanské války. Dnes nic takového samozřejmě nehrozí, avšak nedostatek konsenzu v základních otázkách a obviňování z rozbíjení země či využívání policie v politickém boji je něco, co v konsolidované demokracii nepůsobí patřičně“ (BUBEN 2010: 7).

Větší míra autonomie pro Katalánsko se zdá být v pozadí těchto záležitostí, nicméně právě katalánský problém má vliv i na další z celošpanělských témat, tedy na změnu Ústavy, kterou zdůraznila právě Zapaterova legislativa. S katalánskou reformou se začalo hovořit i o reformách statutů dalších autonomních společenství a objevily se obavy z dominového efektu, jehož spouštěčem bude právě Katalánsko, které se v rámci státu autonomií projevuje nejvýrazněji a je tak vhodným adeptem stát se referenčním bodem pro ostatní. „Reforma katalánského statutu podnítila širokou právnickou a politickou debatu situovanou do centra politického dění a poukázala na mnoho otazníků, na kterých bude záviset politické prostředí následných statutárních reforem a tedy i orientace dalšího vývoje státu autonomií“ (PEMÁN GAVÍN 2006: 2). V druhé části práce tedy představím, čeho se týkají současné debaty o změně teritoriálního uspořádání Španělska, jeho unikátního autonomního modelu a jeho základu v podobě všeho určujícího dokumentu demokratické éry, Ústavy z roku 1978. Opakovaně se objevují názory, že „současný proces reformy státu autonomií probíhá především na úrovni autonomních statutů, respektive jejich reforem, tato obecná formulace by však měla být přesměrována především na jeden konkrétní autonomní statut, a to sice autonomní status Katalánska, schválený jeho Parlamentem v září 2005. Tento text vystihuje v současné době jako žádný jiný možné charakteristiky procesu a i jeho výsledku.“ (CRUZ VILLALÓN 2005: 85).

3 TRANSFORMACE ŠPANĚLSKÉ ÚSTAVY A TERITORIÁLNÍHO USPOŘÁDÁNÍ

V roce 1978 se zdálo být právě nalezené řešení v podobě nové Ústavy⁹¹ tím nejlepším a pravděpodobně jím v té době skutečně bylo. Od té doby ovšem uplynulo více než čtvrt století a ze současného pohledu se tehdy složitě vytvořený model nejeví jako ideální. Ústava z roku 1978 neobsahuje konkrétní definici teritoriálního uspořádání tehdy vznikajícího státu. „Neříká, zda je španělský stát federální, unitární, regionální, nedefinuje ho dokonce ani jako „stát autonomií““ (ABAD i NINET, MATEU 2007: 7).

Ústava přesně nevymezuje ani rozdělení moci a kompetencí. Zakládá jen obecná pravidla, která stanovují, jakým způsobem lze autonomii získat (*principio dispositivo*). Rozhodující, i když příliš obecný, je pro teritoriální uspořádání Španělska článek 2 Ústavy. Ten říká, že Ústava je založena na „nezrušitelné jednotě španělského národa, společné a nedělitelné vlasti všech Španělů; uznává a zaručuje právo na autonomii národností a regionů, z nichž se skládá a na jejich vzájemnou solidaritu.“

Ústavní formulace o autonomii pro „národnosti a regiony“ byla kompromisem mezi požadavky na plné národní sebeurčení menšin a koncepcí jednotného španělského národa se zcela nedělitelnou mocí (KUNC 2000: 154). Tato jediná věta však v sobě skrývá kromě výše zmíněné přílišné obecnosti i další problém, a to sice odlišení národností a regionů. Oddělení těchto pojmů by nevzniklo, aniž by mezi nimi existoval určitý rozdíl a asymetrii na nich založenou je třeba respektovat. „Snaha zachovat ústavní konsensus založený na obsažení dvou konceptů do jednoho článku způsobila ohromně složité hledání logického porozumění ústavnímu textu“ (ABAD i NINET, MATEU 2007: 15). V tomto článku tedy můžeme spatřovat příčiny nedostatků a problémů současného modelu teritoriálního uspořádání. V souvislosti s ním se také vyskytují snahy „posunout“ pojem *nacionalidad* směrem k termínu *nación*, což můžeme vidět například u reformy katalánského autonomního statutu. To se zdá být v rozporu s tímto základním článkem Ústavy a proto se autonomní společenství, která se tímto směrem ubírají, snaží najít jiné příhodné označení (*comunidad nacional, realidad*

---

⁹¹ Celá Ústava dostupná z: http://www.la-moncloa.es/NR/rdonlyres/79FF2885-8DFA-4348-8450-04610A9267F0/0/constitucion_ES.pdf, ověřeno 9.2.2010.

nacional, nación cultural apod.). Existuje množství napsaných stránek o hledání odpovídajícího významu těchto slov a o slovíčkaření, které se zdá být zbytečné, nicméně ukázalo se, že pro obhájce reformy autonomního statutu (a to nejen katalánského) je mnohdy podstatnější, než rozšíření vlastních kompetencí.

3.1 *Problémy současného modelu*

Již 30 let fungování modelu autonomních společenství ukázalo omezení zamýšleného cíle politického zakotvení mnohonárodnostní situace, konkrétně historických národností a jejich politické uznání ve společném ústavním rámci. „Ústavní vývoj nejenže neposkytnul prostor pro rozvinutí mnohonárodnostního Španělska především proto, že stíral základní rozdíl mezi národnostmi a regiony z článku 2 Ústavy (mechanismus pro uznání rozdílné pozice Katalánska, Baskicka a Galicie v rámci státu autonomních společenství) a omezoval asymetrický potenciál obsažený v principu devoluce, ale poskytl těmto společenstvím podstatně nižší míru autonomie, než by mohly obdržet ze samotné Ústavy“ (ABAD i NINET, MATEU 2007: 16 – 17).

Mnoho problémů způsobuje také rozdílné chápání charakteru autonomního statutu a jeho umístění v hierarchii španělského právního řádu. Autonomní statut se samozřejmě nestaví na roveň Ústavě, je to však „základní institucionální norma“ (článek 147 Ústavy), která je součástí „ústavního bloku“, vyjadřuje identitu autonomního společenství a organizuje jeho samosprávu. „Statuty jsou však i ústavou pro celý stát, protože dotvářejí teritoriální uspořádání, které Ústava zavádí, sdělují dané kompetence a spoluvytvářejí tak parametry ústavnosti pro stát, nejen pro autonomní společenství (SOLOZÁBAL ECHAVARRÍA 2006: 124 – 125). Statut však není „ústavou“ daného společenství, formálně je to pouze organický zákon. Zde tedy opět narážíme na nejasnosti, které vyplývají z ústavního textu a jedině jeho reformou je možné se těchto nejasností vyvarovat. Ujasnění charakteru autonomních statutů však ještě neznamená vyřešení problémů spojených s jejich obsahem.

V průběhu vývoje modelu autonomních společenství nedosáhla kvalita autonomie pro autonomní společenství, především pro tzv. historická, úroveň, jež by zástupce autonomií uspokojila. Bylo tomu tak především z toho důvodu, že se teoreticky zamýšlená politická autonomie přeměnila spíše na administrativní

samosprávu, kde mají autonomní společenství malý prostor pro politické rozhodování. Často se setkáváme s tím, že autonomní společenství nemohou zcela adoptovat vlastní politiku, a to ani v oblastech, kde mají zdánlivě exkluzivní pravomoci. Jde o to, že autonomní politika je propojena s centrální, většina místních projektů je určitým způsobem samozřejmě podřízena celostátním normám, autonomní společenství tedy nemohou naplno vytvořit a rozvinout vlastní politiky, což vyplývá jak z právních důvodů, tak i z nedostatečně propracovaného systému financování. Dalším problémem je nemožnost autonomní legislativní normy proniknout nad rámec vlastního autonomního společenství. Za hranicemi společenství přebírá roli stát, i když by byla v mnoha případech efektivnější například spolupráce příslušných autonomních společenství.

Velkým nedostatkem španělského systému je neexistence efektivních nástrojů, které by umožňovaly spolupráci mezi různými úrovněmi vlády pro stanovení společných politik a úkolů. Senát není reprezentantem autonomních regionů na celostátní úrovni, autonomní společenství nemají možnost ovlivnit jmenování žádných členů státních institucí, jakou je například Ústavní soud, který rozhoduje kompetenční spory, není zde ani mechanismus pro zastoupení autonomních společenství ve vztazích s Evropskou unií.

3.2 *Reforma státu autonomií*

Teritoriální uspořádání Španělska je bezesporu nejoriginálnějším výstupem Ústavy z roku 1978, ta však vysloveně neříká, jaké podoby má státní uspořádání dosáhnout. Španělský systém se vlastně neustále vyvíjí. Podle ústavního právníka a bývalého člena Ústavního soudu Villalóna se v případě současné reformy nejedná pouze o další krok v postupném vývoji, nejde ale ani o obrat k zcela jinému typu státu. „Stát autonomií se nachází před reformou v tom smyslu, že může přijmout jinou variantu sebe sama“ (CRUZ VILLALÓN 2005: 79). Ve svém příspěvku *Las Reformas del Estado de las Autonomías* zdůrazňuje, že pokud v současné době Španělsko prochází určitými změnami, je třeba si stanovit, k čemu tyto změny mají vést, jaký je vlastně cíl tohoto snažení. Španělsko podle něj směřuje k vytvoření tzv. druhého státu autonomií. Budeme-li etapu vytváření autonomních společenství v 70. a 80. letech vnímat jako první autonomní proces, pak Španělsko dnes prochází druhým, jehož začátek můžeme

spatřovat v roce 2003, kdy vzešla z Baskicka iniciativa na změnu jeho autonomního statutu (tzv. Plán Ibarretxe) a v Katalánsku byla vytvořena tripartitní vláda se společným cílem získat Katalánsku větší míru samosprávy na základě nového autonomního statutu (CRUZ VILLALÓN 2005: 84). Mezi těmito dvěma obdobími můžeme najít některé podobnosti, ale i odlišnosti.

Již během demokratické transformace byla tzv. historická společenství „hnacím motorem“ autonomních snah, což se ukazuje i v současné době, kdy se zásadní reformou svých autonomních statutů přicházejí jako první Baskicko a Katalánsko. Aktuální proces má pak tu výhodu, že aktéři (autonomní společenství) jsou již předem známí. Podstatná odlišnost je v tom, že zatímco původně vycházela tvorba autonomních statutů z Ústavy, pro současnou situaci v základním španělském dokumentu nejsou předpoklady, navíc se spolu s probíhajícími změnami hovoří také o změně Ústavy samotné. V současné době je jiná „ústavní kultura“ a není možné ji srovnávat s tou před 30 lety. Existuje již zkušenost z dlouhodobého fungování tohoto systému, autonomního zákonodárství ze strany státu i od autonomních společenství. Současná situace je tedy spíš reakcí na historický vývoj (CRUZ VILLALÓN 2005: 82). Zásadní rozdíl je nyní v politické situaci. Zatímco během demokratické transformace a krátce po ní vládl v politice široký konsensus, nyní je španělská politická scéna, ale i společnost, výrazně rozdělena. Návrh baskického a katalánského autonomního statutu měl samozřejmě své zastánce i odpůrce, i ve společnosti však vyvolal bouřlivou debatu o tom, jak daleko mohou autonomní společenství při svých požadavcích zajít. Diametrálně odlišný názor mají i dvě největší španělské politické strany - lidová strana PP nechce širší autonomii v žádném případě dopustit, zatímco socialistická PSOE je otevřena dialogu a je ochotna na autonomní návrhy přistoupit. Polemiky o nezbytnosti či zbytečnosti reformy se vedly samozřejmě i na odborné úrovni. Například podle Rebolla jsou reformy nutné, měla by jim však rozhodně předcházet reforma Ústavy, protože statuty jí nepředcházejí, naopak jsou jejím důsledkem a zakládají se na ní (REBOLLO 2006: 52 – 53).

Schválení nových autonomních statutů spolu se současnou podobou ústavní reformy podle Villalóna ještě „podpoří znaky státu autonomií tak, jak ho známe dnes“ (CRUZ VILLALÓN 2005: 90). Zaprvé se prohloubí nerovnováha mezi Ústavou a autonomními statuty. Doposud podoba vztahů vyplývala z Ústavy, statutů a ústavní jurisdikce. Schvalování statutů obsahově blízkých katalánskému by znamenalo převahu autonomních statutů, které by pohltily ústavní prvky. Druhým problémem by byla pokračující dynamika autonomního procesu. Reforma jednoho statutu by vyvolala

potřebu změny jiného, nikdo by nechtěl zůstat pozadu. Španělský model byl od počátku asymetrický, tato asymetrie se ale od 90. let zmenšuje. Současná situace však naopak vede ke snahám některých společenství ještě více „předběhnout“ ostatní, ta však budou chtít udržet krok. Také vyjednávací potenciál je u různých regionů odlišný. Španělská autonomní společenství se v tomto ohledu nespoupracují a jeví se spíše jako konkurenti.⁹² Třetí hrozbou tedy může být další prohloubení nerovnováhy mezi jednotlivými regiony.

Zmenšující se asymetrie modelu pramení z reformy z počátku 90. let. Již v roce 1991 navrhla vláda sjednotit termíny autonomních a lokálních voleb ve většině společenství.⁹³ Tento návrh však vyústil v celkovou reformu sedmi autonomních statutů - jednalo se o společenství Valencie, Kantábie, Murcie, Castilla-La Mancha, Extremadura, Asturie a Madrid (GARRIDO MAYOL 2008: 52). Sjednotily se tak termíny voleb všech autonomních společenství kromě Andalusie, Baskicka, Galicie a Katalánska. V roce 1992 pak došlo k druhé významné změně v oblasti autonomií - PP a PSOE dospěly k dohodě o podobě státu, která měla směřovat k homogenizaci modelu (*Acuerdos Autonómicos*) a ukončení tzv. *principio dispositivo*, který nechával jednotlivým společenstvím pro samosprávu určitou volnost. Všem autonomním společenstvím, která k samosprávě došla na základě článku 143 Ústavy a mohla tedy autonomně působit jen v rámci oblastí stanovených v článku 148.1 Ústavy, byly rozšířeny kompetence. Tato možnost je v Ústavě zakotvena v článku 150.2, který umožňuje delegaci nebo přenos určitých kompetencí. Důležité je, že se na těchto změnách podařilo shodnout oběma hlavním politickým rivalům – PP a PSOE. V roce 1994 byly výše uvedené změny potvrzeny Organickým zákonem 9/92. V této době se již začalo hovořit o nutnosti reformy Senátu, který by měl sloužit jako komora teritoriální reprezentace, tuto úlohu však nenaplňoval a do dnešní doby nenaplňuje. Už tehdy byl vytvořen výbor, který se měl zabývat reformou Ústavy, především s ohledem na změnu fungování Senátu. „Události roku 1994 byly mimořádně důležité, protože se jich účastnili prakticky všichni předsedové vlád autonomních společenství, včetně předsedy centrální vlády. Vedené debaty potvrdily, že stát autonomií je všemi uznáván,

---

⁹² Spolupráce mezi autonomními společenstvími probíhá na úrovni *Conferencias Sectoriales*, což jsou orgány multilaterální spolupráce v jednotlivých oblastech a se scházejí zde příslušní autonomní ministři. Jedná se o dobrovolnou spolupráce, takže dosažené dohody jsou závazné jen pro ty, kteří s danou dohodou souhlasí. Více informací lze najít na: http://www.mpt.es/documentacion/politica_autonomica/Cooperacion_Autonomica/Coop_Multilateral/Conf_Sectoriales.html, ověřeno 4.5.2010.

⁹³ Návrh se netýkal historických společenství a dále těch, kde měl předseda tamní vlády právo sám rozpustit parlament, některá společenství už navíc jednotný termín měla.

tvoří základ španělské jednoty a integrity a respektuje navíc vnitřní pluralitu“ (PEÑA DÍEZ 1996: 32). V 90. letech tedy proběhly reformy autonomních statutů, které vznikly tzv. pomalou cestou na základě článku 143. Tzv. historická společenství však do konce 20. století žádnou reformou neprošla (důvody jsme se zabývali v předchozí kapitole), což nemohlo zůstat bez odezvy. Snahy o harmonizaci tedy byly opět vzdáleny a jedním z hlavních politických témat Španělska na počátku 21. století je reforma autonomních statutů historických společenství. Reformy vznikají v prostředí, kde, jak již bylo zmíněno v případě Katalánska, postrádají výraznější podporu z řad společnosti a podle některých autorů se nemůžou opřít ani o objektivní důvody a přicházejí spíše z politických kruhů (REBOLLO 2006: 46). Reformy vycházejí z předpokladu otevřenosti modelu nastaveného Ústavou z roku 1978. Je velmi nepravděpodobné, že by se tato situace nějak zásadně změnila, protože decentralizační tendence budou ve Španělsku přítomné stále.

Systém teritoriálního uspořádání Španělska se stále vyvíjí a nyní dospěl k důležitému zlomu. Je na místě otázka, jak současný proces vlastně můžeme nazývat. Podle Villalóna „jsou probíhající změny v autonomních společenstvích formálně jen úpravami starých autonomních statutů, ve skutečnosti se však spíše staré zaměňují za zcela jiné, nové. Jedná se tedy o „totální reformu“ statutů (CRUZ VILLALÓN 2005: 80). K tomuto se přiklání i další autoři. Pérez například uvádí i právní odkaz na tuto skutečnost: „Obecně se hovoří „pouze“ o reformě, při hlubším zkoumání však můžeme dospět k názoru, že se jedná o totální reformu statutu, což lze doložit článkem 168 Ústavy, který se sice zabývá přímo reformou Ústavy, nicméně Ústavní soud na něj v této souvislosti odkázal (ATC 85/2006). Statut z roku 1979 typy reformy nijak nerozlišuje. Totální reformou se rozumí změny, které zasahují všechny původní články nebo jejich podstatnou a většinovou část“ (SÁNZ PÉREZ 2006: 77).

Takováto úplná reforma autonomních statutů představuje podstatný zásah do španělského systému, můžeme tedy říci, že statuty mohou mít významný podíl na vytvoření „mostu“ k následným reformám Ústavy.

3.3 Reforma Ústavy

Novému katalánskému autonomnímu statutu jsem se již dostatečně věnovala v minulé kapitole, nyní se tedy zaměřím na ústavní úroveň. Reformu Ústavy představil

jako součást vládního programu při svém jmenování premiér Zapatero dne 15. dubna 2004. Odpovědností za stanovení oblastí a limitů reformy pověřil Státní radu⁹⁴ (*Consejo de Estado*). Již ve svém projevu však představil čtyři oblasti, kterých by se reforma měla týkat. Až na jedinou výjimku jsou všechny v podstatě reakcí na současnou situaci, doplněním a vyvrcholením dokumentu z roku 1978. Jedná se o „evropeizaci“ Ústavy⁹⁵, změny pravidel v nástupnictví na trůn a zanesení názvů autonomních společenství do Ústavy. Jedinou změnou, která by zásadně měnila fungování politiky ve Španělsku, je reforma Senátu. Měla by přetvořit horní komoru ve skutečného zástupce jednotlivých teritorií. V současnosti Senát nezohledňuje teritoriální uspořádání státu a toto bývá považováno za zásadní deficit Ústavy. „V ústavním rámci chybí instituce, které by zajišťovaly účast autonomních společenství na vládnutí ve státě“ (REBOLLO 2006: 50). Kladně je hodnocena Konference předsedů vlád (*Conferencia de Presidentes*), která se prvně sešla v roce 2004. Schází se zde předsedové všech autonomních společenství spolu s předsedou národní vlády. Tato platforma však není nijak institucionalizována. Ohledně spolupráce centra s periferií a naopak však Rebollo dodává, že tato je větší než se všeobecně myslí. „Pokud se jedná o reálné zájmy a nejsou ve hře symbolické prvky a identifikace, většinou se ve spolupráci nevyskytují problémy“ (REBOLLO 2006: 50).

O reformě Ústavy se začalo hovořit již v první polovině 90. let v souvislosti s první vlnou reformem autonomních statutů. Změna Ústavy je z hlediska schvalování náročný proces⁹⁶, což je jeden z důvodů, proč se k ní doposud nepřistoupilo. Aparicio Pérez to přikládá „kolektivní psychologii“, kterou spatřuje například v obtížném procesu demokratické tranzice a složitě dosaženém konsenzu nebo politickému systému, který se dnes jeví jako bipolární a obě strany se zde mohou vzájemně blokovat. Tyto faktory mohou být příčinami opatrnosti politických aktérů při jednání o ústavní reformě (APARICIO PÉREZ 2006: 102). Intenzivněji a vážněji se o reformě tedy začalo mluvit až v poslední době, spolu s reformujícími se autonomními statuty.⁹⁷

---

⁹⁴ *Consejo de Estado* je nejvyšší poradní orgán centrální vlády.

⁹⁵ Kvůli evropské integraci, konkrétně Maastrichtské smlouvě, již španělská Ústava byla v roce 1992 jednou reformovaná. Změnil se článek 13.2, který přidal k možnosti účasti cizinců na veřejném životě také jejich pasivní volební právo v obecních volbách.

⁹⁶ O reformě Ústavy pojednávají články 167 a 168 Ústavy. Návrhy ústavní reformy musí být schváleny 3/5 většinou v obou komorách. Pokud jsou předmětem reformy úvodní ustanovení, otázky základních lidských práv a institut Koruny nebo jedná-li se o celkovou reformu Ústavy, je nutná 2/3 většina a následně rozpuštění Cortes Generales. Obě nově zvolené komory musí nový text opět schválit 2/3 většinou a proces reformy je završen a ratifikován lidovým referendem.

⁹⁷ Tyto reformy bychom však měli chápat odděleně. Změna Ústavy je plánovaná především s ohledem na reformu Senátu, autonomní statuty se mění zejména kvůli prohloubení kompetencí a zkvalitnění samosprávy.

„Narážíme zde však na rozpor, kdy na jedné straně vyžaduje centrální vláda od autonomních společenství podporu ve výkonu své moci, na straně druhé naznačuje ústavní reformu, která by autonomní síly a jejich jednání mohla omezit“ (APARICIO PÉREZ 2006: 105). Autor také zmiňuje okolnosti ústavní reformy. Ideální je plánovat ji na základě široké politické vůle, což však podle něj není španělský případ. Neexistují žádné předchozí dohody a jedná se proto pouze o záměr současné vlády (APARICIO PÉREZ 2006: 107). Aparicio Pérez hovoří o prvním období vlády premiéra Zapatera. V tom druhém, tedy po roce 2008, se situace poněkud změnila. Přetrvávající rozpory mezi PP a PSOE činí reformu prakticky nerealizovatelnou a sám Zapatero dokonce v den oslav výročí vzniku Ústavy prohlásil, že „reforma není prioritním úkolem vlády“ (*El Mundo*, 6.12.2008). Dokud nebude příhodné politické klima, nepřijde podle slov premiéra vláda s žádnou iniciativou. Ústava v dnešní podobě funguje a země se může rozvíjet bez ohledu na ústavní reformu (*Elsemanaldigital.com*, 6.12.2008).

Objevila se také otázka, zda by bývala reforma Ústavy nebyla vhodnější již v minulosti, dříve než se začaly projednávat reformy statutů (viz např. REBOLLO výše). To by na jednu stranu mohlo zabránit komplikacím, nebo je alespoň výrazně omezit. Lze spekulovat i o tom, zda by vůbec bylo nutné k reformám přistoupit, pokud by modifikovaná Ústava vycházela z více „pro-autonomního“ čtení současné Ústavy a autonomní společenství by uspokojila. Tato varianta se však vzhledem k silným autonomním tendencím, především v Baskicku a Katalánsku, jejichž úsilí pravděpodobně v nejbližší době nevyumizí, zdá nereálná. Novelizovaná Ústava by tak ve stínu následně reformovaných autonomních statutů mohla být v podstatě delegitimována.

Za současné situace tedy může modifikace Ústavy zohlednit podobu a rozsah nově schválených statutů. Postoj klanící se k této posloupnosti vychází z pohledu, který preferuje autonomní společenství. Pokud se na problém podíváme z druhé strany, můžeme oponovat, že reforma autonomních statutů nemusí mít smysl v očekávání brzké reformy Ústavy, čili vyšší ústavní normy, která může situaci opět změnit (RUIZ-HUERTA CARBONELL 2006: 155). Tyto diskuze jsou již však na úrovni spekulací, změny v autonomních společenstvích už proběhly, a proto je třeba zaměřit se na to, co nabízí reforma ústavní. Jak jsem již řekla, nejvíce se hovoří o čtyřech oblastech, které bych zde ráda představila.

3.3.1 Následnictví

Současný španělský král, Juan Carlos I. je u moci již od roku 1975. Jako panovníka si jej předem vybral ještě Franco. Podle tradice (a samozřejmě i podle Ústavy) se následnictví řídí pravidlem primogenitury – následníkem trůnu se stává nejstarší syn. Španělská situace je však taková, že současný dědic trůnu Filip, princ asturský, má se svou manželkou Leticií zatím jen dvě dcery. Již při jejich svatbě se začalo hovořit o změně Ústavy, která by zajistila rovnost mezi dcerami a syny španělského krále v otázce následnictví. V současné Ústavě jsou pravidla definována v článku 57 takto: „Korunu Španělska dědí potomci Jeho Veličenstva Dona Juana Carlose I. de Borbón, legitimního dědice historické dynastie. Nástupnictví trůnu se řídí pravidly prvorození a zastoupení; přitom se dává přednost dřívější větvi rodu před pozdější, uvnitř téže větve rodu bližšímu stupni před vzdálenějším, uvnitř téhož stupně mužskému následníku trůnu před ženským a při stejném pohlaví starší osobě před mladší.“

Reforma Ústavy, která se týká části zabývající se institutem Koruny vyžaduje podle článku 168 Ústavy zvláštní postup, jak jsem popsala výše v poznámce 95. Tato ztížená procedura je pravděpodobně jedním z důvodů, proč se k reformě žádná vláda dosud neodhodlala.

3.3.2 Evropeizace

V době vzniku současné Ústavy Španělsko ještě nebylo integrováno do evropských struktur, již v červenci roku 1977 však o členství požádalo.⁹⁸ Ústava tedy vznikala s ohledem na možné budoucí členství, nicméně plně ji přizpůsobit samozřejmě nebylo možné. Článek 93 Ústavy tedy říká, že „Organickým zákonem může být schváleno uzavření smluv, kterými se výkon kompetencí odvozených z Ústavy přenáší na mezinárodní organizaci nebo instituci. Záruky provádění těchto smluv, jakož i těch rozhodnutí, jež přijaly mezinárodní nebo nadnárodní organizace, kterým byly kompetence přeneseny přísluší podle povahy věci Cortes Generales nebo vládě.“ Na základě tohoto článku španělsko přijímalo nové prvky evropské integrace a postupovalo

---

⁹⁸ Do ES vstoupilo Španělsko v roce 1986.

některé své kompetence na nadnárodní úroveň. V roce 1992 se však kvůli Maastrichtské smlouvě muselo přistoupit, jak bylo výše zmíněno, k ústavní modifikaci.

Podle zprávy (dále jen *Informe*)⁹⁹ Státní rady, která byla pověřena vypracováním analýzy týkající se reformy španělské Ústavy je „vhodné evropeizovat Ústavu, protože absence výslovné zmínky o Evropské unii vyjadřuje, že neexistuje žádný odkaz na fenomén evropské integrace“ (*Informe*: 46), nevěnuje se ani pozici španělského národa v EU, Španělsku jako členskému státu EU, ani kompetencím.

Dosud byl pro evropeizaci používán článek 93 Ústavy, autoři *Informe* však upozorňují, že z tohoto článku není zřejmé, zda se vztahuje na všechny typy kompetencí a zda existují bariéry, přes které integrace nemůže působit a zda může být pouze na základě tohoto článku ratifikována smlouva, která odporuje Ústavě (*Informe*: 69).

Hlavní cíle v této oblasti jsou podle zprávy Státní rady dva. Za první je to strukturální vyrovnání mezi komunitárním a španělským právním řádem, to znamená připravit Ústavu na důsledky otevření vnitřního řádu komunitárnímu. Za druhé je však třeba zachovat roli španělské Ústavy, která určuje, jak se s komunitárním právem bude interně zacházet (*Informe*: 86).

Zpráva navrhuje vytvoření nového titulu Ústavy, který by tyto aspekty detailně vysvětlil (*Informe*: 105).

3.3.3 Pojmenování autonomních společenství

Jak již bylo několikrát řečeno, španělská Ústava nechala prostor pro autonomní společenství značně otevřený. V době jejího vzniku reálně žádná společenství neexistovala a proto nejsou v Ústavě ani vyjmenována. Jejich pojmenování znamená podle *Informe* „uzavření modelu politické decentralizace. Autonomní společenství již nebudou možností Ústavy, ale její pevnou součástí“ (*Informe*: 134). Z právního hlediska se jedná o konstitucionalizaci současného stavu. V praxi to znamená nahrazení obecného popisu autonomních společenství konkrétními názvy. Například článek 143 nyní říká: „k provedení práva na autonomii podle článku 2 Ústavy mohou sousední provincie se společnými historickými, kulturními, a hospodářskými náležitostmi, ostrovní území a provincie tvořící historicky regionální celek, požadovat samosprávu a konstituovat se podle ustanovení tohoto titulu, jakož i podle odpovídajících statutů,

---

⁹⁹ Consejo de Estado. *Informe sobre modificaciones de la Constitución Española*, 2006.

jakožto autonomní společenství.“ Tento článek bude pravděpodobně změněn a jeden z návrhů zprávy Státní rady na jeho modifikaci zní takto: „Pro naplnění práva národností a regionů na samosprávu při výkonu jejich zájmů, zajištění solidarity mezi nimi a efektivitu výkonu veřejné moci se Španělsko teritoriálně organizuje do následujících autonomních společenství: País Vasco – Euskadi-, Cataluňa – Catalunya-, atd.¹⁰⁰ (*Informe*: 175). Článek 151, který hovoří o druhé skupině autonomních společenství¹⁰¹ by byl zrušen, protože by byla všechna zahrnuta v jediném článku 143. Autonomní společenství budou tedy explicitně vyjmenována, a to jak ve španělském, tak příslušném regionálním jazyce. Konkretizaci autonomních společenství, respektive doplnění jejich konkrétních názvů, můžeme najít ve více částech Ústavy, dotýká se například předmluvy, úvodních ustanovení nebo článku 2.

Tento bod reformy Ústavy se podle svého pojmenování zdá pouze formální, jedná se však o ukončení *principio dispositivo*, tedy jednoho ze základních principů Ústavy z roku 1978. Dosah této změny bude pravděpodobně teprve objasněn, na základě zprávy vydané Státní radou však můžeme soudit, že se nejedná pouze o vyjmenování autonomních společenství, nýbrž o značný zásah do Titulu VIII, který se zabývá státem autonomií.

3.3.4 Reforma Senátu

Podle článku 69 Ústavy je Senát „komorou územní reprezentace“, reálně však tuto funkci nevykonává. Současnou situaci příhodně vystihuje Gutiérrez Rodríguez, který Senát přirovnává k obrázku, jemuž byl nejprve vytvořen rám a až potom byl namalován (GUTIÉRREZ RODRÍGUEZ 2004: 200).

Nefunkčnost Senátu jako komory zastupující jednotlivé autonomní jednotky je pro reformu Ústavy nejlepším argumentem. Ve Španělsku v současné době jednoznačně dominuje Kongres. V Ústavě nenajdeme část, která by se zabývala výhradně horní komorou - Titul III, Kapitola I se zabývá *Cortes Generales* (tedy Kongresem a Senátem) společně. „Senát má formálně legislativní iniciativu, nicméně v praxi měl jen velmi málo návrhů; může upravovat rozhodnutí Kongresu, ale pokud se ve složené komisi, která má za úkol řešit nesrovnalosti mezi oběma komorami, nedospěje ke

---

¹⁰⁰ Pro ilustraci dvojjazyčnosti jsem uvedla i originální výrazy, zde se jedná o Baskicko a Katalánsko.

¹⁰¹ Podle článku 151 přistoupila k autonomii rychlejší cestou tzv. historická společenství (Baskicko, Galicie a Katalánsko) a ostatní dospěla k autonomii na základě článku 143.

konsensu, rozhodující slovo má Kongres. Senát má také kontrolní pravomoci, v praxi je však jeho aktivita minimální“ (ALCÁNTARA, MARTÍNEZ 2001: 218). „Aktuální složení Senátu a jeho příspěvek k životu ve státě je málo užitečný, někdy dokonce až škodlivý“ (RUBIO LLORENTE 2004: 11)

Stopy autonomních společenství jsou patrné při volbě senátorů. V každé provincii volí občané většinovým systémem 4 zástupce (ostrov a autonomní města volí 3, resp. 2 senátory). Dále každý autonomní parlament jmenuje jednoho senátora a za každý 1 milion obyvatel je jmenován další. Volební období je čtyřleté. Mandát senátorů tedy vychází z autonomních společenství, „ve skutečnosti se však uvnitř Senátu tvoří spíše stranické než regionální skupiny“ (RUBIO LLORENTE 2004: 12).

Cílem reformy je posílit účast autonomních společenství na tvorbě státní politiky, Senát by se měl stát „kanálem pro účinnou integraci rozdílů mezi teritorií do souboru státních institucí. (...) Měl by být místem setkání obou mocí (státní a autonomní) a vrcholem systému spolupráce mezi oběma politickými instancemi“ (ROJO GARCÍA 2008: 218). „Senát má být prostorem pro obranu identity, samosprávy a účasti autonomních společenství, posilujíc semknutost spolupráce na společném úkolu“ (*Informe*: 225). Reformou Senátu by se měly zmenšit konflikty jak horizontálně mezi autonomními společenstvími navzájem, tak vertikálně mezi nimi a centrální mocí. Je tedy nutné změnit - posílit - některé pravomoci Senátu a upravit jeho složení. „Účelem reformy Senátu není přetvořit systém na federační nebo konfедераční, jde o to změnit Senát tak, aby bylo možné konsolidovat stát autonomií“ (VARELA SUANZES-CARPEGNA 2006: 162). Senát nemá být silnější, ale jiný (RUBIO LLORENTE 2004: 11).

Pro to, aby se Senát skutečně mohl přeměnit v instituci reprezentující autonomní společenství, mělo by být změněno jeho složení, funkce a samotné fungování (TORRES DEL MORAL 2003: 493).

Vláda tedy představila čtyři požadavky týkající se reformy Senátu, jež měla Státní rada ve své zprávě zohlednit. Měla vytvořit model, který by „lépe odpovídal specifikám španělského systému teritoriálního rozdělení politické moci“ (*Informe*: 226). Měly by tedy být vymezeny následující skutečnosti:

1. Funkce, které by měl Senát jako komora reprezentující teritoria vykonávat, konkrétně se jedná o vymezení oblastí kompetencí; stupeň účasti ve výkonu legislativních pravomocí; úkoly, které by měl Senát jako místo vzájemné spolupráce autonomních společenství i jejich

kooperace se státem zajišťovat a charakteristiky související s jinými ústavními orgány.

2. Odpovídající složení pro výkon těchto funkcí a pro vyjádření teritoriálních zájmů a jejich efektivní artikulace.
3. Stanovení institucionální pozice Senátu v *Cortes Generales* pro výkon funkcí komory teritoriální reprezentace.
4. Systémové důsledky, které by do ústavní struktury přineslo přijetí takového modelu Senátu.

Tyto požadavky tedy prezentovala vláda premiéra Zapatera, k jejímž programovým bodům reforma Ústavy patřila.¹⁰² Opoziční PP, jejíž souhlas by byl v případě hlasování o změně Ústavy bezpodmínečně nutný, však s reformou nesouhlasí. Konsensus mezi politickými silami je však tím nejdůležitějším pro realizaci reformy a právě nepřítomnost politické vůle je tedy nejčastěji zmiňovanou příčinou toho, že se ke změně Ústavy doposud nepřistoupilo.

Reforma Senátu je ve Španělsku problematická z několika důvodů. Především neexistuje žádná tradice bikameralismu, navíc s komorou, která by případně mohla mít „aristokratický“ charakter a nebyla by volená lidem. Do roku 1978 mělo Španělsko vždy jednokomorový systém a současný dvoukomorový vykázal řadu nedostatků. Ke specifickému španělskému modelu tvořenému 17 různými autonomními společenstvími, jež netvoří federaci, se však velice obtížně hledá nějaký vzor i v komparativním právu. V Ústavě zakotvený dvoukomorový systém, kde „*Cortes Generales* zastupují španělský lid a jsou tvořeny Kongresem a Senátem“ (článek 66.1 Ústavy) má však silný symbolický význam, který během demokratické transformace představoval „pojistku“ demokracie. V souvislosti se stále se zvyšujícími nároky autonomních společenství a reformami jejich statutů se také můžeme dočkat dalšího problému, a to sice upřednostňování bilaterálního jednání daného společenství oproti multilaterálnímu na půdě Senátu.

Jeden z problémů, který je třeba vyřešit, je tedy obsazení Senátu a způsob jeho volby. V zásadě existují tři možnosti. Kdyby všichni senátoři byli voleni přímo občany, byla by reforma nejjednodušší, protože v současné době je takto volena většina

---

¹⁰² Hovořím o programových bodech vyjádřených při úvodním projevu Zapatero v roce 2004, tedy o období, kdy zpracováním návrhu reformy Státní radu pověřila. V současné době vykonává Zapaterova vláda druhé funkční období (volby se konaly v březnu 2008), jehož zásadním problémem je ekonomická krize.

senátorů. Zpráva Státní rady navrhuje jako jednu z variant přímou volbu 6 senátorů v každém autonomním společenství¹⁰³, jednoho v každé provincii a jednoho dalšího na každý milion obyvatel. Volby do Senátu by podle tohoto návrhu probíhaly současně s volbami do autonomních parlamentů (*Informe*: 306). Přímá volba však vždy představuje riziko, že bude rozložení politických sil v Senátu podobné tomu v Kongresu, a to i přesto, že by volby neprobíhaly současně. Je známo, že voliči se při autonomních volbách rozhodují jinak, než v případě voleb do *Cortes Generales*.

Druhou možností je volba senátorů autonomními vládami. To by zavedlo více politickou a zároveň technickou funkci této komory, protože by v ní byli zastoupeni zástupci jednotlivých vlád znalí autonomní problematiky. Tato možnost je do značné míry inspirována německou horní komorou, Bundesrat. V tuto chvíli je však obtížné určit, jakým způsobem by se takováto komora, tvořená autonomními vládami jmenovanými zástupci, integrovala do současného bikamerálního systému a spolupracovala tak s druhou, přímo volenou, komorou *Cortes Generales*, čili Kongresem.

Třetí možností je volba senátorů autonomními parlamenty. Tímto by se zabránilo shodě rozložení politických sil v obou komorách a senátoři by zároveň byli nepřímo zvolenými reprezentanty lidu v souladu s článkem 66 Ústavy¹⁰⁴ (SANTAOLALLA LÓPEZ 2007: 69).

Státní rada ve své zprávě navrhuje také jakousi kombinaci první a třetí varianty, kde by byl v každé provincii přímo volen jeden senátor a zbytek by byl volen autonomními parlamenty podle zásady proporcionality. Tento systém však není ve zprávě podrobněji specifikován (*Informe*: 307).

Reforma Senátu má několik rozměrů. Kromě způsobu volby a jeho složení jde samozřejmě o jeho funkce a pravomoci nebo o způsobu jeho rozpuštění. Všechny tyto aspekty jsou však doposud ve fázi návrhů a nelze proto odhadovat, jaký by měla reforma dopad. Reforma Senátu je nejvíce problematickým bodem možných ústavních změn a v současné době je také nejméně srozumitelná co se týče možného výsledku. Bude však velice obtížné k nějakému vůbec dospět, protože shoda politických stran se zdá být v tomto ohledu v nedohlednu.

---

¹⁰³ Ceuta y Melilla by volily po 2 senátorech.

¹⁰⁴ Tento článek říká „*Cortes Generales* zastupují španělský lid a jsou složeny z Kongresu a Senátu.“

ZÁVĚR

Reforma autonomního statutu Katalánska je jedním z nejdiskutovanějších témat nedávné i současné španělské politiky. Autonomní snahy Katalánska však nejsou novou záležitostí, tento region patří k tzv. historickým společenstvím, která po demokratické transformaci získala svou autonomii jako první, protože ji mohla podložit historickými odkazy. Prvním reálným dokumentem zabývajícím se katalánskou samosprávou je autonomní statut z roku 1932.

Nejvýznamnějším předělem v procesu získávání katalánské autonomie je dosažení statutu po demokratické transformaci v roce 1979. Katalánsko zformovalo svou samosprávu jako první ze španělských regionů. Kromě zlegalizování vlastních institucí získalo Katalánsko pravomoci v sociální oblasti, kultuře, nebo dopravě, v souladu se státní legislativou pak Generalitat mohla působit v oblasti soudnictví, ekonomiky, energetiky, životního prostředí a rybolovu.

Po Katalánsku získala své autonomní statuty i další společenství, každé však s různou mírou samosprávy. V průběhu 90. let došlo mezi politickými stranami k dohodě (*Pactos Autonómicos*), která směřovala k homogenizaci systému.

Snaha Katalánska o rozšíření kompetencí tento proces na počátku 21. století zbrzdila a vede spíše k obavám z dominového efektu, při kterém by se ostatní společenství snažila Katalánsku vyrovnat. O tom svědčí například reforma autonomního statutu Andalusie.

Hlavními důvody, které jsou na obhajobu změny statutu uváděny jsou společenské změny, ke kterým v průběhu 25 let platnosti statutu došlo, širší uznání katalánské *singularidad* a řešení aktuálních společenských problémů. Návrh statutu, který vzešel z katalánského Parlamentu byl na národní úrovni podroben mnoha úpravám, nakonec však bylo dosaženo dohody a nový autonomní statut byl v červnu 2006 předložen Kataláncům v lidovém referendu a podpořen většinou voličů.

Reforma autonomního statutu Katalánska vede ke značnému rozšíření autonomie jak v praxi, tak v symbolické rovině. Došlo k rozšíření kompetencí a ke zpřesnění jejich rozdělení mezi Katalánsko a stát, což má vést ke zefektivnění fungování systému. Ke změnám došlo také v oblasti soudnictví a financování, tyto úpravy však byly značně vzdáleny původním katalánským návrhům. Největší emoce a problémy vyvolaly

symbolické záležitosti jako je označení Katalánska jako národa, uznání katalánštiny úředním jazykem, odkaz na historická práva nebo obsažení Listiny práv a svobod ve statutu.

Proti celému procesu posilování autonomie se od počátku vyjadřuje Partido Popular. Nesouhlas lidovců se naplno projevil poté, co nový statut vstoupil v platnost a oni v zápětí podaly stížnost před Ústavní soud. Stalo se tak v roce 2006, dodnes však nepadl konečný rozsudek. Očekávání verdiktu způsobuje napětí na katalánské i španělské politické scéně a vedlo například ke svolání série nezávazných referend o katalánské autonomii.

Debaty o katalánském autonomním statutu se rozšířily i na národní úroveň a měly vliv také na jednání o reformě Ústavy a teritoriálním uspořádání Španělska. Ústava z roku 1978 je totiž v tomto smyslu velmi otevřená a nechává autonomním společenstvím pro formování podoby své samosprávy velký prostor. Systém se tedy neustále vyvíjí a je otázka, kam takový vývoj směřuje. Současný model postupně ukázal některé problémy, jejichž řešení by bylo možné zohlednit pomocí reformy Ústavy. Jedná se především o přesnější vymezení vztahu mezi Ústavou a statuty a o „nízkou kvalitu“ autonomie, která se projevuje neefektivním výkonem některých pravomocí, zejména z toho důvodu, že jsou většinou v určité fázi konfrontovány se státními.

Reformu Ústavy navrhnul při svém prvním jmenování současný premiér Zapatero. Identifikoval čtyři oblasti, kterých by se reforma konstituce měla týkat. V souvislosti se státem autonomií se jedná o konkrétní pojmenování autonomních společenství a reformu Senátu, který se má přeměnit v komoru reprezentující autonomní společenství. Takto je v Ústavě skutečně definován, nicméně reálně tuto funkci nevykonává. Dalšími dvěma body ústavní reformy pak jsou evropeizace Ústavy a upřesnění pravidel následnictví.

Bude však velice obtížné tuto reformu uskutečnit, protože rozpory mezi dvěma hlavními politickými stranami jsou enormní a v době ekonomické krize se ještě vyostřují. Získání potřebné posílené většiny hlasů, která je k ústavní změně vyžadována, se tedy zdá být v době nynějších celospolečenských problémů v nedohlednu.

Reforma Ústavy a modelu teritoriálního uspořádání se jeví jako nutná. Zda byla nutná změna autonomního statutu Katalánska již podle mého názoru tak zřejmé není. Jejím výsledkem byl rozpad katalánské vlády, napětí na národní úrovni, žaloba na neústavnost a zkomplikování fungování Ústavního soudu.

Katalánsko získalo větší kompetence v řadě oblastí, podařilo se mu dosáhnout označení sebe sama jako národa (byť jen v předmluvě statutu) a uznání katalánštiny jako úředního jazyka. Názory na změnu statutu se staly klíčovým tématem politických programů, přestože zájem voličů o reformu statutu není příliš velký. Debaty o statutu odpoutaly pozornost od reálných katalánských problémů, jako jsou nezaměstnanost, bydlení nebo imigrace. Události v Katalánsku však daly podnět k debatě o změnách na národní úrovni, o jejichž důležitosti panuje větší shoda. V tomto spatřuji největší přínos katalánské reformy.

Pozitivní efekt bude mít podle mého názoru rozšíření a upřesnění oblastí některých kompetencí. Zde může mít nový statut viditelný dopad. O přínosu definice Katalánska jako národa a ostatních aspektů ze symbolické roviny reformy však dosud pochybují.

Reálné dopady nového statutu na Katalánsko se pravděpodobně teprve projeví, rozsudek o jeho platnosti se netrpělivě očekává. V době ukončení této diplomové práce (květen 2010) ještě nepadl konečný rozsudek, vše ale naznačuje tomu, že některé části budou prohlášeny za neústavní. Zhodnocení těchto událostí tedy prozatím není v našich možnostech, otevírá však prostor pro další zpracování tohoto tématu. To potvrzuje, že katalánská problematika je stále aktuální a hodná pozornosti.

RESUMÉ

Reform of the Statute of Autonomy of Catalonia has been one of the most discussed topics in the recent politics of Spain. The autonomous claims of Catalonia, however, are not a new issue; Catalonia is one of the historic regions that gained its autonomy shortly after the democratic transition. The first actual document dealing with Catalan autonomy dates back to 1932.

The turning point in the discussion concerning Catalan autonomy was the Statute of 1979, which gave shape to the region's autonomy by legalizing its institutions, granting it with competencies in social policy, culture or transport and providing it with the right to participate in the area of justice, economy or environment. The aspiration to acquire more competencies in the beginning of 21st century caused fear of domino effect provoked by other autonomous communities wanting to acquire the same level of autonomy as Catalonia.

The main reasons for the modification of the Statute are social changes, wider recognition of Catalan singularity and solution of current social problems. Even though the Catalan Parliament's Autonomous Statute proposal had been modified many times on the national level, it was finally submitted to Catalans in the referenda in June 2006 and approved by the majority of voters.

The new autonomous statute deepens Catalan autonomy both on practical and on symbolic levels. The former is concerned with the facts that the Statute provides specification of different competencies and at the same time it draws a clear division between the state competencies and the Catalanian ones.. Also the administering of judicial and financial affairs was modified. The later, symbolic level of autonomy is then deepened by the recognition of Catalonia as a nation, recognition of Catalan as an official language, by the reference to the historic rights and by the inclusion of the Charter of Rights in the Statute. Partido Popular was in the strong opposition to the reform from the beginning. The disagreement led to the constitutional complaint in 2006, where the Court has not issued its decision yet.

The discussion concerning the Catalan Autonomous Statute produced a spillover to the national level and invoked a debate about the constitutional reform. The Constitution of 1978 is very open regarding the possibility of autonomous communities

to shape their autonomy, which has caused many problems. It is necessary to define the relation between the Constitution and Statutes and to make the system of the policy making on the regional level more effective.

The reform of the Constitution was initiated by Prime Minister Zapatero in 2004. He identified four aspect of the reform – denomination of autonomous communities, reform of Senate, which is the chamber representing the regions, Europeanization of the Constitution and modification of the rules of succession. It will be, however, very difficult to implement this reform because of the conflicts between two major political parties.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

MONOGRAFIE

ALCÁNTARA, Manuel; MARTÍNEZ, Antonia (Eds.) (2001). *Política y Gobierno en España*. Tirant Lo Blanch: Valencia.

BEEVOR, Antony (2004). *Španělská občanská válka 1936 - 1939*. Beta – Dobrovský: Plzeň.

CASANOVA, Marina (1978). *La guerra de España. El frente Popular abrió las puertas a Franco*. Editorial Fontamara: Barcelona.

CÍLEK, Roman (2004). *Krvavá předehra. Španělsko, 1936 - 1939: Občanská válka a zahraniční intervence*. Epoque: Praha.

FERRANDO BADIA, Juan (1986). *El estado Unitario, El Federal y el Estado Autonómico*. Tecnos: Madrid.

GELLNER, Ernest (1993). *Národy a nacionalismus*. Hříbal: Praha.

GLASSNER, Ira Martin (1996). *Political Geography*. Wiley & sons: New York.

GUNTHER, Richard (2009). *The Politics of Spain*. Cambridge University Press: Cambridge.

GUTIÉRREZ RODRÍGUEZ, Francisco (2004). *El Debate sobre la Reforma del Senado*, Secretaria General del Senado: Madrid.

HEYWOOD, Andrew (2008). *Politologie*. 3. vydání. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk: Plzeň.

HROCH, Miroslav (1999). *V národním zájmu: požadavky a cíle evropských národních hnutí devatenáctého století v komparativní perspektivě*. Lidové noviny: Praha.

KLOKOČKA, Vladimír (2004). *Ústavy států Evropské unie. Díl první, Ústavní texty Belgie, Dánska, Finska, Francie, Irska, Itálie, Lucemburska, Německa, Nizozemí, Portugalska, Rakouska, Řecka, Španělska, Švédsko a Velké Británie*. Linde: Praha.

KUNC, Jiří. (2000). *Stranické systémy v re/konstrukci* Sociologické nakladatelství: Praha.

ŘÍCHOVÁ, Blanka (2007). *Úvod do současné politologie*. Portál: Praha.

ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. (2009) *Západoevropské politické systémy : komparace politických systémů*. Oeconomica: Praha

SÁNZ PÉREZ, Ángel (2006). *La reforma de los Estatutos de autonomía (con especial referencia a los Estatutos de autonomía de Cataluña y de la Comunidad Valenciana)*. Thomson. Aranzadi: Elcano (Navarra).

STRMISKA, Maxmilián (2003). *Katalánské politické strany a regionální stranicko-politický systém v letech 1977 - 2002*. AP: Brno.

TORNOS MAS, Joaquim (2007). *Los Estatutos de Autonomía de Cataluña*. Instituto de Estudios Autonómicos: Madrid.

SBORNÍKY

CARRERAS SERRA, Francesc de (2007). El Proyecto de nuevo Estatuto de Cataluña. In GARRIDO MAYOL, Vicente- Director. *Modelo de Estado y Reforma de los Estatutos*. Fundación Profesor Manuel Broseta: Valencia, pp. 275 - 304.

GARRIDO MAYOL, Vicente (2008). La reforma del Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana en el marco de la Constitución. In PAU i VALL, Francesc (Coordinador). *Las reformas estatutarias y la articulación territorial del Estado*. XIV. Jornadas de la Asociación Española de letrados de Parlamentos. Tecnos: Madrid, pp. 49 – 82.

KOŘAN, Michal (2008). Jednopřípadová studie. In DRULÁK, Petr a kol. *Jak zkoumat politiku : Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. 1.vydání. Portál: Praha, pp. 29 – 60.

MONREAL FERRER, Antoni (2007). La reforma del Estatuto de Autonomía de Cataluña. In GARRIDO MAYOL, Vicente - Director. *Modelo de Estado y Reforma de los Estatutos*. Fundación Profesor Manuel Broseta: Valencia, pp. 265 - 304.

PEÑA DíEZ, José Francisco (1996). *El funcionamiento del Estado autonómico*. In Curso sobre administraciones territoriales para personal directivo y superior. Ministerio de Administraciones Públicas: Madrid, pp. 27 – 46.

REBOLLO, Luis Martin (2006). *Sobre los Estatutos de Autonomía y sus pretendidas reformas: algunos recoratorios y otras reflexiones*. In CASCAJO CASTRO, José Luis. *La Reforma de los Estatutos de Autonomía*. Junta de Castilla y León: Valladolid, pp 33 – 68.

ROJO GARCÍA, Javier (2008). *El Senado como Cámara de representación territorial. Propuestas de reforma*. In XXV Aniversario de la Ley Orgánica de Reintegración y Amejoramiento del Régimen Foral de Navarra. Jornadas conmemorativas; pp. 209-232.

RUIZ-HUERTA CARBONELL, Alejandro (2006). Ante una reforma del Bloque de constitucionalidad. In CASCAJO CASTRO, José Luis (2006). *La Reforma de los Estatutos de Autonomía*. Junta de Castilla y León: Valladolid, pp 147 – 180.

SOLOZÁBAL ECHAVARRÍA, Juan José (2006). Sobre las Reforma Estatutarias y la Propuesta del Parlamento Catalán. In CASCAJO CASTRO, José Luis. *La Reforma de los Estatutos de Autonomía*. Junta de Castilla y León: Valladolid, pp. 121 – 145.

TAJADURA TEJADA, Javier (2005). La reforma del Estatuto de Cataluña: propuestas y límites. In VIVER PI-SUNYER, Carles; BALAGUER CALLEJÓN, Francisco; TAJADURA TEJADA, Javier. *La Reforma de los Estatutos de autonomía con especial referencia al caso de Cataluña*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales: Madrid, pp 57 - 79.

TAJADURA TEJADA, Javier (2008). Significado y alcance del sintagma „realidad nacional“ en los Preámbulos de los nuevos Estatutos de Autonomía de Cataluña y Andalucía. In *Anuario da Facultade de Dereito da Universida de da Coruña*, n. 12, 2008, pp. 917 – 931.

VIVER PI-SUNYER, Carles (2008a). El Estatuto de Cataluña en el marco de la Constitución. In PAU i VALL, Francesc (Coordinador). *Las reformas estatutarias y la articulación territorial del Estado*. XIV. Jornadas de la Asociación Española de letrados de Parlamentos. Tecnos: Madrid, pp 31 - 48.

ČASOPISECKÉ STUDIE

APARICIO PÉREZ, Miguel Ángel (2006). *¿Qué reforma constitucional?* In Revista General de Derecho Administrativo, n. 2, 2006, pp. 101 – 124.

BUBEN, Radek (2010). *Stále rozdělované Španělsko*. In Mezinárodní politika, n. 2, 2010, pp. 4 – 7.

CABELLOS ESPIÉRREZ, Miguel Ángel (2006). *Cataluña*. In Revista General de Derecho Constitucional, n. 1, 2006, pp 1 - 21.

CARRERAS SERRA, Francesc de (2005). *Reflexiones sobre la propuesta de nuevo estatuto de Cataluña*. In Teoría y Realidad Constitucional, n. 16, 2005, pp. 43 - 82.

CARRILLO LÓPEZ, Marc (2008). *El nuevo Estatuto de Autonomía de Cataluña de 2006 en el marco de las reformas estatutarias en España*. In Revista de Derecho de Extremadura, n. 3, 2008, pp. 25 - 49.

FERRANDO BADIA, Juan. *Las comunidades autonomias y las preautonomias en España*. In Revista de Estudios Regionales, n. 3, 1980, pp. 73 – 95.

GUIBERNAU, Montserrat (1997). *Images of Catalonia*. In Nations and Nationalism, n. 3, 1997, pp. 89 – 111.

JIMÉNEZ ASENSIO, Rafael (2004). *Reforma del Estatuto de Cataluña y ampliación de competencias*. In Revista Vasca de Administración Pública, n. 70, 2004, pp. 97 - 123.

PEMÁN GAVÍN, Juan (2006). *Sobre los Límites de las Reformas Estatutarias: Derechos históricos y Estado de las Autonomías. A propósito de la Propuesta de nuevo*

Estatuto aprobada por el Parlamento de Cataluña. In Revista General de Derecho Administrativo, n. 12, 2006, pp. 1 – 34.

SANTAOLALLA LÓPEZ, Fernando (2007). *La representación Territorial y el Senado. En torno a la propuesta del Consejo de Estado*. In Revista Española de Derecho Constitucional, n. 79, 2007, pp. 47 – 82.

TORRES DEL MORAL, Antonio (2003). *Veinticinco años de Senado*. In Revista de Derecho Político, n. 58 – 59, 2003, pp. 483 – 499.

VARELA SUANZES-CARPEGNA, Joaquín (2006). *La Reforma Constitucional del Senado*. In Teoría y Realidad Constitucional, n. 17, 2006, pp. 143 – 168.

PŘÍSPĚVKY NA KONFERENCÍCH

ABAD i NINET, Antoni; MATEU, Adrià Rodés (2007). Asymmetry in the Spanish State's Model of Territorial Organisation. Příspěvek na konferenci „Subnational Constitutions. In Federal States“, Athens, Greece, 11 – 15. října, 2007.

CRUZ VILLALÓN, Pedro (2005). Las Reforma del Estado de las Autonomías. Příspěvek na konferenci XXVII Jornadas de Estudio de la Abogacía General del Estado “Autonomías y organización territorial del Estado: Presente y perspectivas de futuro”, Madrid. In Registro de Economistas Asesores Fiscales , n. 2, 2006, pp. 77 – 99.

RUBIO LLORENTE, Francisco (2004). La necesidad de la reforma constitucional. Příspěvek na konferenci „La necesidad de la reforma constitucional“, Valencia, říjen 2004.

PERIODIKA V ELEKTRONICKÉ PODOBĚ

ABC, 30.11.1979. *Aplausos en el Congreso para el Estatuto Catalán*. Dostupné z: <http://hemeroteca.abc.es/nav/Navigate.exe/hemeroteca/madrid/abc/1979/11/30/095.html>, staženo 17.2.2010.

El País, 29.11.2009. *Cinco claves para el desencuentro*. Dostupné z: http://www.elpais.com/articulo/espana/claves/desencuentro/elpepiesp/20091129elpepinac_2/Tes, staženo 25.2.2010.

El Mundo, 6.2.2007. *El Constitucional acepta la recusación del PP contra Pérez Tremps en el recurso del Estatut*. Dostupné z: <http://www.elmundo.es/elmundo/2007/02/05/espana/1170703376.html>, staženo 25.2.2010.

ABC, 6.3.2007. *El Constitucional admite a trámite la recusación contra Rodríguez Zapata*. Dostupné z: http://www.abc.es/hemeroteca/historico-06-03-2007/abc/Nacional/el-constitucional-admite-a-tramite-la-recusacion-contra-rodriguez-zapata_1631835236851.html, staženo 25.2.2010.

Diario de Navarra, 16.4.2010. *El Constitucional rechaza el quinto borrador de sentencia sobre el Estatuto de Cataluña*. Dostupné z: <http://www.diariodenavarra.es/20100416/nacional/el-tc-rechaza-quinto-borrador-sentencia-estatuto-cataluna.html?not=2010041615195731&idnot=2010041615195731&dia=20100416&seccion=nacional&seccion2=politica&chnl=30>, staženo 23.4.2010.

El Mundo, 19.6.2006. *El Estatut sale adelante con el 74 % del voto, pero la participación no llega al 50 %*. Dostupné z: <http://www.elmundo.es/elmundo/2006/06/18/espana/1150653842.html>, staženo 5.2.2010.

La Vanguardia, 19.5.2008. *La muerte de García-Calvo agrava la crisis del TC ante la sentencia del Estatut*. Dostupné z: <http://www.lavanguardia.es/lv24h/20080519/53465428979.html>, staženo 25.2.2010.

El País, 28.2.2010. *Las consultas soberanistas de Cataluña pierden fuelle*. Dostupné z: http://www.elpais.com/articulo/espana/consultas/soberanistas/Cataluna/pierden/fuelle/elpepuesp/20100228elpepunac_7/Tes, staženo 10.3.2010.

El País, 19.4.2010. *Rajoy se niega a renovar "a mitad del partido" el Tribunal Constitucional*. Dostupné z: http://www.elpais.com/articulo/espana/Rajoy/niega/renovar/mitad/partido/Tribunal/Constitucional/elpepuesp/20100419elpepinac_4/Tes, staženo 4.5.2010.

VIVER PI-SUNYER, Carles (2008b). *Sobre el fracaso del Estatut*. In *La Vanguardia*, 11.2.2008. Dostupné z: <http://www.iceta.org/cv110208.pdf>, staženo 11.3.2010.

Elsemanaldigital.com, 6.12.2008. *Zapatero descarta la reforma constitucional como imprescindible*. Dostupné z: <http://www.elsemanaldigital.com/articulos.asp?idarticulo=90498>, staženo 4.5.2010.

El Mundo, 6.12.2008. *Zapatero: „Reformar la Constitución no es una tarea prioritaria del Gobierno“*. Dostupné z: <http://www.elmundo.es/elmundo/2008/12/06/espana/1228549615.html>, staženo 4.5.2010.

La Vanguardia, 27.4.2010. *Zapatero rechaza cambiar la ley del Constitucional como han acordado pedir PSC y CiU*. Dostupné z: <http://www.lavanguardia.es/politica/noticias/20100427/53916842932/zapatero-rechaza-cambiar-la-ley-del-constitucional-como-han-acordado-pedir-psc-y-ciu-tribunal-consti.html>, staženo 28.4.2010.

El País, 2.12.2009. *Zapatero: „Volvería a votar el Estatuto con el mismo convencimiento“*. Dostupné z: http://www.elpais.com/articulo/espana/Zapatero/Volveria/votar/Estatuto/mismo/convenimiento/elpepuespcat/20091202elpepunac_20/Tes, staženo 19.2.2010.

PRIMÁRNÍ ZDROJE

Španělská Ústava z roku 1931

Dostupná z: http://www.congreso.es/constitucion/ficheros/historicas/cons_1931.pdf, ověřeno 9.2.2010.

Ústava Španělského království

Dostupná z: http://www.la-moncloa.es/NR/rdoonlyres/79FF2885-8DFA-4348-8450-04610A9267F0/0/constitucion_ES.pdf, ověřeno 9.2.2010.

Katalánský autonomní statut z roku 1932

Dostupný z: <http://www.tufs.ac.jp/ts/personal/hirotate/documentacion/autonomia-catalunya/Estatuto%20de%20autonomia%20de%20Cataluna%201932.pdf>, ověřeno 9.2.2010.

Katalánský autonomní statut z roku 1979

Dostupný z: http://estaticos.elmundo.es/especiales/2005/06/espana/estatutos_autonomia/estatutos/pdf/e_catalunya.pdf, ověřeno 10.3.2010.

Katalánský autonomní statut z roku 2006

Dostupný z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/Statutu_es_20061116.pdf, ověřeno 11.3.2010.

Informe sobre la reforma del Estatuto. Instituto de Estudios Autonómicos, Barcelona, 2003.

Informe sobre la Modificaciones de la Constitucion Española. Consejo de Estado, 16.2.2006. Dostupné z: <http://www.consejo-estado.es/pdf/MODIFICACIONES%20CONSTITUCION%20ESP.pdf>, staženo 1.4.2010.

Constitució de l'estatut lliure de Catalunya.

Dostupné z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/bases_estatut_erc.pdf, staženo 28.12.2009.

Bases per a un nou estatut nacional de Catalunya.

Dostupné z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/bases_estatut_ciu.pdf, staženo 28.12.2009.

Bases pera l'elaboració de l'estatut de Catalunya.

Dostupné z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/bases_estatut_soc.pdf, staženo 28.12.2009.

Bases per a la Reforma Constitucional i Estatutària.

Dostupné z: http://www.parlament-cat.net/porteso/estatut/bases_estatut_icv.pdf, staženo 28.12.2009.

PRŮZKUMY

Průzkum č. 2546. *Post Electoral de Cataluña. Elecciones Autonómicas*, 19.11.2003;

Dostupné z:

http://www.cis.es/cis/opencm/ES/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=3553&cuestionario=3724&muestra=7942, staženo 6.2.2010.

Průzkum č. 2610. *Barómetro de Opinión Cataluña*, 2.12.2005;

Dostupné z:

http://www.cis.es/cis/opencm/ES/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=5338&cuestionario=5831&muestra=10164, staženo 9.2.2010.

Průzkum č. 2643. *Pre-referendum Estatuto de Cataluña*, 22.5.2006;

Dostupné z:

http://www.cis.es/cis/opencm/ES/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=5617&cuestionario=6270&muestra=10683, staženo 9.2.2010.

Průzkum č. 2660. *Post Electoral de Cataluña. Elecciones Autonómicas*, 6.11.2006;

Dostupné z:

http://www.cis.es/cis/opencm/ES/1_encuestas/estudios/ver.jsp?estudio=6198&cuestionario=6912&muestra=11844, staženo 6.2.2010.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Státní instituce

Congreso de Diputados (Kongres)

<http://www.congreso.es/portal/page/portal/Congreso/Congreso>

Gobierno de España (Stránky španělské vlády)

<http://www.la-moncloa.es/default.htm>

El Tribunal Constitucional (Ústavní soud)

<http://www.tribunalconstitucional.es>

Ministerio de Política Territorial

<http://www.mpt.es>

Ministerio del Interior (Ministerstvo vnitra)

<http://www.mir.es/>

Senado (Senát)

<http://www.senado.es/>

Katalánské instituce

Consell Consultiu (Poradní výbor)

<http://www.cconsultiu.cat>

Consell de Garanties Estatutàries (Výbor pro statutární gerance)

<http://www.cge.cat>

Generalitat de Catalunya (Generalitat Katalánska)

<http://www.gencat.cat/>

Parlamento de Catalunya (Parlament Katalánska)

<http://www.parlament.cat/>

Politické strany

Ciutadans de Catalunya

http://www.ciutadansdecatalunya.info/index_CA.php

Convergència i Unió

<http://www.ciu.cat/>

Esquerra Republicana de Catalunya

<http://www.esquerra.cat/>

Esquerra Unida i Alternativa

<http://www.euia.cat/>

Iniciativa Per Catalunya Verds

<http://www.iniciativa.cat/>

Partido Popular de Caatalunya

<http://www.ppcatalunya.com/>

Partit dels Socialistes de Catalunya

<http://www.socialistes.cat/>

Statistiky, průzkumy, volby

Centre d'Estudis d'Opinió de la Generalitat de Catalunya (Centrum studia veřejného mínění při katalánské vládě)

<http://ceo.gencat.cat>

Centro de Estudios Políticos y Sociales (Centrum politických a sociálních studií)

<http://www.ceps.es/>

Centro de Investigaciones Sociológicas (Centrum sociologických výzkumů)

<http://www.cis.es/>

Institut d'Estadística de Catalunya (Statistický úřad Katalánska)
<http://www.idescat.cat/>

Junta Electoral Central (Ústřední volební komise)
<http://www.juntaelectoralcentral.es/>

Instituto Nacional de Estadística
<http://www.ine.es/>

Periodický tisk

Deník El Mundo
<http://www.elmundo.es/>

Deník El País
<http://www.elpais.com/>

Deník La Vanguardia
<http://www.lavanguardia.es/>

Deník ABC
<http://www.abc.es/>

Právní zdroje

Boletín Oficial del Estado (Španělská sbírka zákonů)
<http://www.boe.es/>

Portál zabývající se právními záležitostmi
<http://www.derecho.com/>

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Španělsko - přehled

Oficiální název: Španělské království

Státní zřízení: Konstituční monarchie

Hlavní město: Madrid (3 255 944 obyvatel)*

Oficiální jazyky: španělština 74 %, katalánština 17 %, galicijština, baskičtina 2 %**

Rozloha:

- 505 990 km²*

Populace:

- 46 745 807*

Dvoukomorový parlament:

- Kongres (Poslanecká sněmovna): 350 členů
- Senát: 264 členů

Hlava státu: král Juan Carlos I (od 1975)

Předseda vlády: José Luis Rodriguez Zapatero (PSOE)- 2. období od roku 2008

* Data ke dni 1.1.2009. Instituto Nacional de Estadística. Dostupné z www.ine.es. Staženo 24.2.2010.

** The World Factbook. Dostupné z: www.cia.gov. Staženo 24.2.2010.

Příloha č. 2

Teritoriální uspořádání Španělska

Autonomní společenství	Hlavní město	Počet obyvatel*
Andalusie	Sevilla	8 302 923
Aragon	Zaragoza	1 345 473
Asturie	Oviedo	1 085 289
Baleárské ostrovy	Mallorca	1 095 426
Baskicko	Vitoria	2 172 175
Castilla y León	León	2 563 521
Castilla la Mancha	Toledo	2 081 313
Ceuta	Ceuta	78 674
Extremadura	Mérida	1 102 410
Galicie	Santiago de Compostela	2 796 089
Kanárské ostrovy	Las Palmas	2 103 992
Kantábie	Santander	589 235
Katalánsko	Barcelona	7 457 420
La Rioja	Logroño	321 702
Madrid	Madrid	6 386 932
Melilla	Melilla	73 460
Murcia	Murcia	1 446 520
Navarra	Pamplona	630 578
Valencie	Valencie	5 094 675

* Data k 1.1.2009. Zdroj: www.ine.es

Příloha č. 3 Katalánsko- přehled

Vlajka

Znak

Mapa

Hlavní město: Barcelona (1 621 537)*

Oficiální jazyk: španělština (kastilština), katalánština

Rozloha:

- 32.113 km²* (6. místo)
- 6,34 % rozlohy Španělska

Populace:

- 7 475 420* (2. místo)
- 15,99 % celkového počtu obyvatel Španělska

Parlamentní zastoupení

- Kongres: 47 křesel
- Senát: 23 křesel
- Autonomní parlament: 135 členů

Prezident: José Montilla (PSC)

Provincie

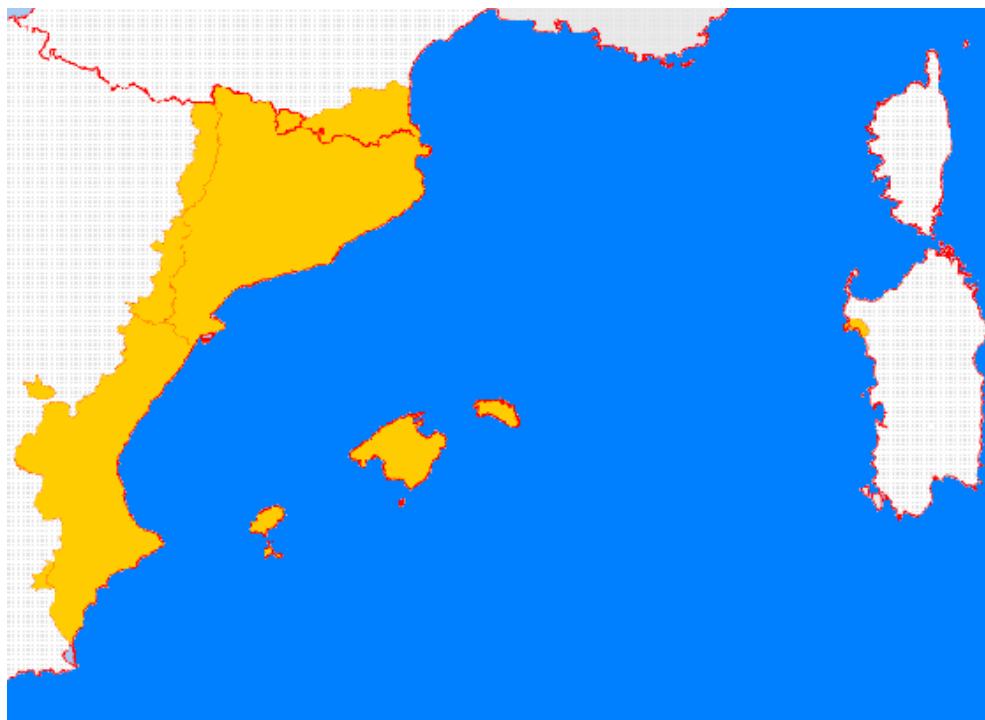
Katalánsko se dělí na 4 provincie, které se dále dělí na 41 comarcas a 946 obcí (municipios)*

- Barcelona (5 487 935 obyvatel)
- Girona (747 782 obyvatel)
- Lleida (436 402 obyvatel)
- Tarragona (803 301 obyvatel)

* Data ke dni 1.1.2009. Instituto Nacional de Estadística. Dostupné z www.ine.es. Staženo 24.2.2010.

Příloha č. 4:
Països Catalans

Valencie – autonomní společenství

Baleárské ostrovy – autonomní společenství

Aragon – některé části

Roussillon - francouzský region

Andorra

Algher – město v Sardinii, Itálie

Seznam příloh

Příloha č. 1: Španělsko – přehled.....	98
Příloha č. 2: Teritoriální uspořádání Španělska.....	99
Příloha č. 3: Katalánsko – přehled.....	100
Příloha č. 4: Països Catalans.....	102

Seznam grafů

Graf č. 1: Umístění politických stran na ideologických osách.....	38
Graf č. 2: Výsledky voleb do katalánského Parlamentu (v %).....	40
Graf č. 3: Hlavní problémy Katalánska před hlasováním o Statutu.....	48
Graf č. 4: Hodnocení obsahu Statutu z roku 2006 (v %).....	56
Graf č. 5: Znalost obsahu Statutu 2006.....	56
Graf č. 6: Výsledky referenda 18. 6. 2006.....	57

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Reformy autonomních statutů od roku 2005.....	50
Tabulka č. 2: Porovnání rozsahu statutů z roku 1979 a 2006.....	58
Tabulka č. 3: Přehled ústavních stížností.....	68

Seznam zkratek

AP	Alianza Popular, Lidová aliance
BNG	Bloque Nacionalista Galego, Galicijský národní blok
CC	Coalición Canaria, Kanárská koalice
CC-UCD	Centristes de Catalunya
CDC	Convèrgencia Democàrtica de Catalunya, Demokratická konvergence Katalánska
CiU	Convergència i Unió, Konvergence a jednota
CHA	Chunta Aragonesista, Aragonská rada
C's	Partido de la Ciudadanía, Strana občanů
EA	Eusko Alkartasuna, Baskická solidarita
STATUTU	Estatut de Catalunya, Autonomní statut Katalánska
EAJ/PNV	Euzko Alderdi Jeltzalea/ Partido Nacionalista Vasco, Baskická národní strana
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya, Republikánská levice Katalánska
ICV	Iniciativa per Catalunya Verds, Iniciativa pro Katalánsko- Zelení
IC-EV	Iniciativa per Catalunya-Els Verds, Iniciativa pro Katalánsko- Zelení
IC-V	Iniciativa per Catalunya-Verds, Iniciativa pro Katalánsko- Zelení
ICV- EUiA	Iniciativa per Catalunya Verds-Esquerra Unida i Alternativa, Iniciativa pro Katalánsko- Zelení- Spojená a alternativní levice
IEA	Institut d'Estudis Autònoms, Institut autonomních studií
IU	Izquierda Unida, Sjednocená levice
NA-BAI	Nafarroa Bai, Navarra Ano
PAR	Partido Aragonés, Aragonská strana
PCC	Comunistas de Cataluña, Strana komunistů Katalánska
PCE	Partido Comunista de España, Komunistická strana Španělska
PDPC	Pacte Democràtic Per Catalunya, Demokratická dohoda pro Katalánsko
PNV	Partido Nacionalista Vasco, Baskická národní strana
PP	Partido Popular, Lidová strana
PSA-PA	Partido Socialista de Andalucía – Partido Andaluz
PSC	Partit dels Socialistes de Catalunya, Strana socialistů Katalánska
PSOE	Partido Socialista Obrero Español, Španělská socialistická dělnická strana
PSUC	Partido Socialista Unificado de Cataluña, Sjednocená socialistická strana Katalánska
STC	Sentencia del Tribunal Constitucional, Výrok Ústavního soudu
UCD	Unión de Centro Democrático, Svaz demokratického středu
UDC	Unió Democràtica de Catalunya , Demokratická jednota Katalánska
USC	Unió Socialista de Catalunya , Socialistická jednota Katalánska

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno

Jitka Fillnerová

E-mail

jitka.fillnerova@centrum.cz

Semestr

2

Akademický rok

2008/2009

Katedra

Katedra západoevropských studií

Studijní obor

Západoevropská studia

Název práce

Reforma autonomního statutu Katalánska a její vztah k možné změně španělské Ústavy a teritoriálního uspořádání

Předpokládaný termín ukončení

LS 2009/2010

Vedoucí diplomového semináře

Doc. Michel Perottino, Ph.D.

Vedoucí práce

Doc. Michel Perottino, Ph.D.

Charakteristika tématu

Většina států západní Evropy má z hlediska svého teritoriálního a politického uspořádání charakteristické a specifické rysy. Britská devoluce, belgická federalizace, francouzská decentralizace, to jsou velmi zajímavá a často diskutovaná témata.

Míra autonomie byla a stále je velkým tématem i ve španělské politice a proto si myslím, že je zajímavé se na tuto problematiku více soustředit. V současné době probíhají ve Španělsku živé debaty o administrativní podobě státu, především s ohledem na nedávné reformy několika autonomních statutů, které jsou základním dokumentem určujícím míru autonomie. Je pravděpodobné, že tyto debaty vyústí ve změnu vnímání a fungování španělského regionálního zřízení a proto bych se této problematice v diplomové práci chtěla věnovat.

Úvod do problematiky

Politické uspořádání Španělska bývá nazýváno jako „regionální stát“ nebo „stát autonomií“, což ve skutečnosti znamená, že na jednotlivé oblasti jsou přeneseny značné pravomoci, nicméně na každou oblast v různé míře. V nedávné době ve Španělsku proběhlo několik reforem autonomních statutů, z nichž největší pozornost vzbudil projekt katalánský. Je všeobecně známo, že Katalánsko patří k regionům, které se nejvíce hlásí o větší autonomii. V tomto případě však návrhy nového projektu vyvolaly velké debaty, při nichž se začalo mluvit i o reformě celého systému španělského teritoriálního uspořádání a o změně několika částí španělské Ústavy z roku 1978.

Reforma autonomního statutu v Katalánsku se po 25 letech dala očekávat, nicméně vyvolala velkou polemiku. Problematická byla již předmluva navrhovaného textu, kde mělo být Katalánsko označeno jako „národ“, což se zdá být v rozporu se základním principem Ústavy. Další konfliktní oblastí je financování, dále pak soudnictví a samozřejmě rozsah některých pravomocí. Katalánský případ znamená tedy nejen reformu jednoho autonomního statutu, ale zároveň i možný počátek dlouhodobějšího procesu přeměny systému uspořádání celého Španělska.

Teze a otázky

Španělsko od demokratické transformace prošlo řadou změn a podle mého názoru se dalo očekávat, že Ústava z roku 1978 bude vyžadovat určité změny. Jedním z důvodů je například členství v Evropské unii, které v základním španělském dokumentu není zakotveno, ale předpokládám, že největším impulsem pro plánovanou změnu Ústavy byly reformy autonomních statutů, a to zejména toho katalánského. Autonomní společenství jsou výrazným znakem první demokratické Ústavy a proto by se zásadní změny, které se v současné době odehrávají, měly promítnout i do ní. V práci mě budou zajímat okolnosti změny statutu v Katalánsku a hlavní problémy, které tato změna vyvolala. Pak se také budu snažit na katalánském příkladě najít oblasti, které mohly mít vliv na debaty o změně Ústavy.

Struktura práce a stručná osnova

Úvod

- Důvod zvolení tématu, časové vymezení, zdroje literatury
- Metodologie
- Teoretický rámec
- Kontext jiných států a regionů západní Evropy

1. Katalánsko

- Historie- začátek, 20. století
- Statut 1979
- 2006- návrh na reformu, proč
- Návrhy. Oblasti změny
- Problémové oblasti:
  - „Nación“
  - Kompetence
  - Financování
- Ústavní stížnost, řešení
- Současný stav

2. Reforma státu autonomií

- Vznik 1978- komentáře o ústavě, sporné oblasti
- Fungování- hodnocení 25 let
- Návrhy na reformy autonomních statutů
- Důvody, argumenty pro a proti reformě státu
- Reforma Ústavy, důraz na reformu Senátu

Literatura a bibliografie

- BURGO del, Jaime Ignacio (2003). *Jaque a la Constitución. De la propuesta soberanista de CiU al federalismo asimétrico de Margall*. Ediciones Académicas: Madrid.
- CALLEJÓN, Francisco Balaguer (Coordinador) (2007). *El nuevo Estatuto de Andalucía*. Tecnos: Madrid.
- DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra, KUNC, Jiří (2004). Španělsko. In: ŘÍCHOVÁ, Blanka a kol. (2004). *Komparace politických systémů II*. VŠE: Praha.
- GARCÍA DE ENTERRÍA, Eduardo (2005). *Sobre la autonomía política de Cataluña*
- GRANJA de la, José Luis; Beramendi, Justo; ANGUERA, Pere (2001). *La España de los nacionalismos y las autonomías*. Editorial Síntesis: Madrid.
- GUIBERNAU, Montserrat (1997). "Images of Catalonia" in *Nations and Nationalism*, n.3, pp. 89- 111.
- GUIBERNAU, Montserrat (2007). *The Identity of Nations*. Polity: Cambridge.
- LLORENS, Eduardo L. (2008) *La Autonomía en la Integración Política. La autonomía en el Estado moderno. El Estatuto de Cataluña*.
- MONREAL FERRER, Antoni (2007). *Modelo de Estado y Reforma de los Estatutos..*
- MORATA, Francesc (2001). *El Estado de las Autonomías: Veinte Años de Rodaje*, in Alcántara, Manuel, Martínez, Antonia (Eds.) *Política y Gobierno en España* (2001). Tirant lo Blanch: Valencia
- ORTEGA, Luis; ECHAVERRÍA, Juan José Solozóbal; MARÍN, Xaver Arbós (2006). *Legislación básica y Estatutos de Autonomía*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales: Madrid.
- PAU i VALL, Francesc (Coordinador) (2008). *Las reformas estatutarias y la articulación territorial del Estado. XIV. Jornadas de la Asociación Española de letrados de Parlamentos*. Tecnos: Madrid.
- PEÑARANDA RAMOS, José Luis (2005). *Informe sobre la propuesta de reforma de Estatuto de autonomía de Cataluña*.
- PEÑARANDA RAMOS, José Luis (2007). *Espanya. Cortes Generales, Reforma del Estatuto de Autonomía (Cataluña, Islas Baleares, Aragón, Andalucía, y Castilla y León)*
- PÉREZ, Ángel L. Sanz (2006). *La reforma de los Estatutos de autonomía (noc especial referenci a los Estatutos de autonomía de Cataluña y de la Comunidad Valenciana*. Thomson. Aranzadi: Elcano (Navarra).

RICO RUIZ, Gerardo Ruiz (Coordinador) (2006). *La reforma de los Estatutos de Autonomía. Actos del IV. Congreso nacional de la Asociación de constitucionalistas de España*. Tirant lo blanch: Valencia.

RICO RUIZ, Gerardo Ruiz; MIRALLES, Jorge Lozano; SUSI, Alberto Anguita-Coordinadores (2007). *El nuevo estatuto de Autonomía para Andalucía. Un enfoque comparado y multidisciplinar*. Universidad de Jaén: Jaén.

SANZ Pérez, ÁNGEL L. (2006). *La reforma de los Estatutos de Autonomía : con especial referencia a los Estatutos de Autonomía de Cataluña y de la Comunidad Valenciana*. Thomson-Aranzadi: Navarra.

SIGÜENZA de, Jornadas (2006). *Reforma territoriales*. Editorial Pablo Iglesias: Madrid

TEROL BERCERA, Manuel José (2007). *La reforma del Estatuto de Autonomía para Andalucía. Las relaciones de la comunidad autónoma con otros entes públicos*. Pareces. Instituto Andaluz de Administración pública: Sevilla.

TORNOS MAS, Joaquim (2007). *Los Estatutos de Autonomía de Cataluña*. Instituto de Estudios Autonómicos: Madrid.

VIVER PI-SUNYER, Carles (2005). *La reforma de los Estatutos de Autonomía: con especial referencia al caso de Cataluña*

VIVER i Pi- Sunyer, Carles; CALLEJÓN, Francisco Balaguer; TEJADA, Javier Tajadura (2005). *La Reforma de los Estatutos de autonomía con especial referencia al caso de Cataluña*. Centro de Estudios Políticos y Constitucionales: Madrid.

Estudios sobre la reforma del Estatuto (2004). Generalitat de Catalunya, Departament de Relacions Institucionals i Participació. Institut d'Estudis Autonòmics: Barcelona
La Reforma de los Estatutos de Autonomía (2003). Revista Jurídica de Castilla y León. Junta de Castilla y León: Valladolid.

Podpis vedoucího práce